

Medverkande

”Barnkonsekvensanalys för Hjorthagen” har tagits fram inom Stockholms stads exploateringskontor.

Utredare: Heidi Pintamo-Kenttälä

Projektgrupp:

Staffan Lorentz, exploateringskontoret.

Anna Haag, exploateringskontoret.

Stina Airijoki, exploateringskontoret.

Gösta Olsson, exploateringskontoret.

Thomas Stoll, stadsbyggnadskontoret.

Sara Benjamin, stadsbyggnadskontoret.

Jonas Claeson, stadsbyggnadskontoret.

Anna-Stina Bokander, stadsbyggnadskontoret.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	4
INLEDNING	5
Bakgrund	5
Syfte och tillvägagångssätt	5
Styr- och måldokument	6
Barn och ungdomar i samhällets utemiljöer	7
BESKRIVNING AV BEFINTLIGA HJORTHAGEN	14
Barn och ungdomar i Hjorthagen	14
Bostäder	14
Förskolor och skolor	14
Friytor	14
Övriga utemiljöer	22
Trafikmiljö	23
Luftkvalitet	27
Buller	27
BESKRIVNING AV FRAMTIDENS HJORTHAGEN	27
Bostäder och de boende	27
Förskolor och skolor	27
Friytor	29
Trafikmiljö	35
Luftkvalitet	41
Buller	41
KONSEKVENSANALYS	42
Analys	42
Slutsatser	46
Förslag	48
Slutnoter	55
Källförteckning	58
Bilagor: 1-9	

Trappa från Dianavägens lekplats till Hjorthagsparken.

SAMMANFATTNING

Hjorthagen ingår i ett av Stockholms stadsutvecklingsområden; Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden.

Barnperspektivet (formuleras av vuxna) och barnens perspektiv (formuleras av barnen själva) är särskilt viktigt då planering sker på områdesnivå. Syftet med denna barnkonsekvensanalys är att tydliggöra vilka konsekvenser det fördjupade programmet för Hjorthagen och den första detaljplanen för del av Norra Djurgårdsstaden innebär för barn och ungdomar i stadsdelen Hjorthagen i Stockholm. En nulägesanalys av befintliga värden och de behov och brister de besitter presenteras. Därutöver innehåller rapporten en kartläggning av potentiella värden och funktioner samt barns och ungdomars rörelsemöjligheter till sina målpunkter.

Informanterna är 13 barn i åldern 10-12, Hjorthagens förskole- och skolpersonal, Fältenheten Östermalm och ungdomsgårdens personal. Barnperspektivet har förstärkts genom samtal med professor Pia Björklid och en litteraturstudie. Referensramarna utgörs av flera styr- och måldokument som Sociotophandboken, Barnperspektivet i planeringen och plan- och bygglagen. Centrala begrepp som framkommer i dessa dokument är: säkerhet, rörelsefrihet, tillgänglighet och hälsa.

Forskning påvisar skillnader i barns koncentrationsförmåga, motorik och hälsa beroende på typ av omgivning som leken sker i. Naturlig utemiljö är mer gynnsam än innemiljö

och planerad och iordninglagd utemiljö. Utemiljön spelar även en stor roll för ungdomars socialisering genom att skapa möjligheter för möten av olika slag, utanför den egna familjen och kamratgruppen. I mötet med andra formas den egna identiteten och ungdomar lär sig strategier för att kunna känna sig trygga i den urbana miljön. Barn och ungdomar har inte enbart behov av utvecklande miljöer utan också rätt till det. Tillgängligheten till utemiljöer påverkas av trafikmiljön. Trafikmiljön är det som skapar mest oro både bland barn och föräldrar. Denna oro har lett till att barnens rörelsefrihet har minskat. I dagsläget är det erkänt att stadsstrukturens utformning i barnens och ungdomarnas närmiljö har avgörande betydelse för barntrafikolyckor, hälsa och deras rörelsefrihet.

Hjorthagen har ett flertal befintliga värden och funktioner för barn och ungdomar, till exempel Hjorthagsparken, idrottsplatsen och bostadsgårdarna. Områdets spridda och varierande inslag av friytor bidrar till att föräldrar, då de förflyttar sig mellan olika målpunkter, spontant kan stanna till vid olika platser och ha lektider med sina barn. Hjorthagens 10-12-åringar har stor rörelsefrihet. Friytorna och tillgängligheten till dem kan dock förbättras ytterligare, likväl som tryggheten i trafikmiljön. Inom Hjorthagen är det snarare bilisternas hastighet än trafikmängden som skapar oro.

I sin helhet är stadens vision för utvecklingen av Hjorthagen tillfredsställande ur ett barnperspektiv. I och med att varje kvantitativ riktlinje avseende god parktillgång uppfylls av samtliga delområden (med undantag av delområde 9 såvida inte skapande av

god tillgänglighet prioriteras) har hjorthagsbarnen gott om rörelseytor. Samtliga ytor uppfyller för barn viktiga brukarvärden som lek, naturlek, pulkaåkning, bollspel, avkoppling, samvaro och ridning. Ungdomar kommer att få tillgång till fler interaktionsplatser i och med öppnandet av gasverksområdet och tillskapandet av Strandplatsen och Bobergs allé. Tillgängligheten och barnens och ungdomarnas rörelsemöjlighet påverkas positivt av nya gång- och cykelvägar samt av utökad kollektivtrafik.

De åtgärder som föreslås i den fortsatta planprocessen berör deltagande demokrati, trafikmiljön och förskolegårdarna. I Hjorthagen finns goda möjligheter till en fortsatt dialog med barn och ungdomar för att verkligen ge dem en chans att delta i utformandet av sin närmiljö. Den viktigaste trafikmiljöåtgärden ur barnperspektiv är att planera hastighetssäkrade övergångsställen eller planskilda passager mellan gasverksområdet och delområdena intill den. Avseende förskolegårdarna och den framtida skolgården rekommenderas vidare utredning för att dessa ytor, där barn vistas i stor utsträckning, kan placeras och utformas på bästa möjliga sätt ur barnperspektiv.

INLEDNING

Bakgrund

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den även kallas, antogs av FN:s generalförsamling i november 1989. I Sverige ratificerades barnkonventionen 1990 och därefter utvecklade barnombudsmannen en modell för vad en barnkonsekvensanalys (BKA) bör innehålla och hur den bör brukas. Modellen ska fungera som en grund för BKA och är därför anpassningsbar till olika verksamheters frågeställningar.

Att städer förändras genom nybyggnation och omvandling påverkar alla medborgare. I och med att det är vuxna som planerar och arbetar med stadsomvandling är det viktigt att komma ihåg att barn och ungdomars behov och möjligheter i vissa avseenden skiljer sig från de vuxnas. För att på bästa sätt kunna integrera barns rättigheter i den fysiska planeringen, har Stockholms stads stadsbyggnadskontor i en guide, gjort en tolkning av vad barns rättigheter innebär i planeringen utifrån stadens handlingsprogram *En god stad för barnet*¹. I handlingsprogrammet fastslås att Stockholms stad skall arbeta för:

- Att barnet har rätt att komma till tals
- Att varje barn har rätt till liv och utveckling
- Att barnets bästa skall beaktas vid alla beslut som fattas
- Att varje barn har samma rättighet och lika värde, ingen skall diskrimineras

I stadsbyggnadskontorets guide anges att barnperspektivet är särskilt viktigt då planering sker på områdesnivå. Detta gäller oavsett om planering avser områden med befintliga bostäder, parker och vägar, områden med jungfrulig mark eller äldre industriområden där inga barn eller ungdomar finns idag.² I Stockholms översiktsplan 1999 anges att staden bör byggas inåt i syfte att använda redan exploaterade områden för stadsutveckling. På detta sätt kan värdefulla grönområden och andra värden bevaras och utvecklas. Att bygga i lågt utnyttjade centrala lägen ger exempelvis bättre förutsättningar för service och att kollektivtrafik kan nyttjas effektivare.³ Hjorthagen ingår i ett av de anvisade stadsutvecklingsområdena; Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden. Barnen och ungdomarna i området kommer att beröras av de förändringar som sker där. Därtill beräknas nybyggnationen i Hjorthagen tillföra fler barnfamiljer.

Syfte och tillvägagångssätt

Syftet med barnkonsekvensanalysen är att tydliggöra vilka konsekvenser det fördjupade programmet för Hjorthagen⁴ får för barn och ungdomar. De aspekter som berörs är barnens och ungdomarnas rörelsemöjligheter i Hjorthagen och områdets utemiljöer. För att uppnå syftet presenteras en kartläggning av stadsdelens befintliga och potentiella värden och funktioner samt behov och brister.

Utgångspunkten är barnperspektivet som

formuleras av vuxna för barn och ungdomar samt barnens perspektiv som skapas av barnen och ungdomarna själva. Det förstnämnda avser att vi vuxna tar hänsyn till barns olika mognadsnivåer och sätter deras behov i främsta rummet. För att få in detta perspektiv har Hjorthagens förskole- och skolpersonal, Fältenheten Östermalm och ungdomsgårdens personal fått svara på en enkät som därefter diskuterades med utredaren. Därtill ingick tre föräldrar till barn mellan 3-5 år i en gruppdiskussion. Barnperspektivet formulerat av vuxna har även förstärkts genom samtal med professor Pia Björklid och en litteraturstudie.

För att kunna ta del av barnens egna synsätt har barn själva fått kartlägga och beskriva de miljöer de besöker och uppehåller sig i. Barnen beskrev även vilket färdssätt de föredrar för att förflytta sig mellan sina målpunkter. Urvalsgruppen bestod av sex flickor och sju pojkar i åldern 10-12, samtliga mellanstadieelever på Hjorthagsskolan. Vid ett besök på Hjorthagsskolan fick barnen på ett flygfoto över Hjorthagen markera: utemiljöer de anser vara sina favoritplatser, platser de tycker om, läskiga/farliga och tråkiga platser samt inomhusmiljöer där de spenderar mycket av sin fritid. De fick välja maximalt två favoritplatser och fem platser per övrig kategori. I samband med detta deltog barnen i en enkätundersökning där de bland annat beskrev minst en av sina favoritplatser, en av de tråkiga platserna samt en av de läskiga/farliga platserna. Utredaren fanns till hands under samtliga övningar och tillfället gav även möjlighet till korta samtal med enstaka barn.

Urvalet av informanter baseras på att barn och

ungdomar är en heterogen grupp. Deras behov, möjligheter och önskemål varierar beroende på mognad, utveckling, förståelse och kunskap. Av denna orsak särskiljs även gruppen barn i utredningen mellan barn (0-12) och ungdomar (13-18). När begreppen barnperspektiv och barnets perspektiv används avses åldern 0-18.

Referensramarna utgörs av flera styr- och måldokument som presenteras i nästa stycke. Ambitionen är att barnkonsekvensanalysen ska fungera som ett beslutsunderlag för att planområdet ska kunna utvecklas med hänsyn till de barn och ungdomar som redan är bosatta i området samt med åtanke på de barn och ungdomar som kommer att flytta dit.

Den geografiska avgränsningen sammanfaller med avgränsningen i det fördjupade programmet för Hjorthagen. Hänvisning sker även till barns och deras företrädares målpunkter i den intilliggande Nationalstadsparken samt dess brukarvärden. För begreppsförklaring, se bilaga 1.

Styr- och måldokument

Här redovisas i korthet lagar och riktlinjer som är avgörande i planeringsarbetet och där barn särskilt nämns.

FN:s barnkonvention och "Barnperspektivet i planeringen"

De mänskliga rättigheterna antogs av Förenta Nationerna 1948. En av dess konventioner är barnkonventionen. Den tillerkänner alla personer under 18 år medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Barnkonventionen bygger på fyra grundläggande principer⁵:

- Varje barn har samma rättighet och lika värde, ingen får diskrimineras (artikel 2)
- Barnets bästa ska alltid komma i första rummet (artikel 3)
- Varje barn har rätt att överleva och att utvecklas (artikel 6)
- Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det (artikel 12)

Stockholms stad har i handlingsprogrammet *En god stad för barnet*⁶ gjort en tolkning av hur barns rättigheter ska integreras i stadens olika verksamheter. I den fastslås att Stockholms stad skall arbeta för de grundläggande principer som anges ovan. För att kunna implementera handlingsprogrammet har stadsbyggnadskontoret tagit fram guiden *Barnperspektivet i planeringen*. Den är utformad för att kunna ge stöd i tillämpningen av barnperspektivet i olika typer av planeringen. För att kunna identifiera goda platser till barnen sker hänvisning till underlag såsom sociotopkartor och lokala parkplaner.⁷ Stadsbyggnadskontoret anser vidare att det är

viktigt att hela staden fungerar för barn och att höga krav ställs på barnens utemiljö.⁸

Plan- och bygglagen

Bestämmelserna om planläggning av mark och vatten och om byggande enligt plan- och bygglagen (PBL) syftar bland annat till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer (kap. 1 § 1). Skapandet av denna hållbara livsmiljö, särskilt utifrån barnperspektivet, kan innebära målkonflikter. Detta kan exemplifieras med utvalda delar från 3 kap. 15 §:

Tomter som tas i anspråk för bebyggelse skall anordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Dessutom skall tillses att:

- Betydande olägenheter för omgivningen inte uppkommer
- Risker för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för trafiken inte uppkommer

Om tomter tas i anspråk för bebyggelse som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för barnstuga, skola eller annan jämförlig verksamhet, skall det finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse på tomten eller på utrymmen i närheten av denna.

Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att anordna både parkering och friyta, skall iförsta hand friyta anordnas.⁹

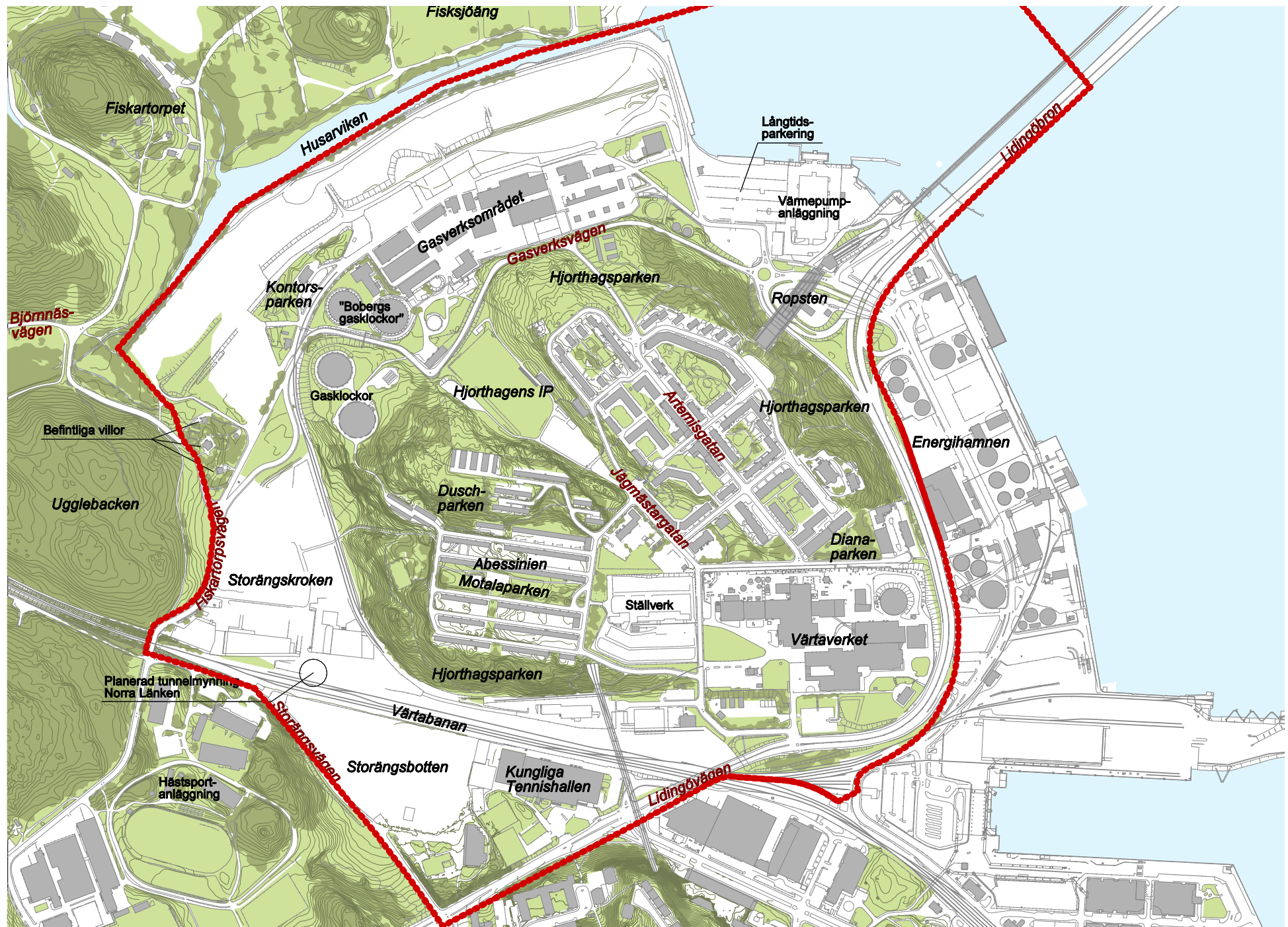
Miljö kvalitetsmål

Sedan 1999 har Sveriges riksdag antagit så kallade miljö kvalitetsmål inom 16 områden. Miljö mål 15 avser god bebyggd miljö och består av flera delmål varav ett inbegriper trafikbullerpåverkan. I tätorter upplevs trafikbuller som det största miljöproblemet. Känslan av att bli störd blir dock mindre om man exempelvis har en del av sin bostad mot en ostörd gård. Målet är att antalet trafikbullerutsatta personer i Sverige ska bli färre.¹⁰ Se tabell nedan om Stockholms läns kvalitetsmål avseende trafikbullernivåer för utomhusmiljöer vid nybyggda bostäder.¹¹

Miljö mål 15 inkluderar även ett generationsperspektiv, en strävan efter att till nästa generation ha löst de stora miljöproblemen. Enligt regeringens bedömning bör generationsperspektivet bland annat innebära att¹²:

- Natur- och grönområden med närhet till bebyggelse och med god tillgänglighet värnas så att behovet av lek, rekreation, lokal odling samt ett hälsosamt lokalklimat kan tillgodoses.
- Miljöanpassade kollektivtrafiksystem av god kvalitet finns tillgängliga och förutsättningarna för säker gång- och cykeltrafik är goda.
- Boende- och fritidsmiljön, samt så långt möjligt arbetsmiljön, uppfyller samhällets krav på gestaltning, frihet från buller, tillgång till solljus, rent vatten och ren luft.

Utrymme	Högsta trafikbullernivå (frifältsvärde)	
	Ekvivalentnivå	Maximalnivå
Utomhus fasad (tyst sida)	40 dBA	
Utomhus vid fasad, uteplats, balkong samt rekreationsytor i tätbebyggelse	55 dBA	
Utomhus vid fasad, uteplats och balkong		70 dBA

Stockholms parkprogram, Östermalms lokala parkplan, Sociotopkartan och Sociotophandboken anger riktlinjer för park- och naturtillgång, planeringsmått relevanta för barn och ungdomar samt beskriver Stockholmarnas vardagsliv utomhus i parker, naturområden och andra friytor. I dessa dokument tillämpas delvis de ovan refererade lagarna och målen och konkreta förslag anges. Till exempel anges att bostadsgårdar bör fungera för småbarnslek och samvaro, ha ett bra lokalklimat med minst 50 % av gården solbelyst klockan 15:00 vid vårdagjämning samt en bullernivå underliggande 55 dB(A).¹⁷ I Östermalms lokala parkplan föreslås nya gångstråk till Norra Djurgården och till Hjorthagens bebyggelse.¹⁸

I sociotopskartan framgår att barn och företrädare för barn ser den egna gården och skolgården, parkleken och den särskilt iordningställda lekplatsen, stora parker (>5 ha) och stora friområden utanför stadsdelen (>50 ha) som de viktigaste lekmiljöerna för barn mellan 1-12 år.¹⁹

Vad som gör friytor attraktiva är de kvaliteter i form av aktiviteter och funktioner de erbjuder. Därutöver bidrar trygghet (överblickbarhet, belysning, trafiksäkerhet, kriminalitet), tillgänglighet (nåbarhet och framkomlighet för olika grupper som barn, äldre, handikappade) och trivsamt (städning, underhåll, lokalklimat) till friytans kvalitet. Intill presenteras riktlinjer för ”god parktillgång” inom Stockholms stad.

Riktvärdena är trubbiga mått som ska

Riktlinjer för ”god parktillgång” mätt i gångavstånd från bostaden

Kvalitativa riktlinjer

A: Inom 200 meter: lekplatslek eller naturlek, grön oas, promenader, ro, sitta i solen

B: Inom 500 meter: bollspel, parklek, picknick, blomprakt*, folkliv*,

C: Inom 1 km: pulkaåkning, skridsko, skidor, båtliv, odling, torghandel, uteservering, utsikt, ridning*, evenemang*, bad*, djurhållning* löpträning*, skogskänsla*, vattenkontakt*, vild natur*

Kvantitativa riktlinjer

A: Minst 1 ha inom ca 200 meter: Genom kvartersparken som t.ex. park- och naturkvarter, stråk, strandparker, kajparker, parktorg och täppor. De bör ha bra lokalklimat, vara solbelysta och bullernivå <55dB (A) samt fungera för lek, promenader, avkoppling och samvaro. Trafikled med mer än 3000 fordon/dygn betraktas som barriär. (Exempel Nytorget)

B: Minst 5 ha inom ca 500 meter: Genom stadsdelsparken som t.ex. naturparker, landskapsparker, bergsparker och stadsparker. De bör ha bra lokalklimat och bullernivå <55 dB(A) samt fungera för lek, motion, avkoppling, samvaro och evenemang*. Trafikled på mer än 5000 fordon/dygn betraktas som barriär (Exempel Vasaparken).

C: Minst 50 ha inom 1-2 km: Genom natur- och friluftsområdet som bör ha en bullernivå <45 dB(A) och ett i övrigt varierat natur- och kulturlandskap. Här inräknas delvis stora vattenområden. Trafikled med mer än 8000 fordon/dygn betraktas som barriär. (Exempel Södra Djurgården)

*Sociotopkvalitet som ofta har ett regionalt eller ett kommunövergripande värde. Kvaliteter som individer är villiga att röra sig längre för att nå.

God tillgänglighet: barn kan på egen hand ta sig till sin målpunkt. För att mäta tillgänglighet tas hänsyn till gatuvägnätets sträckning som kan begränsas av kvartersformer, trafik och andra hinder.

ge vägledning i samhällsplaneringen. Ytmåten kan även vara svåra att applicera i Stockholmslandskapet. Orsaken till detta beror till största del på att bebyggelsens täthet kan skilja sig och att friytor som privata gårdar och trädgårdar på olika sätt kan komplettera och ersätta den offentliga parken. Därför finns även ett förslag om minsta friytestandard för Stockholms viktigaste stadstyper. Den del av Hjorthagen som kommer att bebyggas benämns Norra Djurgårdstaden. Där kommer den dominerande stadstypen att vara smågårdskvarter. För att uppnå god standard för dessa kvarter ska tillgång till friytor motsvara 25 m²/lägenhet.²⁰ Det är kvaliteter människor efterfrågar, inte ytor i sig, men för att kunna skapa de variationsrika friytor människor uppskattar behövs utrymme.²¹

Förskoleplan för Stockholms stad

I och med den föreslagna bebyggelsen om 5000 bostäder i Hjorthagen planeras för tio nya förskolor. I förskoleplanen, antagen av kommunfullmäktige juni 2003, står bland annat att ”Goda möjligheter till utevistelse är en viktig del i en bra förskola. Utemiljön ska vara utformad så att den stimulerar till såväl rörelse och fri lek som gemensamma aktiviteter. Den fysiska miljön ska vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Den skall ge barn möjlighet att utveckla sitt kulturskapande och alla sina uttryckssätt. Den skall inbjuda till och synliggöra barns aktiva lärande. Barn skall vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö.”²²

Idag finns inga normer som reglerar storlek på utemiljöer men i diskussioner om vad som är

en rimlig utomhusstandard sker hänvisning till Socialstyrelsens rekommendation från 1989; förskolebarn bör ha minst 40m² friyta per barn. I tätastadsmiljöer kan det vara svårt att åstadkomma rymliga skolgårdar. De mindre ytorna ställer dock högre krav på gårdens utformning och disponering och med minskande ytor ökar också slitage och skötselkostnader. Av dessa skäl är det nödvändigt att finna kreativa och flexibla lösningar samt att nyttja närliggande friytor.²³

Barn och ungdomar i samhällets utemiljöer

Barnkonventionen omfattar alla barn under 18 år. Barnets behov skiljer sig beroende på mognads- och utvecklingsnivå samtidigt som dessa skillnader kräver olika bemötande och åtgärder i den fysiska planeringen. Generellt är att närmiljön är viktig för alla barn²⁴ och att tillgång till bra platser utomhus är avgörande för att barn ska vistas ute.²⁵ Närmiljön växer i omfång ju äldre barnen blir både genom att barnet utvecklas och själv kan ta sig längre bort från hemmet men även för att föräldrarnas oro för barnet, särskilt avseende trafiken, minskar. Utemiljöns trygghetsfaktor är viktig oavsett barnets ålder.²⁶

Barnet och leken

Yngre barn bär leken med sig hela tiden, oavsett var de är. Även skolvägen kan förvandlas till en lekplats²⁷. Skolvägen och de möjligheter den ger till aktiv transport spelar en avgörande roll

avseende barns möjligheter till fysisk aktivitet.²⁸ Förutom att fysisk aktivitet är viktigt för barns fysiska hälsa stärker det dem även mentalt. Den ger ökat självförtroende och möjlighet till att öva sociala relationer.²⁹ Fria lekar är en viktig motpol till barns uppstyrd skolarbete, särskilt under de första skolåren. Leken är barns sätt att utforska sin omgivning och att göra sig hemmastadd i den.³⁰

Forskning påvisar skillnader i barns koncentrationsförmåga, motorik och hälsa beroende på typ av omgivning som leken sker i. Naturlig utemiljö ska vara mer gynnsam än innemiljö och planerad och iordninglagd utemiljö.³¹ Barnen själva föredrar en närmiljö som är varierad, som ger möjlighet till spontan lek, möjlighet till social gemenskap och där de känner att de själva kan röra sig i området. Barn vill ha tillgång till hela stadsmiljön och inte enbart platser anvisade för barn.³² Dessa skäl motiverar möjligheten till olika former av lek likväl som säkra passager över bilvägar så att barnen får största möjliga rörelseyta. Barn har inte enbart behov av utvecklande miljöer utan också rätt till det.³³

Barn, särskilt i förskoleåldern, leker främst på lekplatser eller på grönytor nära hemmet eller förskolan. De är mycket känsliga för trafikbarriärer.³⁴ När barnen börjar gå i skolan blir utemiljöerna i anslutning till skolan oerhört viktiga. Skolgården kan utnyttjas även på fritiden, framför allt av innerstadsbarn.³⁵ Vad gäller låg- och mellanstadiebarn rör de sig över större ytor men de har ännu en begränsad orienteringsförmåga och har inte fullt utvecklad syn, hörsel eller bedömningsförmåga.³⁶ I synnerhet barn i

åldersgruppen 10-12 vistas mycket utomhus.³⁷

När barn blir äldre avtar det fysiska intresset för omvärlden för att ersättas med ett intresse av social karaktär. Utvecklingen går från att göra till att vara tillsammans. Även om ungdomar kan röra sig självständigt över stora ytor är utemiljöer i närheten av bostaden som kombinerar avskildhet och tillgänglighet populära. Utemiljön spelar en stor roll för ungdomars socialisering genom att skapa möjligheter för möten av olika slag.³⁸ Dessa möten är en viktig del av den urbana läroprocessen, att lära sig att förhålla sig till och hantera främlingar samt för att kunna forma sin egen identitet och självbild.³⁹ Dessa erfarenheter är ett led i att lära sig kontroll över sitt liv och omvärlden och denna kunskap är en av de viktigaste faktorerna för god psykisk hälsa.⁴⁰ Ur ett genusperspektiv är den urbana läroprocessen särskilt gynnsam för unga flickor, för deras lärande om strategier för att undvika våld och överfall i det offentliga rummet.⁴¹

Vad gäller planering av platser där ungdomar trivs handlar det snarare om att skapa förutsättningar för reträttplatser och interaktionsplatser än om att in i detalj planera tillrättalagda platser.⁴² Det vill säga att möjlighet finns för att dra sig undan vuxenvärlden och att möjlighet ges till oväntade möten och händelser på platser där ungdomarna kan välja mellan att förbli anonyma i en stor massa eller att synas. Reträttplatser är till exempel bakgårdar, trappuppgångar och parkeringshus medan kommunikationsknutpunkter, köpcentrum och andra offentliga platser fungerar som interaktionsplatser.⁴³

Barn i trafiken

Barn i trafiken bör särskilt lyftas fram. Barn har hittills setts som trafikmogna vid 12 års ålder men med hänsyn till olycksstatistiken är detta inte längre vedertaget.⁴⁴ För många generationer har stadens gator varit lekplatsen och föräldrar kände inte oro för att låta barnen ta sig till skolor, lekplatser och kompisar på egen hand.⁴⁵ Numera är trafiken en stark orosfaktor hos föräldrar vilket i sin tur påverkar barnens rörelsefrihet negativt. Ett exempel är skjutsandet av barn till och från skolan. I början av 1980-talet fick 94% av barn i åldern 7-9 gå ensamma till skolan, år 2000 hade siffran sjunkit till 77%.⁴⁶

Forskning visar att denna minskade rörelsefrihet ska ha bidragit till att olycks- och dödsfall för oskyddade barn i västvärlden minskat.⁴⁷ Samtidigt anger Vägverket att den viktigaste orsaken till att antalet trafikdödade barn i Sverige under de senaste tjugo åren har minskat beror på vidtagna trafikmiljöåtgärder i barnens närområden.⁴⁸ Studier kan påvisa att stadsstrukturens utformning i stor utsträckning påverkar barns rörelsefrihet. I en svensk studie hade sjuåringar boende i helt trafikseparerade områden större rörelsefrihet till skola, grönområden och vänner än barn i områden med trafik.⁴⁹ Den viktigaste slutsatsen i en analys om barns tillgång till lekområden i Stockholm var att trafiken måste regleras så att barriärer inte uppstår.⁵⁰

Otrygghet och rädsla är en känsla som även barnen själva upplever i trafiken.⁵¹ Oron är inte obefogad. I trafiken kan yngre barn vara svåra

att se på grund av sin storlek, exempelvis bakom parkerade bilar. Detta ställer stora krav på förarnas uppfattningsförmåga och reaktionstid. I och med att förarnas förmåga avgörs främst av fordonets hastighet ses 30 km/tim som en avgörande gräns. Dessutom ökar möjligheterna att överleva avsevärt om man blir påkörd i låg hastighet. Nio av tio oskyddade trafikanter överlever vid en påkörning i 30 km/tim, men bara två av tio vid 50 km/tim.⁵² Dödsorsaken för barn upp till 15 år är i 60% av fallen olyckor i trafiken. Motsvarande andel i åldern 15–19 år är 80%. Barn och ungdomar är oftare än vuxna oskyddade trafikanter i och med att de tar sig mellan sina målpunkter som fotgängare eller cyklister.⁵³

I dagsläget vet man att vägtransportsystemets utformning i barnens närmiljö har avgörande betydelse för barntrafikolyckor och övriga hälsofaror som trafiken förorsakar. Studier pekar på att de platser i trafiken där barn är som mest utsatta är: korsningar, kring parkerade bilar samt backar. Många olyckor med barn som fotgängare inträffar vid övergångsställen och nära busshållplatser⁵⁴ och nästan hälften av dödsolyckorna sker när barn korsar en väg. Avseende barn i åldern 7-15 år 70% av dödsolyckorna så kallade utrusningsolyckor.⁵⁵ Den barriäreffekt och olycksrisk trafiken innebär för barn kan exempelvis undvikas genom planskildheter och hastighetssäkrade övergångsställen. För att undvika att barn genar över trafikfarliga platser rekommenderar Vägverket att dessa passager bör ligga relativt tätt.⁵⁶

För att ungdomar ska ha möjlighet att röra sig självständigt i dagens funktionsuppdelade städer är tillgång till kollektivtrafik, placering av dess

stationer samt turtäthet viktigt. Likväl tillgången till trygga och säkra gång- och cykelvägar.⁵⁷ Barn som cyklister är känsliga för dåligt vägunderhåll, ojämnheter och håligheter i vägbanan, skarpa kantstenar, grus och luftdrag från förbipasserande motorfordon samt om cykelleder inte är sammanhängande.⁵⁸ Därtill kan yngre barn som cyklar ha behov av att helt separeras från biltrafik.⁵⁹

I prop. 1997/98:56 anges att barns behov avseende tillgänglighet, säker trafik och god miljö bör vara vägledande för transportsystemets utformning och funktion.⁶⁰

Barn och miljöpåverkan

Barn är särskilt sårbara för miljöpåverkan. Exempelvis har barn högre ämnesomsättning och högre andningsfrekvens vilket ger ett större intag av miljöföroreningar än vuxna per kroppsvolym. Samtidigt har barn begränsad möjlighet att själv välja var han/hon vill vistas. Det är både dosen och när i utvecklingen exponeringen inträffar som är av betydelse för att en skada ska uppstå. De organsystem som utvecklas och mognar under lång tid såsom nervsystemet och immunsystemet anses vara särskilt känsliga. Luftföroreningar påverkar luftvägarna och barn med astma är en särskilt känslig grupp för effekter på luftvägarna. Däremot är det osäkert om luftföroreningar bidrar till att tidigare friska barn utvecklar astma. Dock utsätts även de friska barnen för ökad risk för infektioner i luftvägarna.⁶¹

Buller är det miljöproblem som påverkar flest personer. Till följd av de ljudnivåer av trafikbuller som finns i Sverige riskerar barn få störningsreaktioner snarare än hörselskador. Detta kan yttra sig i nedsatt inlärnings-, minnes- och koncentrationsförmåga. Desto långvarigare och kraftigare exponeringen är, ju större tycks skadeeffekten vara.⁶²

Utomhus vid skolor och lekplatser, rekommenderar världshälsoorganisationen WHO att buller från yttre källor inte ska överstiga 55 dB(A).⁶³ Stockholms läns kvalitetsmål avseende bullernivå för utomhusmiljöer vid nybyggda bostäder är den samma, riktlinjer avser dock enbart trafikbuller.⁶⁴ För att sätta dessa bullervärden i ett sammanhang kan anges att för att vi skall kunna tillgodogöra oss behagliga och rogivande ljud såsom trädens sus och fågelsång krävs bullernivåer lägre än 45 dB(A).⁶⁵

BESKRIVNING AV BEFINTLIGA HJORTHAGEN

Barn och ungdomar i Hjorthagen

12% av Hjorthagens dryga 2200 invånare är 0-18 år, i hela Stockholms stad är motsvarigheten 20%. Andelen barn i den åldern i innerstaden är 15%.⁶⁶ Med andra ord är andelen barn och ungdomar i Hjorthagen relativt låg. Dock har antalet barn i området ökat sedan 1980-talet.⁶⁷

Bostäder

I Hjorthagens finns cirka 1500 bostäder. De finns i östra Hjorthagen, ”Gamla Hjorthagen” och i västra Hjorthagen, Abessinien. En förklaring till det låga antalet barn i området är bostädernas storlek.⁶⁸ 80% av bostadsbeståndet är lägenheter med 2 rum och kök (rok) eller mindre. Detta kan jämföras med hela Stockholms stad där motsvarande siffra är 55% och i innerstaden 65%. Vad gäller bostäder som är 4 rok eller större tillhör enbart 6% av bostadsbeståndet i Hjorthagen denna kategori. Motsvarigheten i hela Stockholms stad är 21% och i innerstaden 35%.⁶⁹

Förskolor och skolor

I Hjorthagen finns en förskola (Artemisgatan 61). För närvarande är cirka 75 barn inskrivna från 1-6 år.⁷⁰ Hjorthagsskolan är områdets enda grundskola. Den är lokaliserad mellan Abessinien

och ”Gamla Hjorthagen” (Jägmästargatan 25). Där bedrivs undervisning från förskoleklass till och med årskurs 6, även fritids är inhytt i byggnaden. Läsåret 2008/2009 beräknar Hjorthagsskolan ha cirka 60 elever men kapacitet finns för upp till 150 elever. Eventuellt kommer ytterligare verksamheter inhysas i lokalerna eftersom fastigheten är underutnyttjad.⁷¹ Gerleborgsskolan på Jägmästargatan 2b används av en gymnasial friskola med inriktning på konst. Avseende trafikbuller uppfyller samtliga skolgårdar WHO:s rekommendationer på bullernivåer understigande 55 dB(A).

Förskolepersonalen anger att de använder sin gård dagligen året om. Gården ligger nära till hands och har förbättrats genom ett gårdsprojekt. Den har upprustats med gräsmatta och lekstuga. Där finns ett träd, bänkar, bord och gunghästar. Om barnen vill vara ifred brukar de sitta bakom en lekstuga. Hubertusplan intill förskolans gård fungerar som en förlängning av gården. Där finns utrymme att springa på, gungor och en tom plaskdamm.

Hjorthagsskolans gård är välbesökt både under och efter skoltid. Där finns gungor, gunghästar, gungbräda, klätterställning, rutschkana mot en avskild skogsdunge och bollspelsmöjligheter. Likaså finns sittplatser under ett vind/regnskydd som även ger visst skydd från insyn. Sittplatserna nyttjas särskilt av ungdomar. Barn och ungdomar brukar också skejta, cykla, spela fotboll och basket på skolgården. En av föräldrarna anger att det finns små hus på gården som inte är planerade för lek men de bildar något att leka ”jaga” emellan. Föräldrar med förskolebarn besöker skolgården i

varierande grad, från aldrig, till varannan vecka till nästan varje dag året om. Ett mellanstadiebarn anger att skolgården är hennes favoritplats. Barnet nyttjar skolgården för att umgås med vänner och öva basket och hon:

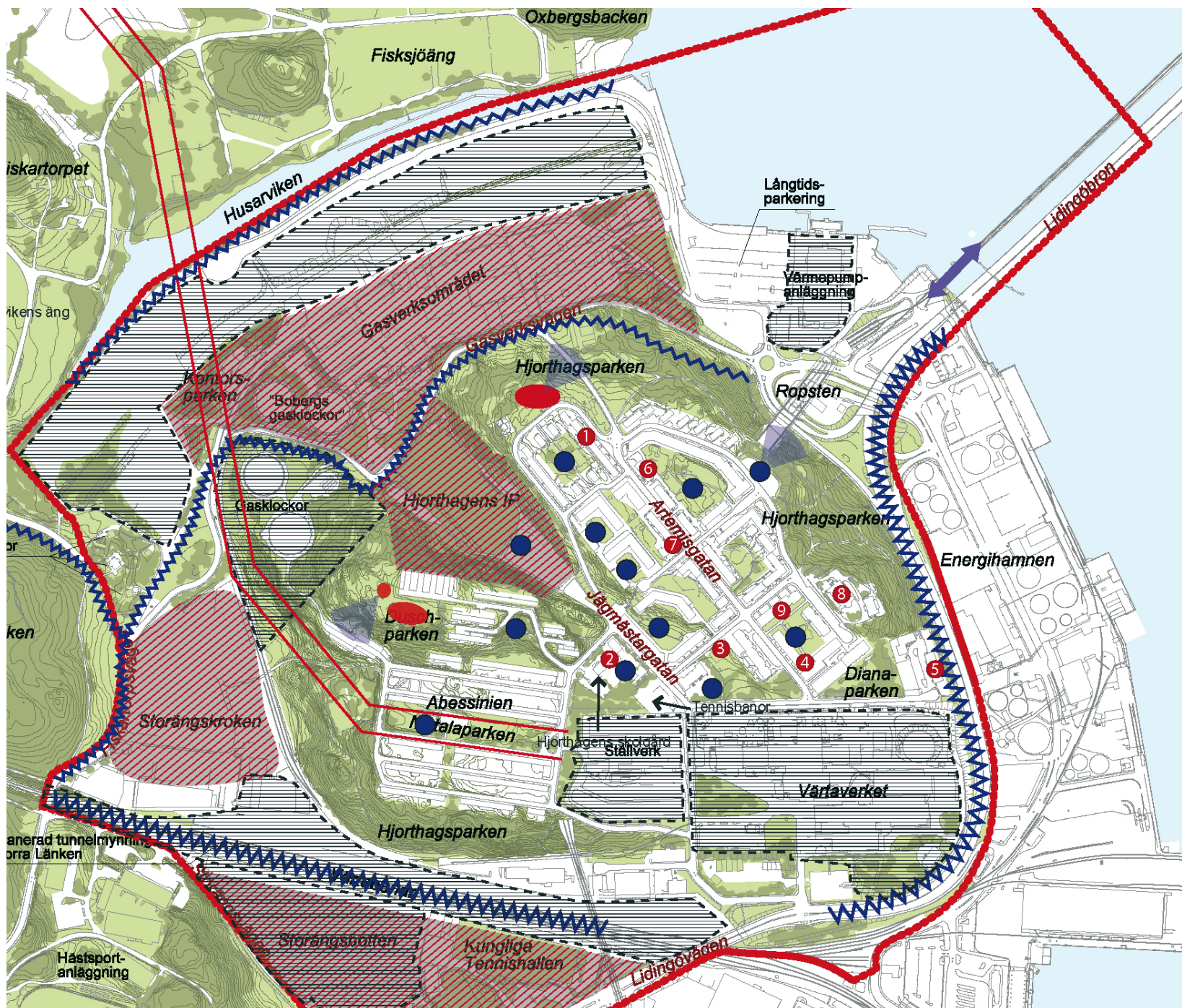
”...gillar skolan [skolgården] för att man känner sig trygg där och har alltid kul.”

Under skoltid får eleverna inte lämna skolgården utan lov (enbart de äldre eleverna kan få lov att lämna skolgården till exempel för att hämta idrottskläder). Alla elever måste gå ut på rasterna. Vid dåligt väder kan de vistas på fritids och de äldre eleverna kan få sitta i klassrummet och läsa. Gerleborgsskolans gård har bänkar och bord. Den besöks av två av mellanstadiebarnen.

En nackdel avseende skolgården, enligt av två av de intervjuade föräldrarna, är att gungbrädan som finns där är lite farlig. De anger dock att den uppskattas av barnen. Den nackdel som framförs avseende förskolegården är att det inte finns en grind i förskolans staket som öppnas mot gungområdet.

Friytor

Analysen av Hjorthagens friytors kvaliteter sker utifrån Stockholms parkprogram och sociotophandbokens kvalitativa och kvantitativa riktlinjer samt informanternas beskrivningar av friytorernas brukarvärden.

- Skogsmark, tät vegetativ ridå
- Halvöppet landskapsrum med spridda trädbestånd
- Närrekreation
- Lekplats
- Begränsad tillgänglighet
- Ingen tillgänglighet, instängslat område
- Kraftledning
- Utblickspunkt
- Barriär
- MB 4.7 Nationalstadsparken
- Avgränsning programområde

OFFENTLIG SERVICE

- 1 Förskola
- 2 Hjorthagens skola
- 3 Ungdomsgård
- 4 Servicehuset Dianagården
- 5 Vårthammet – stödboende
- 6 Bibliotek
- 7 Medborgarhus
- 8 Hjorthagskyrkan
- 9 Husläkarmottagning

Hjorthagens befintliga bostadsbebyggelse omges nästan helt och hållet av en friyta; Hjorthagsparken. Denna gröna oas i spricklandskap ger möjlighet till rofylldhet, promenader, backåkning, picknick, naturlek,⁷⁴ lekplatslek, bollspel och utsikt. Därtill ger närheten till Norra Djurgårdens naturområden tillgång till stora offentliga rum och rekreationsområden. Dock försvåras tillgängligheten till Norra Djurgården av det instängslade gasverksområdet. Husarviken anges vara ett sociotopiskt outnyttjat strandområde.⁷⁵ Samtliga friytor inom Hjorthagen har god tillgänglighet ur trafiksynpunkt eftersom trafikmängden på vägar och gator i området understiger 3000 fordon/dygn⁷⁶.

Parktillgången i anslutning till bostaden, inom 200 meters radie, är tillfredsställande för hjorthagsborna både avseende kvalitativa och kvantitativa riktlinjer. Hjorthagsbarnen har både god tillgänglighet och god orienterbarhet till områdets lekmöjligheter.⁷⁷ För samtliga boende finns även närhet till en grön oas om 1 ha, möjligheter till avkoppling, samvaro och promenader.⁷⁸ För somliga hjorthagsbor kan avståndet till möjligheter att sitta i solen och finna en rofylld plats vara längre.

De övriga två kvalitativa målen uppfylls delvis. För hjorthagsbarnen och ungdomarna finns möjlighet till bollspel och picknick inom 500 meter från bostaden. Parklek, blomprakt och folkliv måste sökas längre bort. För samtliga barn i Hjorthagen finns uteserveringar, utsikt och pulkaåkning inom 1 km avstånd. Boende i Abessinien har även tillgång till evenemang, ridning, djurhållning,

skogskänsla, löpträning samt skridsko- och skidåkning i iordninglagda spår inom detta avstånd. Trafikbarriärer måste dock passeras för att nå dessa målpunkter. Bad, båtliv, fiske, vattenkontakt, vild natur, odling och torghandel måste sökas längre bort. Flera av dessa brukarvärden som till exempel blomprakt, folkliv, evenemang, ridning, bad, djurhållning, löpträning skogskänsla, vattenkontakt och vild natur är värden som individer är beredda att färdas längre för att åtnjuta.

Tack vare Hjorthagsparken är den kvantitativa riktlinjen för god parktillgång inom 500 meters radie tillfredsställande med undantag av närhet till evenemangsytor. Avseende målsättningen om tillgång till en park om minst 50 hektar inom 1-2 km uppfylls den genom närheten till Nationalstadsparken. Dock är inte tillgängligheten god eftersom ett besök i parken kräver passage över vägar med trafikmängder överstigande 8000 fordon/dygn.

Även om Hjorthagen omgärdas av hårt trafikerade vägar uppfyller Hjorthagens friyteområden sociotophandbokens riktvärden avseende trafikbullernivåer med undantag av östra Hjorthagsparken som har bullernivåer överstigande 55 dB(A) (se bilaga 2).⁷⁹

Vad gäller antalet friytor anser föräldrarna och förskolepersonalen att utbudet för barn i förskoleåldern är tillräckligt och varierat samt att friytorna är spridda över Hjorthagen på ett tillfredsställande sätt. Föräldrarna poängterar att det i själva verket bara finns två officiella lekplatser, Dianavägens lekplats och ”Abbisparken” eftersom

de andra ligger på bostadsgårdar som kan uppfattas som ”privata” för utomstående. De själva har heller inte kännedom om de egentligen får vistas på dem eller ej.

Vilka friytor Hjorthagens barn, ungdomar och deras företrädare besöker, hur de uppfattas och vilka kvaliteter och brister de besitter framgår i kommande stycken. Då hänvisning sker till föräldrar avses föräldrar som besöker friytor med sina förskolebarn i åldern 3-5. Då hänvisning sker till förskolepersonal avses personal som besöker friytor med barn mellan 1-6 år. Redovisningen är uppdelad per friyta. Först ges en allmän beskrivning av varje friyta, därefter anges vilka som nyttjar ytan, dess kvaliteter samt de aktiviteter besökaren ägnar sig åt på platsen. Avslutningsvis redogörs för friytans brister, om sådana framkommit. Friytornas kvalitet och aktivitet/funktion sammanfaller genomgående, det vill säga att friytornas kvaliteter utgörs av de möjligheter till aktiviteter och funktioner de erbjuder.

Bostadsgårdar

Boende i ”Gamla Hjorthagen” har tillgång och god tillgänglighet till bostadsgårdar med ett flertal funktioner. På gårdarna finns till exempel lekplatser, bersåer, bänkar, sittgrupper och grillplatser samt på vissa ställen även odlingslotter och komposter. Dessa platser uppfyller kriterierna på god parktillgång med funktionerna grön oas, lek, promenader och ro inom 200 meters radie för de boende i området. Av bostadsgårdarna är Hubertusplan, Snitselplan och Dubbelbössan

parkmark. Resterande bostadsgårdar är kvartersmark och därmed inte tillgängliga för allmänheten.

Från enkäter och intervjuer med barn och företrädare för barn framgår att de besöker samtliga bostadsgårdar. De är populära eftersom de ger möjlighet till olika former av aktiviteter och ses som trygga för de yngsta barnen. Förskolebarnen cyklar och springer på gårdarna. Sandlådor, gungor och klätterställningar nyttjas och möjlighet ges till att öva på balansgång och titta på höns. För barn i förskoleålder är klätterställningen med brandmansstäng i "Plåsterparken" (kv. Drevkarlen) särskilt kul. Mellanstadiebarnen uppskattar bostadsgårdarna för dess möjligheter till lugn, umgänge och lek såsom trädklättring.

Framförallt uppskattas kvarteret Kopplets bostadsgård (Snitselplan) av föräldrarna, deras barn i åldern 3-5 och mellanstadiebarnen. Bostadsgården är kuperad, buskar och träd bildar hemliga gångar, och gården ger utrymme för naturlek såsom "kurrägömma", "leta ledtrådar" och "peta med pinnar". Det föräldrarna framför allt uppskattar med Snitselplan är att den tilltalar både vuxna och barn. Föräldrarna kan slappna av eftersom de uppfattar de slutna gårdarna som säkra områden, de värdesätter gårdarnas lummighet, kan umgås med andra vuxna sittandes på bänkar i svalkande skugga och har möjlighet att grilla. De anger också att det är positivt att gården är välbesökt av många barn så de egna barnen får många lekkamrater. Två av mellanstadiebarnen markerar Snitselplan som sin favoritplats. Den ena av dem kommenterar bostadsgården enligt följande:

"Det är en lugn och skön gård där man kan vara med kompisar och leka."

Av bostadsgårdarna besöker förskolepersonalen "Hönsparken" (kv. Skytten) och "Plåsterparken" (kv. Drevkarlen). Den förstnämnda parken ses som varierad och fantasifullare än de andra lekplatserna. Ett av mellanstadiebarnen lyfter fram en nackdel avseende bostadsgårdarna, bostadsgården kv. Dubbelbössan är tråkig för "där finns inget roligt att göra". Föräldrarna anser att nackdelen med bostadsgårdarna är att de kan ge känslan av att man som utomstående, utan bekanta i bostäderna, inte är välkommen. Föräldrarna påpekar att de inte har kännedom om bostadsgårdarna är privata eller allmänna parkmarker. Förskolepersonalen framför att staketet som omgärdar Hubertusplans gungor saknar grind.

Parker, stigar och övriga friytor

"Abbisparken" (Motalaparken)

Mellan de gamla arbetarlängorna i Abessinien ligger Motalaparken, eller "Abbisparken" som parken kallas av hjorthagsborna. Enligt sociotopskartan är parken en rofylld grön oas där möjlighet finns till bollek, lekplatslek, vattenlek och picknick.⁸⁰

Parken är välbesökt av såväl föräldrar som förskole- och mellanstadiebarn. Den är särskilt populär under sommarperioden då dess plaskdamm ger möjlighet till vattenlek och bad. Plaskdammen har rutschkana. "Abbisparken" utnyttjas dock året på grund av det stora antalet brukarvärden. Parken

anges vara lummig med möjlighet till skugga, där ge möjlighet till både naturlek och iordningsställd lek. Där finns utrymme för picknick och för att springa. Parken ligger inom 200 meters radie för de boende i Abessinien. Två av mellanstadiebarnen anger "Abbisparken" som sin favoritplats. Nedan ett citat från ett av mellanstadiebarnen.

"Skönt ställe för att umgås och prata, fast poolen är för grund."

Nackdelar som framförs av föräldrarna och förskolepersonalen är att "Abbisparkens" damm inte är fylld under hela sommarsäsongen. Rutschkanan tillhörande dammen är farlig eftersom den är för brant, gjord i stål och har för smala trappor. En av föräldrarna påpekar att åtminstone ett barn redan skadat sig på den.

Ahlsellvägens lekplats

Lekplatsen på Ahlsellvägen är utformad för att attrahera främst yngre barn. Där finns en sandlåda med tillhörande leksaker att tillgå. En av föräldrarna på brukar stanna vid lekplatsen på vägen till och från en butik i Storängskroken. Ett mellanstadiebarn anger att han nyttjar lekplatsens gungor. Förskolepersonalen brukar inte besöka lekplatsen.

Böcklingbacken och Abbisplan

Böcklingbacken används för att ta sig mellan Hjorthagen och Storängskroken samt vidare mot city. Om stråket följs hittar man bland den yviga växtligheten en nästan gömd bollplan, Abbisplan. Enligt "Fördjupat program för Hjorthagen" är

Abbisplan i behov av upprustning.⁸¹ Förskolan nyttjar dessa ytor flitigt eftersom skogen lockar fram lek hos barn. Förutom att ägna sig åt naturlek nyttjas även bollplan till bollek. Föräldrarna anser att Böcklingbacken och stigarna runt om är lummiga och fina. Där finns även utsiktsmöjligheter.

Kring bollplan kan man få skugga en varm dag och träden skyddar mot vind. För två av föräldrarna är Böcklingbacken transportsträckan för att ta sig mellan hemmet och mataffären i Storängskroken. Då fungerar bollplanen och skogen som ytor för lekpaus. Ett av mellanstadiebarnen markerar platsen som en av de platser hon tycker om.

Föräldrarna framför att bollplanen är sliten, att stigarna runt om är slyiga och att det finns nedblåsta grenar. En av dem påpekar att Böcklingbacken är brant, har dålig belysning och att den slutar i ett öde industrilandskap.

Dianaparken

Kvartersparken Dianaparken ligger intill Kolargatan. Enligt sociotopskartan är parken en rofylld grön oas.⁸² Föräldrarna anger att parken är öppen och vacker men enbart en av dem besöker Dianaparken.

Avlastningszon intill IP

Förskolepersonalen besöker inte Dianaparken, däremot är den favoritplats för ett av mellanstadiebarnen. Det är parkens skogsbevuxna parti och klipporna som lockar dit honom.

"Man kan klättra i lite berg."

Duschparken

Duschparken har fått sitt namn från den allmänna dusch som finns uppställd där. Duschen är inte längre i bruk. En av föräldrarna tar sitt barn på utflykt dit för att de ska få vara i naturen och njuta av parkens utsikt. Förskolepersonalen besöker inte parken. Mellanstadiebarn vistas i Duschparken och den är favoritplats för ett av dem.

"Här kan jag och mina kompisar vara tillsammans och ha kul. Vi spelar bluff, kull-lekar, pratar, cyklar."

Dianavägens lekplats.

De negativa aspekter som framfördes var att området känns instängt på grund av garagen, att det är slygt och att det luktar illa från hundrastplatsen som ligger i närheten, särskilt på våren.

Hjorthagsgårdens bakgård

Hjorthagsgården är en ungdomsgård. Den är öppen tre kvällar i veckan men har stängt under skollov. Ungdomsgårdens bakgård utgörs av en kvarterspark. Objektivt ska inte ungdomsgårdens öppettider påverka kvartersparkens tillgänglighet eftersom den är öppen för allmänheten och den inte är inhägnad. Hur dess tillgänglighet uppfattas subjektivt framkommer inte i de enkäter och diskussioner som genomförts.

I kvartersparken finns bänkar, bord, ett träd med ett rep och en ramp. Repet i trädet uppskattas av barn enligt en av föräldrarna. Föräldrarna och deras barn i åldern 3-5 använder dock inte bakgården. Rampen uppskattas av mellanstadiebarnen och två av dem ser den som sin favoritplats. De cyklar eller skejtar på den, alternativt "hänger" med kompisar. Hjorthagsgårdens personal framför att ungdomarna i övrigt föredrar att vara på Hjorthagsskolans skolgård om de vill göra något utomhus.

De negativa aspekter som framförts av mellanstadiebarn och ungdomsgårdens personal är att rampen är sliten och har ett stort hål. Hjorthagsgårdens personal i likhet med fältenhetens personal anser att bakgården är torftig, de saknar exempelvis egna utomhusmöbler.

Hjorthagsparken

Naturparken Hjorthagsparken omger näst intill hela Hjorthagen. Denna gröna oas i spricklandskap ger möjlighet till rofylldhet, promenader, backåkning, picknick, naturlek,⁸³ bollspel och utsikt. I Hjorthagsparken finns även en av de största allmänna iordningställda lekplatserna i Hjorthagen, Dianavägens lekplats. Parkområdet är svårframkomligt till följd av igenväxning eller på

grund av topografiska skäl.⁸⁴ Parkområdet närmast Abessinien är särskilt otillgängligt. Slutningen mot Ropsten upplevs som mörk och otrygg av åtskilliga boende. Denna del av parken, där även lekplatsen ligger, uppfyller inte normvärdena för buller.⁸⁵

Dianavägens lekplats är den mest populära lekplatsen i Hjorthagen enligt både föräldrar och mellanstadiebarn. Dit går även förskolepersonalen ofta med sina barngrupper. Parkens kvaliteter är möjlighet till umgänge med barn och vuxna, dess storlek, utsikt, dricksfontän, bollplank, klätterställningen för 5-6-åringar och lagom avstånd från förskolan. Där finns även gungor, grävsropa, rutschkana och sandlåda. Ett av mellanstadiebarnen anger att lekplatsen är en favoritplats. Orsaken till det och vad barnet brukar göra där framgår nedan:

"Kul där och man kan vara lite ifred ibland. Vara med kompisar och prata."

Tre av mellanstadiebarnen ser den branta pulkabacken bakom Hjorthagskyrkan (östra delen av parken) som sin favoritplats. Där finns även möjlighet till naturlek. Vid kyrkan börjar Hjorthagens natur- och kulturstig som beskrivs närmare på sidan 22.

I parken finns ytterligare tre uppskattade platser. Den första är "Örnklipporna" mellan Rådjurstigen och idrottsplatsen. Föräldrarna och förskolepersonalen ser platsen som naturlig och spännande med vacker utsikt. I detta kuperade landskap tränar förskolepersonalen barnens

grovmotorik. Den andra uppskattade platsen är pulkabacken öster om Rådjursstigen (bakom kv. Gillret 17). Den lämpar sig både för stora och små. Föräldrarna vistas på platsen med sina 3-5-åringar året om på grund av dess goda möjligheter till naturlek samt för att platsen är vacker.

Där löper även natur- och kulturstigen samt korta ”Mormorsstigen” (bakom kv. Gillret 16) som är den tredje uppskattade platsen i Hjorthagsparken. Föräldrar anger att tack vare att stigen röjts upp är det möjligt att komma till ”Trollstenen” och komma åt pinnar och stenar för att till exempel bygga kojor. Förskolepersonalen vistas där då de går natur- och kulturstigen. Ur mellanstadiebarnens enkät framgår att de vistas i Hjorthagsparken öster om Rådjursstigen, dock inte de exakta platserna i området.

De nackdelar som framförs angående lekplatsen är dess utsatthet för väder och vind. Företrädare för barn anger att lekplatsen är sliten. Särskilt framhålls att bollplanket är murket och att det finns ett hål i häcken som kan leda till fallolyckor. Grindar saknas vilket innebär att barn kan springa ut på den intilliggande vägen.

Det som ses som negativt i Hjorthagsparken som helhet är att gångstråken lutar mycket och inte är anpassade för promenad med barnvagn. Kyrkbacken och alla trappor sandas inte vintertid och parkområdet är slygt. En av föräldrarna anser att det är bullrigt i den delen av parken som ligger närmast Ropstens tunnelbanestation. Flera av mellanstadiebarnen anger att parkområdet bakom Myrorna och vid backen bakom Hjorthagskyrkan

är en av de läskigaste eller tråkigaste platserna i Hjorthagen. Orsaken är att där finns ”uteliggare” och ”fullgubbar”. Ett av barnen menar även att det finns pedofiler i parken. Ett av mellanstadiebarnens svar på frågan varför Hjorthagsparken är läskig lyder:

”...för att det finns läskiga uteliggare och skräp. Man ramlar på stubbar och stockar.”

Nackdelar som framförs angående ”Örnklipporna” är att det är slygt, att det finns nedblåsta grenar och brännässlor. Det finns även stängsel i området. Allt detta bidrar till en känsla av avstängdhet. Det finns även problem med att hundägare inte plockar upp efter sina hundar.

Idrottsplatsen

Hjorthagens idrottsplats ligger mellan Abessinien och ”Gamla Hjorthagen”. Det är en inhägnad dalgång med två gräsplaner och en grusplan. Fyra av informanterna i åldern 10-12 idrottar på IP. Bland denna ålderskategori är det den populäraste platsen att vistas på i Hjorthagen. Inte enbart för idrottsutövning utan även för att umgås. Ett av barnen anger att det är ”en kul plats att vara på eftersom alla kompisar är där”. En avlastningszon intill IP nämns som favoritplats av tre av barnen. De bygger kojor och cykelgupp av det material de hittar där, även om de egentligen inte får göra det. En av föräldrarna besöker IP för att se på fotboll med sin son.

Även ungdomar uppehåller sig på och omkring idrottsplatsen. Dels för att utöva idrott, dels

för att umgås med vänner och förtära alkohol. Förskolepersonalen utnyttjar områdets branter för pulkaåkning vintertid. Övriga årstider utnyttjas platsen för till exempel bollek eller för att plocka vitsippor. Förskolepersonalen känner trygghet i området på grund av dess storlek och inhägnad.

”Barnen orkar inte ens springa över hela området.”

Ett mellanstadiebarn hade markerat IP som en tråkig plats eftersom ”...där finns inget att göra”.

Kontorsparken och Klockparken

Kontorsparken och Klockparken ligger innanför gasverksområdet inhägnad. Därmed har inte allmänheten tillträde till dessa parker för närvarande

Nationalstadsparken

Intill Hjorthagen ligger Nationalstadsparken eller ekoparken, en grön lunga med unik mix av natur och kultur. Parken ses som attraktiv av majoriteten av informanterna. De områden som särskilt nämns är Stora Skuggan, Lilla Skuggan, Ugglebacken, Fiskartorpet och ”Hästhagen” (*Storängsbottens hagar*).

Föräldrarna besöker Nationalstadsparken med sina barn främst under barmarksperioden, detsamma gäller förskolepersonalen. Samtliga mellanstadiebarn utnyttjar parken, majoriteten av dem anger att de är där ibland medan några av dem är där ofta. Informanterna nyttjar parken för att åka pulka, grilla, leka vattenlekar, bada, besöka

Favoritplats: Idrottsplatsen. Besöker platsen: dag, kväll, vår, sommar och höst (1)/dag, vår, sommar, höst (1).
Omtyckt av: 6

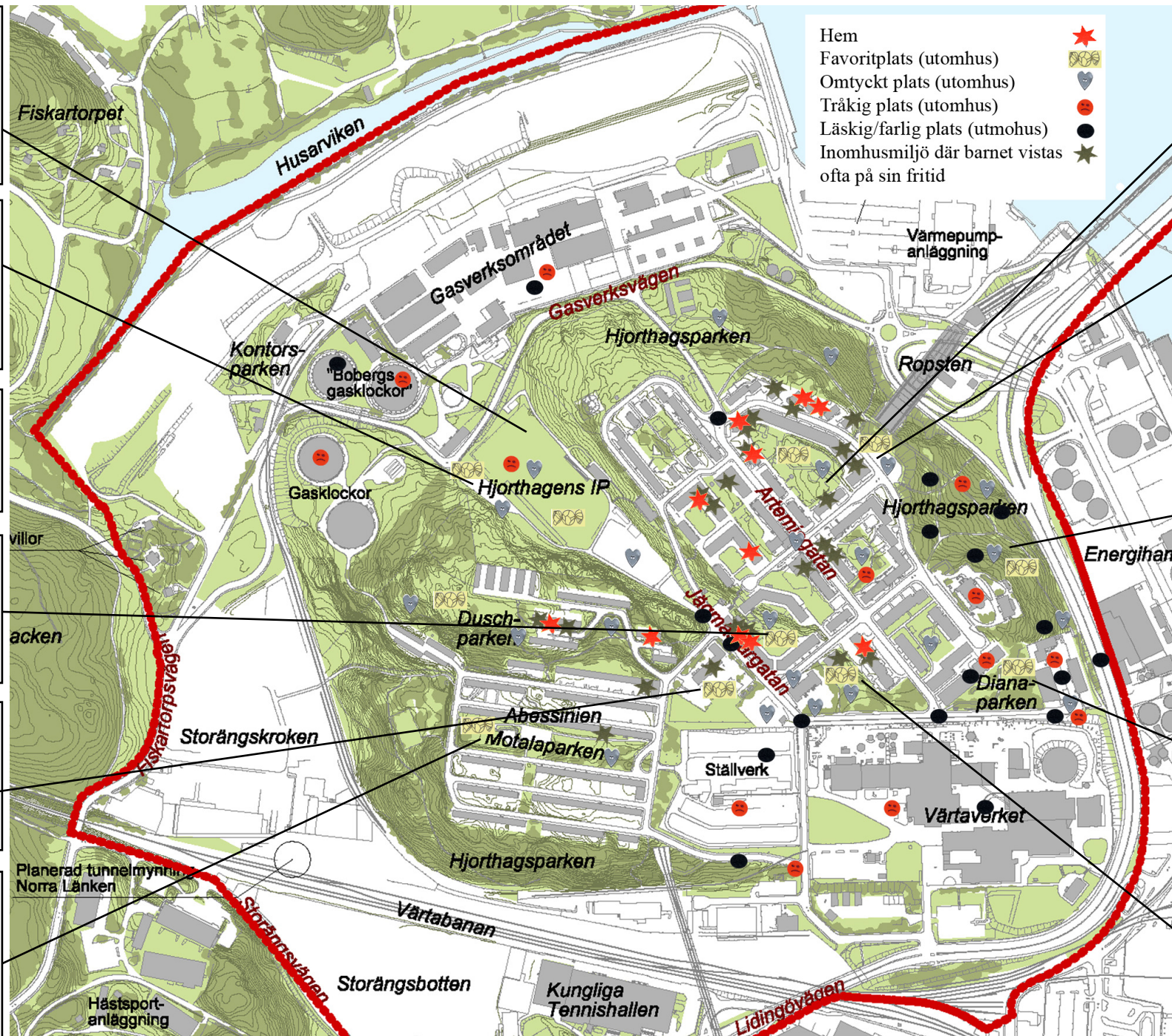
Favoritplats: avlastningszon (IP). Besöker platsen: morgon, dag, kväll, året om (1)/dag, kväll, vår, sommar, höst (1).
Omtyckt av: 3

Favoritplats: Duschparken. Besöker platsen: dag, året om (1).
Omtyckt av: 2

Favoritplats bostadsgården kv. Skytten. Besöker platsen: dag, kväll, vår, sommar och höst (1).
Omtyckt av: 2

Favoritplats: Hjorthagsskolans gård. Besöker platsen: morgon, dag, året om (1), besöksfrekvens okänd (1).

Favoritplats "Abbis-parken (Motalaparken). Besöker platsen: dag, kväll, vår, sommar, höst/sommar (2).
Omtyckt av: 4

Favoritplats: Snitsplan. Besöker platsen: dag, året om (1)/dag/kväll, vår, sommar, höst (1).
Omtyckt av: 5

Favoritplats Diana-vägens lekplats. Besöker platsen: kvällar, sommar/morgon, dag, kväll, året om (1).
Omtyckt av: 5

Favoritplats: Hjorthagsparken, pulkabacke bakom Hjorthagskyrkan. Besöker platsen: dag, kväll, året om (2)/morgon, dag, kväll, året om (1).
Omtyckt av: 1

Favoritplats: Diana-parken. Besöker platsen: dag, kväll, vår, sommar, höst (1).

Favoritplats: rampen (Hjorthagsgården) Besöker platsen: dag, kväll, vår, sommar, höst (1), besöksfrekvens okänd (1)
Omtyckt av: 3

4H-gården, titta på hästarna i ”Hästhagen”, leka i naturen, cykla, ha picknick, jogga eller bara för att vara, titta och njuta av lugnet och stillheten. Föräldrarna uppskattar att ett område av detta slag ligger nära stadsmiljön.

Två av mellanstadiebarnen anser att Nationalstadsparken är tråkig eftersom ”...där finns inget att göra.” Dock anger de att de besöker parken ibland. Ett antal barn angav att de besökte parken oftare då de var yngre.

Natur- och kulturstigen

Natur och kulturstigen är ett 2 km långt stråk med 15 skyltar som tar dig genom Hjorthagens historia, kultur och natur. Den börjar vid kyrkan i Hjorthagsparken och slutar vid Hjorthagens skola. Föräldrarna anger att stigen är en naturlig, lekfull väg som utnyttjas för att ta sig till olika platser såsom Myrorna och Ropsten. Förskolan utnyttjar stigen som transportsträcka till Dianavägens lekplats. Det är en liten utflykt som ger naturupplevelser, möjlighet till både naturlek och iordningsställd lek.

Att använda sig av stigen är även ett sätt att undvika trafik. Ingen av mellanstadiebarnen nämner natur- och kulturstigen, däremot vistas de i Hjorthagsparken där stigen finns.

Företrädare för barn och ungdomar framför att natur- och kulturstigens negativa aspekter är att skyltarna är nedklottrade och att vissa av dem stulits. Området kring stigen är slyig, det finns nedblåsta grenar och brännässlor. Natur- och kulturstigen upplevs som otrygg eftersom

underhållet är bristfälligt. Föräldrarna anser att de skyltar som idag sammankopplar stigen inte gör det på ett tillräckligt tydligt och spännande sätt.

Övriga utemiljöer

Förutom att vistas på Hjorthagens friytor uppehåller sig barn mellan 10-16 år även vid/på tunnelbanestationen. Ett av mellanstadiebarnen tycker om tennisplan intill Hjorthagsskolan medan ett annat barn anger att han tycker om att vara på Myrornas parkering. Flertalet elever ser dock området kring Myrorna som läskigt eller tråkigt:

”...där finns både fyllon och jätteäckliga gubbar”

De utemiljöer som mellanstadiebarnen anser vara allra läskigast och/eller tråkigast är ställverket, Värtaverket och gasverket. Många av barnen har punktmarkerat gasklockor och skorstenar och hänvisar till utsläpp och strålning som farligt för barn. De skriver att verken är ”omiljövänliga”. Enstaka barn nämner även att verken är fula, att de ”står i vägen” och att de inte kan göra något där de är placerade. En av föräldrarna tycker inte om att använda sig av vägsträckan mellan ställverket och Värtaverket (Jägmästargatan) eftersom vägen är folktom och läskig på grund av den känsla byggnaderna skapar. Trots denna känsla använder hon vägsträckan för att undvika Gasverksvägen som hon ser som ett farligare alternativ. Fältenheten Östermalm anger att även ungdomar uppfattar vägen mellan ställverket och Värtaverket som läskig.

Övriga utemiljöer eller byggnader som ses som läskiga eller tråkiga av ett antal mellanstadiebarn är servicehuset Dianagården och Hjorthagskyrkan samt skogspartiet utmed Lanforsvägen. Jägmästargatan intill skolgården ses som läskig av ett barn eftersom där finns ”läskiga gubbar” som barnet är rädd för. I övrigt ses vägen som läskig ur trafiksynpunkt. Trafik och vägar i området behandlas närmare i nästa stycke.

Trafikmiljö

Nästan hela Hjorthagen ingår i en 30-zon där antalet fordon/dygn understiger 3000.⁸⁶ Dock omges Hjorthagen av barriärskapande vägar; Fiskartorpsvägen, Gasverksvägen och Lidingövägen. Storängsvägen ligger strax under riktlinjen för vad som anges skapa en trafikbarriär (8000 fordon/dygn⁸⁷) är ett undantag. På Storängsvägen är dock hastighetsbegränsningen 50 km/timme, detsamma gäller Lidingövägen. Hjorthagen trafikförsörjs primärt via Storängsvägen och Gasverksvägen.⁸⁸

I en trafikutredning för planområdet har följande brister för broar och vägar avsedda för fordonstrafik identifierats⁸⁹

- Gasverksvägen har låg standard och är dålig utformning (smal och slingrande).
- Hjorthagens gator är inte dimensionerade för genomfartstrafik.
- Fiskartorpsvägen är smal och krokig och inte lämplig för att ta emot större trafikmängder.

- Bron över Värtabanan via Fiskartorpsvägen är för smal för kombinerad bil-, cykel- och gångtrafik.

Kollektivtrafik

Busslinje 55 trafikerar sträckan mellan city och Hjorthagen. I Hjorthagen går bussen via Gasverksvägen, Rådjursstigen, Artemisgatan och Skogvaktargatan till ändhållplatsen på Porjusvägen (se karta sida 37). Bussen passerar flera viktiga målpunkter för barn och ungdomar; Hjorthagsskolan, Hjorthagsgården och IP. Ropstens tunnelbanestation har två uppgångar i Hjorthagen varav en ligger i närheten av Hjorthagsskolan och IP. Tunnelbanans uppgångar kan även användas för att ta sig till Lidingöbanan och till ett flertal bussar som avgår från Ropstens trafikplats.

Tillgängligheten till kollektivtrafiken är dock bristfällig enligt *Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden*. Till denna ståndpunkt ansluter sig även föräldrarna och förskolepersonalen i Hjorthagen (se *De vuxna med barnen* sida 25).

Gång- och cykelvägar

Hjorthagen kännetecknas av barriärer för cykel- och gångtrafikanter i form av stängsel, vatten, kraftiga nivåskillnader, spårområden och vägar. I en trafikutredning identifierades svårigheter med att förflytta sig i nord-sydlig riktning på grund av för få kopplingar till intilliggande områden. Till

exempelvis finns inga gång- och cykelbanor varken till eller över Husarviken.⁹⁰

De nuvarande huvudgång- och cykelstråken i Hjorthagen sträcker sig som en ringled utmed Husarviken, Lidingövägen och Storängsvägen (se karta sida 39).⁹¹ Vid Ropstens trafikplats är dock inte ”Ringleden” lättorienterad, den utgörs även av en blandning av gång- och cykelbanor, cykelfält och cykling i blandtrafik. För att korsa Värtabanan finns en smal bro från Fiskartorpsvägen. Möjlighet att korsa Värtabanan finns även i anslutning till Jägmästargatan. Vid sidan av Fiskartorpsvägen finns en separat gång- och cykelväg som fortsätter in i Nationalstadsparken.⁹² Totalt finns tre renodlade gång- och/eller cykelförbindelser till och från Hjorthagen.⁹³

- Via Böcklingbacken nås Storängskrokens industriområde och Fiskartorpsvägen. Backen är brant och dåligt underhållen.
- En trappa och en stig strax väster om tunnelbanebron i Hjorthagens södra del leder ner till Midskogsgränds industriområde och vidare till Gärdet eller centrum.
- Via Hjorthagsparkens branta stigar nås Ropsten.

Parkeringsplatser

Den närmaste stora offentliga parkeringsplatsen för hjorthagsborna är Ropstens infartsparkering. Där finns cirka 1000 parkeringsplatser uppdelade på båda sidor om Lidingövägen. I övrigt parkerar de

boende i garage samt på gatorna i området.

Barn och deras företrädare som trafikanter i Hjorthagen

Barnen

Hjorthagsskolan bedriver undervisning från förskoleklass upp till sjätteklass. Enligt en av skolans mentorer bor majoriteten av skolans elever i Hjorthagen och de tar sig till skolan till fots. Bussen är det vanligaste transportsättet till och från skolan för dem som bor utanför Hjorthagen. Enligt mentorn drabbas skolan därmed inte av ett trafik kaos av hämtande och lämnande föräldrar vid skoldagens början eller slut. Högstadi- och gymnasieelever måste söka sig till skolor utanför Hjorthagen. Många av högstadieeleverna går på Gärdesskolan på Östermalm och det färdmedel som främst utnyttjas för att ta sig dit och hem är tunnelbanan.

Av de 13 mellanstadiebarn som fungerat som informanter i denna utredning bor 10 i Hjorthagen. Dessa 10 barn tar sig oftast till skolan till fots eftersom skolan ligger nära och att gå till skolan är ett roligt och snabbt sätt att ta sig dit. 3 av fotgängarna anger att de gör sällskap med kompisar medan övriga går ensamma. De 3 barn som är boende utanför Hjorthagen tar sig till skolan med buss. En av dessa 3 anger att hon tar sig till skolan med bil lika ofta som med buss. 4 barn anger att deras familj inte äger bil.

De platser mellanstadiebarnen främst nyttjar, både inom- och utomhus, är spridda över alla tillgängliga

områden i Hjorthagen. Då mellanstadiebarnen tar sig till olika inomhuslokaler, favoritplatser i utemiljö och träning i Hjorthagen gör de det till fots, utan vuxens sällskap, oavsett årstid. Sommar, vinter och vår väljer barnen cykeln som transportmedel nästan lika ofta som de väljer att promenera. Vad gäller Nationalstadsparken är cykeln det vanligaste färdmedlet vår, sommar och höst men nästan lika ofta väljer barnen att promenera till parken (utan vuxens sällskap). Vintertid tar sig mellanstadiebarnen till Nationalstadsparken till största del till fots (utan vuxens sällskap) alternativt åker bil eller buss.

Den plats där flera mellanstadiebarn upplever oro i trafiken är på Jägmästargatan, vid övergångsställena intill Hjorthagsskolan. Anledningen är att

”...det finns läskigt forta bilar”

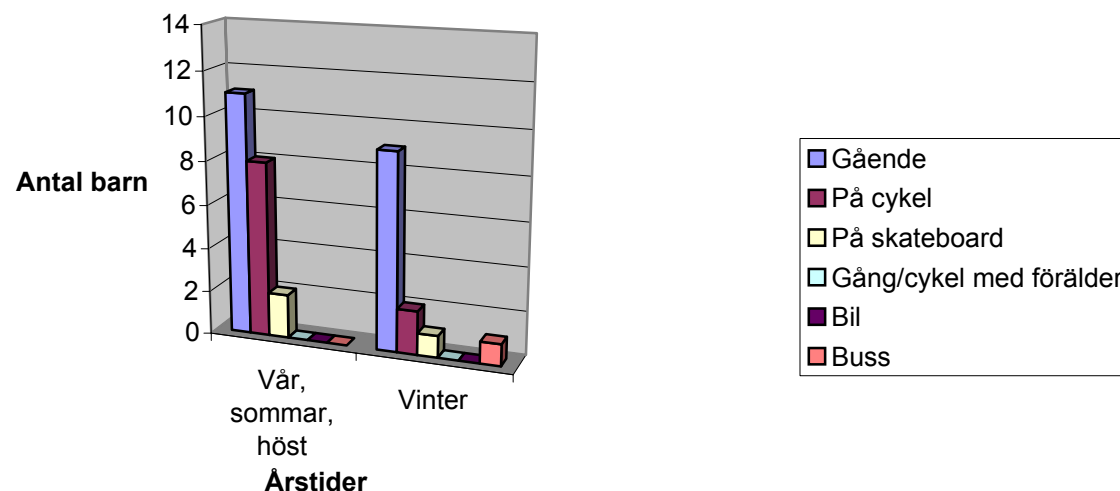
Barnen påpekar att Jägmästargatans hastighetsbegränsning inte respekteras. De vill ha fartsänkande åtgärder vidtagna vid sin skola. Hjorthagsskolans elevråd har tidigare kontaktat Trafikkontoret och framfört behovet av farthinder intill skolan. De fick dock avslag.

I följande tabeller redovisas 10-12 åringarnas färdssätt till sina målpunkter inom Hjorthagen och Nationalstadsparken.

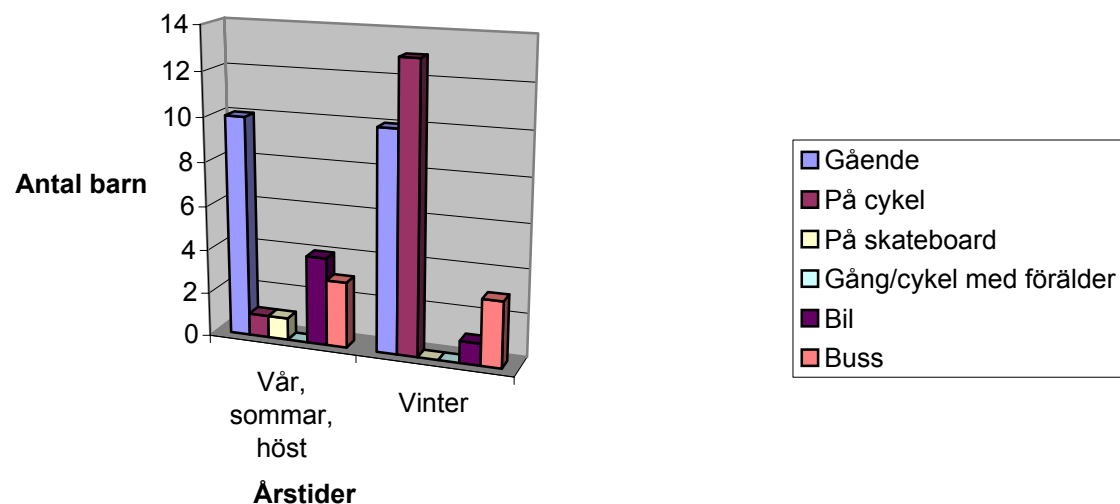
De vuxna med barnen

Förskolepersonalen anser att Hjorthagen generellt

Färdssätt till favoritplats

Färdssätt till Hjorthagsskolan

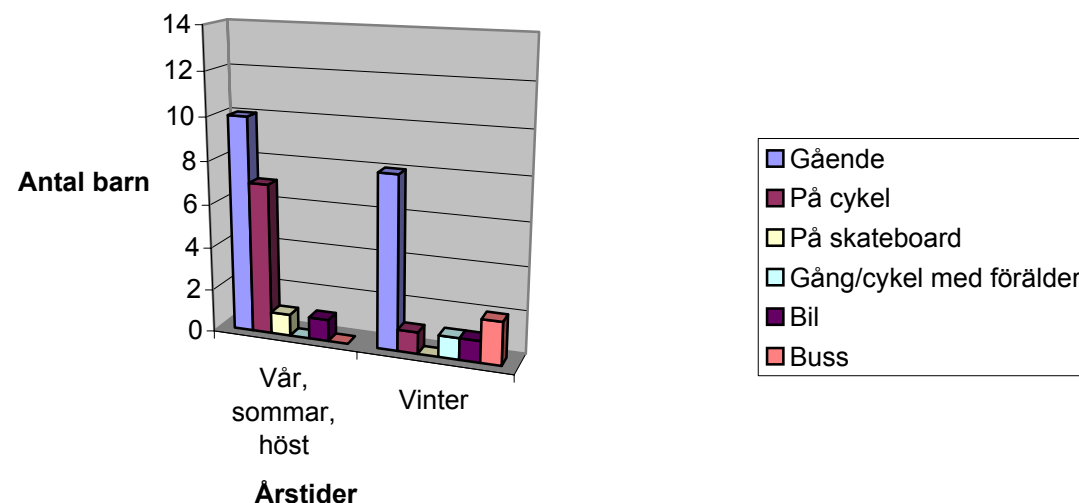

har en lugn trafikmiljö. De tar sig till fots, med eller utan barnvagnar, till de närbelägna platserna. Då de ska till Dianavägens lekplats väljer de oftast att följa natur- och kulturstigen. Förskolepersonalen går även till "Hästhagen" men tar buss tillbaka. Till Stora Skuggan åker de med buss så långt det går och promenerar sedan resten av vägen utmed Fiskartorpsvägen. Fiskartorpsvägen har separata gång- och cykelbanor men på grund av vägarbeten är busstationen tillfälligt flyttad och ligger inte i anslutning till gångvägen. Förskolan har fortsatt att göra utflykter med barnen till området trots ökad oro vid på- och avstigning av bussen.

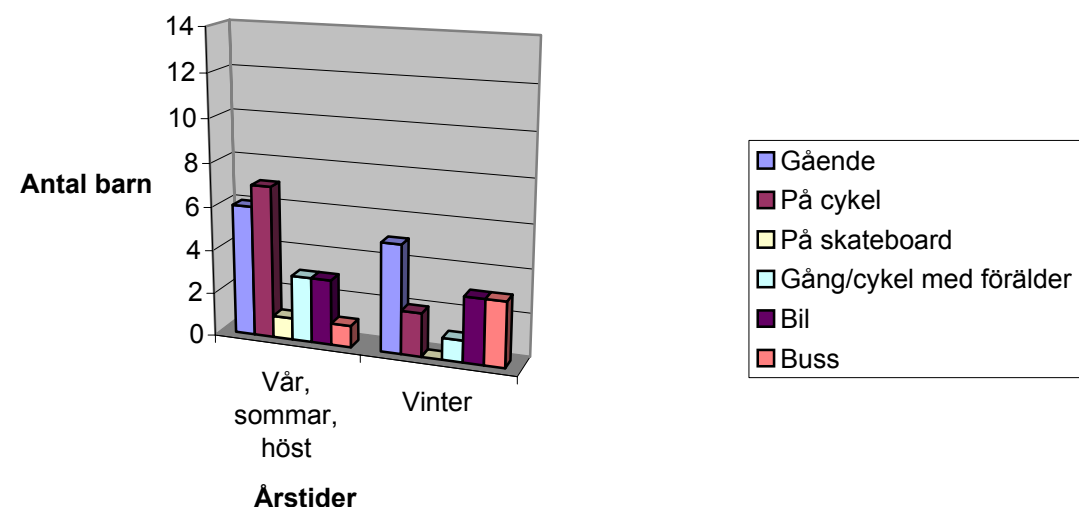
Både föräldrarna och förskolepersonalen anser att tillgängligheten till Ropstens trafikplats är dålig. Föräldrarna känner sig inte säkra med sina barn på de smala trottoarerna utmed Gasverksvägen och Hjorthagskopplet, detsamma gäller förskolepersonalen med sina barngrupper. Gasverksvägen anges även skötas dåligt vintertid. Det finns gångvägar genom Hjorthagsparken men de är branta, trapporna som finns där sandas inte vintertid och det finns bara en ramp för barnvagnar.

Passagerare med barnvagn får åka buss men inte övriga färdmedel gratis. Om behov finns av att utnyttja bussarna vid Ropstens trafikplats är det därmed inte en lösning att gå igenom tunnelbanestationen med barnvagn eftersom de då måste betala. Vid vissa tillfällen har dock spärrvakter, efter diskussioner, låtit föräldrar med barnvagn smita förbi utan att betala. Föräldrarna ställer frågan "Varför kan inte vi få en fin och bra väg för att ta oss till vår kollektivtrafik?". Vid ankomst till Ropstens trafikplats är svårigheterna

Färdsätt till träning och målpunkter inomhus

Färdsätt till nationalstadsparken

inte över, en av föräldrarna anger att det är som om:

"Man lämnar paradiset och kommer ner i ormgropen"

Föräldrarna och förskolepersonalen beskriver att övergångsställen slutar vid staket eller på refug mitt på den hårt trafikerade vägen. Även trafikmiljön vid bussarna är rörig.

Föräldrarna anser även att tillgängligheten, till fots och med cykel, till Nationalstadsparken är dålig. Orsaken till detta är Gasverksvägens utformning samt det instängslade gasverksområdet. En ytterligare orsak är att färdvägen via Böcklingbacken och Storängskrokens industriområde är läskig eftersom den är mörk.

Två av föräldrarna använder sig ibland av alternativa färdvägar för att undvika Gasverksvägen. Den ena föräldern berättar att hans familj har en särskild genväg när de vill ta sig till Stora Skuggan. De brukar krypa genom ett hål som finns i idrottsplatsens stängsel. Då behöver de enbart gå en kortare bit på Gasverksvägen. Den andra föräldern anger att hon tar Jägmästargatan mellan ställverket och Värtaverket även om det blir en omväg och hon ser vägsträckan som

"...ful, otäck och folktom. Den ger inte en "Hjorthagenkänsla"

Föräldern väljer Jägmästargatan eftersom att hon

ser risken att råka ut för olyckor som mindre där än på Gasverksvägen. En ytterligare väg som anses vara farlig är Skogvaktargatan på grund av vägens breda trottoar. När möte sker finns inte utrymme för två mötande bilar på vägbanan varpå vissa bilar då väljer att köra upp på den breda trottoaren. En ytterligare synpunkt på trafikmiljön i Hjorthagen är att Dianavägen får ett onaturligt slut vid gångvägen vid kvarteret Drevkarlen. Här skulle gångvägen kunna fortsätta mellan husen istället för att blockeras av ett staket.

Föräldrarna påpekar att farthinder saknas i området och att hastighetsöverträdelser inom 30-zonen sker dagligen. Särskilt fort kör bilisterna på Artemisgatan, Hubertusgatan, Rådjursstigen och Jägmästargatan. På samtliga vägar finns backar som bilisterna vill ta extra fart uppför. Med den hastighet som bilisterna håller i området framhåller föräldrarna att de inte vet när de kommer att våga låta sina barn cykla i Hjorthagen och tillägger att:

"Det här är inte en fråga om OM det kommer att hända en olycka utan NÄR det kommer att hända".

Föräldrarna och förskolepersonalen har synpunkter på de övergångsställen som finns i Hjorthagen. De anser antalet vara för få eller att de som finns är felpacerade. Särskild kritik framförs mot övergångsstället på

Rådjursstigen/Artemisgatan.

"Som fotgängare har man inte god sikt vid det övergångsstället på grund av att det ligger i en backe, att vägen svänger och de buskar som finns där. De bilar som svänger in från Gasverksvägen brukar köra snabbt där för att ha fart uppför."

En av föräldrarna anger att han väljer att korsa vägen längre upp på Artemisgatan eftersom sikten är bättre där. Förskolepersonalen använder övergångsstället, dock innebär det även en omväg för dem då de vill gå mot centrala Hjorthagen.

Luftkvalitet

Miljökonsekvensbeskrivningen för området anger att den största utsläppskällan till luften i området är vägtrafiken. Utsläpp sker även från spaltgasverket och Värtaverket. Vad gäller luftkvalitet klaras miljökvalitetsnormerna i hela området.⁹⁴

Buller

De bullernivåer som tas hänsyn till i utredningen avser väg- och spårtrafik. Avseende dessa bullernivåer klarar majoriteten av Hjorthagens friyteområden sociotopkartans riktlinje 55 dB(A)

Östra Hjorthagsparken har dock bullernivåer överstigande 55 dB(A) (se bilaga 2). Även Dianavägens lekplats har bullernivåer överstigande 55 dB(A).⁹⁵ Utomhusmiljöer vid övriga lekplatser, skolor och förskola klarar riktvärdet 55 dB(A).

Vad gäller gårdarna mellan Abessiniens smalhus klarar riktlinjen 55 dB(A) med ett fåtal undantag. Överstigande bullernivåer har mätts främst på Lanforsvägen och Wenströmsvägen. Bostadsgårdarna i "Gamla Hjorthagen" har de lägsta bullernivåerna i Hjorthagen och understiger till och med lägre bullernivåer än 45 dB(A)

BESKRIVNING AV FRAMTIDENS HJORTHAGEN

Programförslaget som presenteras i "Fördjupat program för Hjorthagen" är indelat i 13 delområden. (se karta nästa sida) Bostäder, kulturverksamhet, serviceenheter, cykelvägar med mera kommer att byggas etappvis. Det finns ett detaljplaneförslag för delområde 1, den går under namnet etapp 1 norra (hädanefter kallad etapp 1N). Om inga överklaganden sker bedöms den vinna laga kraft 2008.⁹⁷ Vissa förslag avseende friytor i delområde 2 eller etapp 1 västra (etapp 1V) har också utarbetats.

Bostäder och de boende

I programmet föreslås byggnation av cirka 5000 bostäder. Bebyggelsen är tänkt att byggas som en halvmåne kring Hjorthagens västra och norra sida, till största del på redan exploaterad mark. Bostadsbeståndet ska inneha ett varierat utbud av boendeformer och lägenhetsstorlekar för att tillgodose olika behov och krav över tid. Detta ska skapa förutsättningar för exempelvis barnfamiljer att bo kvar i Hjorthagen, om man önskar sig en större eller modernare bostad med exempelvis hiss i trapphuset.

Därtill finns tankar kring så kallad kompletteringsbebyggelse i delar av Hjorthagsparken, Duschparken samt på garageplatser. Tanken är att byggnationen ska

sammanbinda den nya bebyggelsen i Norra Djurgårdsstaden med det befintliga i Hjorthagen. Denna åtgärd syftar även till att göra hela området mer levande och tryggt. Om flytt av ställverket blir möjligt i framtiden kan ytterligare 200-300 bostäder byggas.

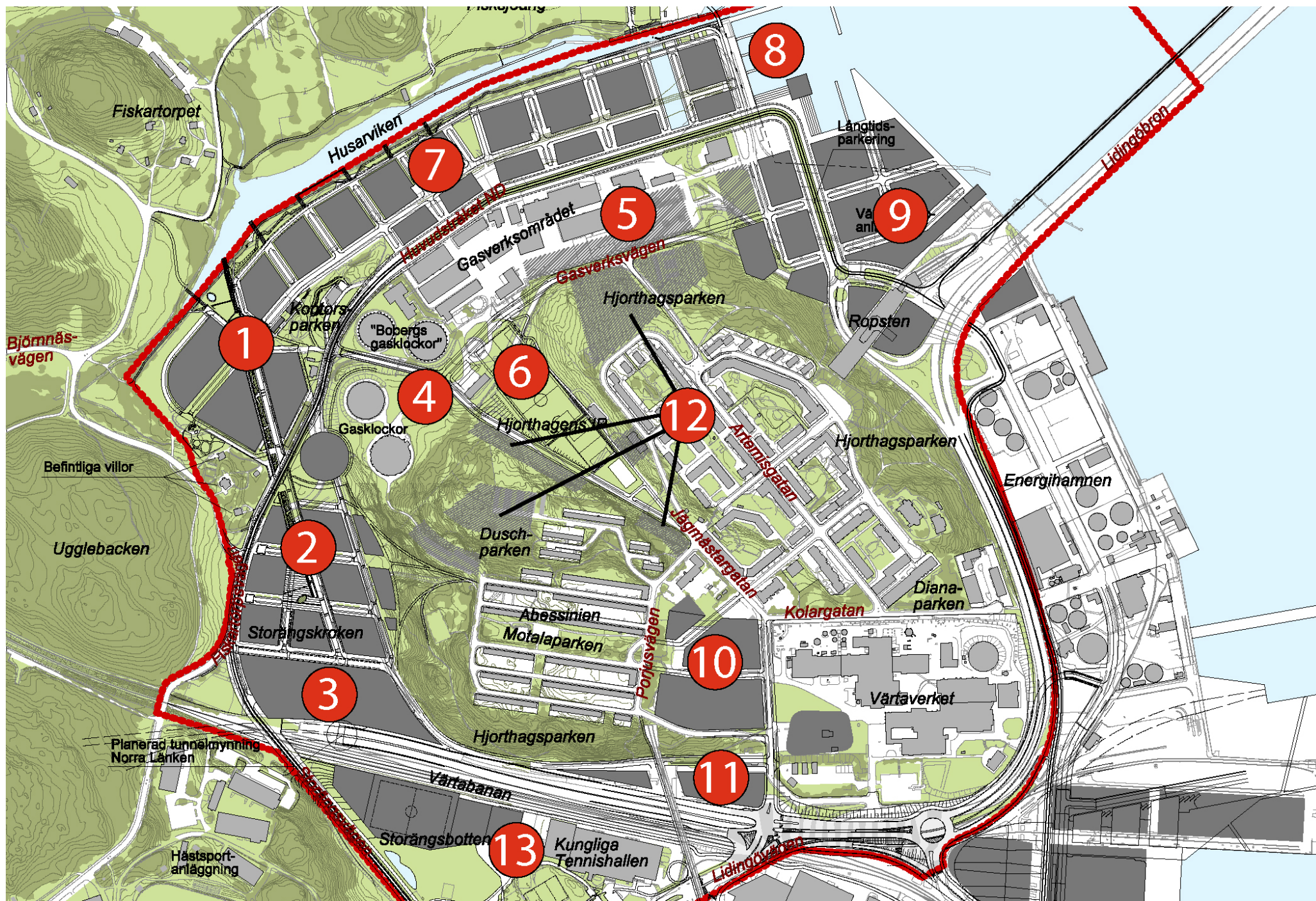
Cirka 10.000 personer beräknas flytta till de nu föreslagna 5000 bostäderna i Hjorthagen. Det är svårt att förutsäga vilka som kommer att bli de nya hjorthagsborna men med tanke på Hjorthagens attraktiva läge, närhet till centrala Stockholm, vatten och grönområden, beräknas området ha attraktionskraft för olika åldersgrupper.

Detaljplan för etapp 1 norra

För det "nya" Hjorthagen finns en detaljplan framtagen, etapp 1 norra. Den avser Hjorthagens nordvästra hörn. I den ges möjlighet till byggnation av 670 bostäder i fyra kvarter. Upplåtelseformen är till drygt hälften bostadsrätter och resten hyresrätter. Bostadsbebyggelsen föreslås i fem till sju våningar. Byggstart beräknas ske fjärde kvartalet 2009 och första inflyttning första kvartalet 2011.⁹⁹

Förskolor och skolor

Hjorthagens skola och förskola behöver kompletteras med en grundskola för cirka 1000 elever och tio förskolor med fyra avdelningar i varje. Behovet av förskolor baseras på en försörjning av cirka en förskola med fyra avdelningar/500 lägenheter. Detta liknar behovet

i likartade områden. Grundskolan kan bli en F-9 skola. Stockholms stad eftersträvar att i möjligaste mån integrera skolverksamheten med annan offentlig service i området, såsom idrotts- och rekreationsmöjligheter. För att bättre kunna möta demografiska fluktueringar avser staden placera majoriteten av förskolorna i de nya bostadshusen. På detta sätt ökas lokalernas anpassningsbarhet efter de behov som finns. Likafullt finns en ambition att placera ett antal förskolor fristående.

För alla förskolor eftersträvas lägen i närhet till omkringliggande parker som komplement till de ytor som erbjuds inom kvarteren. Även fysisk integration av verksamheter ses som viktigt. Exempelvis kan en ny väg väster om Hjorthagens idrottsplats sammanlänka Hjorthagsskolan och tunnelbaneuppgången vid Jägmästargatan och de planerade skol- och idrottsanläggningarna i gasverksområdet.

Vad gäller förskolornas lokalisering utreds detta i samband med framtagande av detaljplaner. För etapp 1N avses två förskolor med totalt sju avdelningar integreras i bostadsbebyggelsen. Den ena ska förläggas i ett av bostadshusen utmed Bobergs allé. Den andra förskolan ska förläggas i ett bostadskvarter intill Kontorsparken.¹⁰⁰ Förskolorna avses få utsläppsgårdar mot bostadsgårdarna. Dessa ska kombineras med möjligheter till utevistelse i närområdet genom en ny lekplats intill Nationalstadsparken.¹⁰¹

Utsläppsgårdarnas placering på bostadsgårdarna innebär att WHO's riktlinje angående ljudnivåer understigande 55 dB(A) möts. Dock möter

ingendera av bostadsgårdarna sociotopkartans riktlinjer avseende solljus. Detta kan dock vara av godo då barn vistas ute mer än vuxna och deras hud är känslig för solens UV-strålar. Vid en mätning av förskolebarns exponering för UV-strålning i Haninge kommun framkom att barnen på en förskola med lekinstallationer i skuggan fick 13 % lägre andel UV-strålning än barnen på en förskola med lekinstallationer i solen, oberoende av faktorer som väder och geografiskt läge.¹⁰

Friytor

Vad gäller framtiden för Hjorthagens befintliga friytor har Stockholms stad i den övergripande planeringen identifierat ett behov av översyn och upprustning av flertalet av dem. Därtill finns behov av översyn av möjligheterna att möta behovet av ytor för spontanidrott.¹⁰³

Till följd av Norra Djurgårdsstadens höga exploateringsgrad kommer samtliga friytor i anslutning till den nya bostadsbebyggelsen att utnyttjas i hög grad då nybyggnationen i området är klart. Därmed blir deras utformning och komplettering av varandra viktig. Bostadsgårdarna i Norra Djurgårdsstaden kommer att svara för cirka 30% av de näraliggande friytorna.¹⁰⁴ Till stöd för utformningen av friytorna har ett förslag för etapp 1 norra och västra tagits fram utifrån Stockholms parkplan.¹⁰⁵ Övriga friytor i Norra Djurgårdsstaden kommer att utarbetas i kommande detaljplaner.

På nästa sida presenteras en tabell som visar tillgång till friytor från delområden som avses bebyggas med bostäder. Analysen sker utifrån Stockholms parkprogram och sociotophandbokens kvalitativa och kvantitativa riktlinjer samt informanternas beskrivningar av befintliga friytors brukarvärden. Befintliga brukarvärden inom 2 kilometers radie är medräknade. Dock tar inte utredningen hänsyn till eventuella planändringar i områdena utanför Hjorthagen. I Hjorthagen finns ytterligare brukarvärden (friidrott och landform) men dessa inkluderas inte i bedömningen. Gasverksområdet kommer att inhysa ett flertal brukarvärden. Dessa är ännu inte fastställda

varpå ingen hänsyn har kunnat tas till dem.

Friytestvärderingen i tabellen nedan baseras på att minst 70% av brukarvärdena är uppfyllda. En beräkning på friyteststandard för varje delområde möjliggörs vid detaljplanering. För riktlinjer för ”god parktillgång” se sida 9.

passage anläggs. Passagen skulle möjliggöra att sociotopkartans kvantitativa riktlinjer klaras. Om Stockholms stads målsättning avseende bostadsgårdar fullföljs, att utforma dem för småbarnslek, sittplatser, mötesplatser för vuxna och möjlighet till picknick, klaras även den kvalitativa riktlinjen A.¹⁰⁸

Nationalstadsparken Möjlighet till bollspel finns på ”Abbisplan”. Inom cirka 1 km finns möjlighet till djurhållning, pulka, ridning, skridsko, skidor, evenemang, båtliv, utsikt och uteservering. Ingen av målpunkterna kräver passage över trafikbarriärer. Avståndet till fiske, bad, odling och torgliv är längre.

Riktlinjer för god parktillgång	Delområde							
	1	2	3	4	7	9	10	12
Kvalitativa: A	✓	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓
Kvalitativa: B	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvalitativa: C	✓	✓	✓	✓	—	—	—	—
Kvantitativa: A	✓	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓
Kvantitativa: B	✓	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓
Kvantitativa: C	✓	✓	✓	✓	✓	?	✓	✓

De kvalitativa värden samtliga delområden saknar närhet till är: parklek, blomprakt, folkliv, fiske, bad, odling och torghandel (för brukarvärden se bilaga 3). Övriga brukarvärden finns tillgängliga för boende i delområde 1-4. Delområde 7 och 12 (bostäderna vid Rådjursstigen) har längre avstånd än 1 km till Storängsbottens utbud av skridsko, skidor och evenemang. Delområde 7 har heller inte god tillgång till uteserveringar. Minst brukarvärden har delområde 10.

Oklarheten kring delområde 9 avser hur huvudstråket ND, som prognostiseras passeras av 10300-11200 fordon/dygn, kommer att hanteras. Delområde 9 blir instängt mellan huvudstråket ND och Lilla Värtan såvida inte en planskild

Detaljplan för etapp 1 norra

Etapp 1N möter både kravet på minsta friyteststandard och riktlinjerna för god parktillgång. Detaljplaneområdet rymmer cirka 1,9 ha parkmark. Tillsammans med friytor på kvartersmark (villaträdgårdar ej inräknade) har bebyggelsen i planområdet tillgång till friytor motsvarande 42 m²/lägenhet. Därmed möts riktlinjen för tillgång till friytor motsvarande 25 m²/lägenhet för smågårdskvarter med god marginal.¹⁰⁹

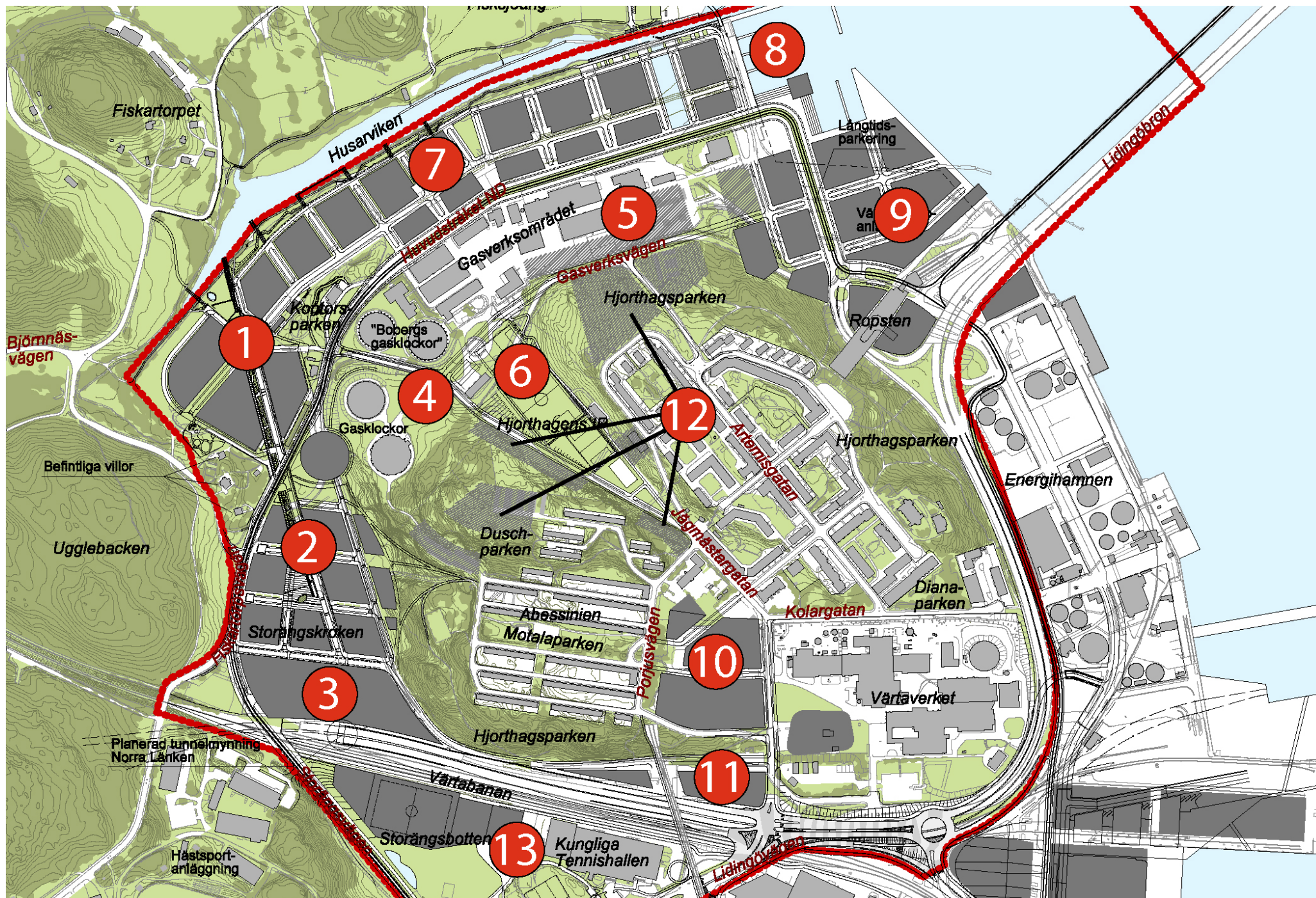
Vad gäller de kvalitativa riktlinjerna avseende god parktillgång för boende i etapp 1N kommer lekmöjligheter att finnas inom 200 meters radie från bostaden likväl som övriga brukarvärden finns tillgängliga tack vare närheten till

Vad gäller de kvantitativa riktlinjerna kommer parkytorna inom 200 meters radie, Kontorsparken och bostadsgårdarna, att klara riktvärdet för trafikbuller (55 dB(A)) då 5000 bostäder byggs enligt programförslaget.¹¹⁰ Enligt prognoser kommer inga barriärer med fler än 3000 fordon/dygn behövas passeras för att nå dessa kvartersparker.

För att nå ett parkområde som är större än 5 hektar och ligger inom 500 meters radie och utan att behöva passera trafikbarriärer om 5000 fordon/dygn, finns Nationalstadsparken norr om Husarviken. Där finns möjlighet till lek, motion, avkoppling och samvaro. Avståndet till evenemang är längre. Tack vare tillgängligheten till Nationalstadsparken uppfylls även riktlinjen om närhet till ett parkområde större än 50 hektar och med bullernivåer lägre än 45 dB(A).

Bostadsgårdar

Enligt det fördjupade programmet för Hjorthagen är målet avseende bostadsgårdarna att utforma dem så att de ger möjlighet till småbarnslek, sittplatser, mötesplatser för vuxna, möjlighet till picknick med mera. Gårdar och förgårdsmark ska även utformas med hög standard avseende tillgänglighet för människor med olika funktionshinder. En

förutsättning för god tillgänglig gårdsmiljö är att entréplan, gårdsplan och övriga vistelseytor ligger på samma nivå.¹¹¹

Bostadsgårdar i etapp 1 norra

De fyra bostadsgårdarna i etapp 1N kommer i huvudsak att vara gröna och ska fungera för småbarnslek och samvaro. Vad gäller solljus följer en av dem sociotopkartans riktlinjer, bostadsgården längst västerut. Detta innebär att kvarteret har mer än hälften av sin bostadsgård solbelyst vid vårdagjämning 15:00. Två av bostadsgårdarna anpassas för förskola med utsläppsgårdar i anslutning till förskoleentrén (se illustration sida 29).¹¹²

Befintliga parker

Här redovisas enbart de parker till vilka åtgärder finns föreslagna.

Abbisplan

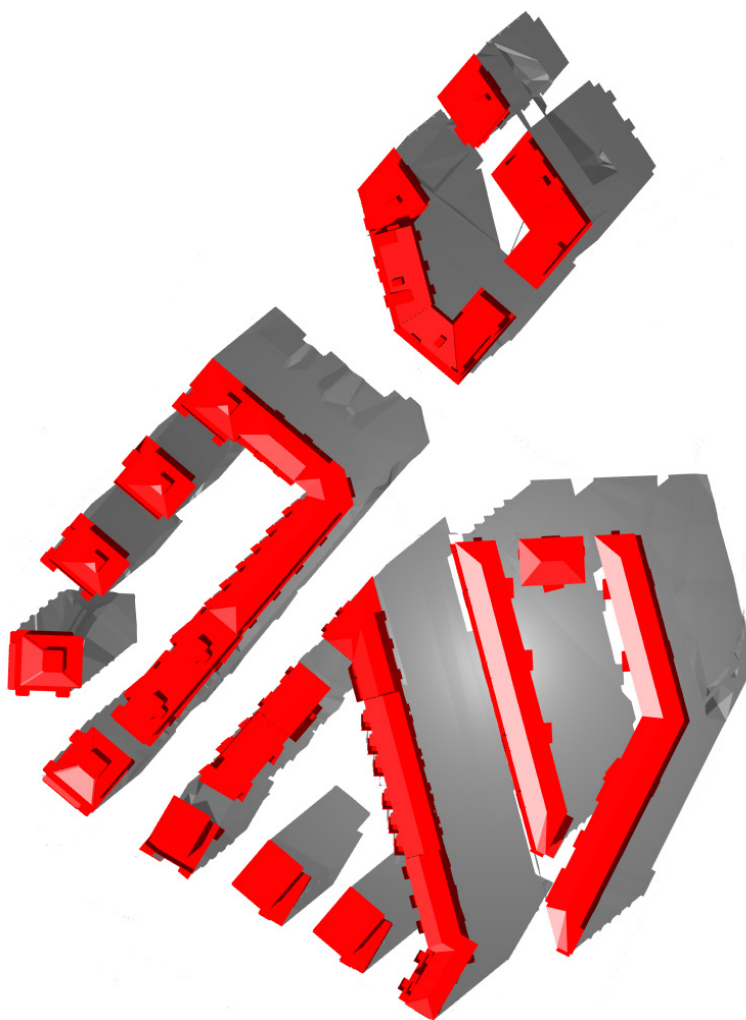
Abbisplan (bollplan) upprustas genom odling av konstgräs.¹¹³

Dianaparken

Det förslag som presenterats avseende Dianaparken finns i Östermalms parkplan från 2002. Inom 15 år föreslås Dianaparken förnyas och utvecklas till en trädgårdspark med odlingslotter för boende. Även ett gångstråk ska anslutas till parken från Dianavägen.¹¹⁴

Duschparken

Som ett led i att integrera den nya och gamla

bebyggelsen i Hjorthagen finns tankar kring bostadsbebyggelse på och i närheten av befintliga garage. Hur området bäst ska tillvaratas är något som för närvarande diskuteras med hjorthagsborna.

Hjorthagsparken

Hjorthagsparken intill detaljplaneområde etapp 1V är idag snarig och brant. I denna del av parken avses skapas platser för småbarnslek, sittplatser och nya möjligheter till fotbollsspel. Även upprustning

av Abbisplan föreslås.¹¹⁵ För att koppla samman Norra Djurgårdsstaden med befintliga Hjorthagen kan Hjorthagsparken komma att få bostadsbebyggelse intill Rådjurssstigen, utmed västra sidan av IP, Jägmästargatan och norr om kvarteret Rävsaxen. En dialog angående kompletteringsbebyggelsen pågår med boende i Hjorthagen.¹¹⁶ (Se karta föregående sida)

Idrottsplatsen

Idrottsplatsen kommer att upprustas och en studie pågår om var en ny inomhussportshall i anslutning till IP kan förläggas.

Nya parker, torg och gröna stråk

Gator och stråk

”Bobergs allé” mynnar i Strandplatsen och inrymmer ett 7.5 meter brett parkstråk med olika typer av träd och planteringar med perenna växter. I princip alla gator i området kommer att trädplanteras. Stråket fortsätter in i etapp 1V som ännu inte börjat bearbetas. Dock finns förslag på ett torg vid stråkets slut. Det ska vara mångfunktionellt och lättillgängligt samt ha inslag av träd.¹¹⁷ I princip alla gator i området kommer att trädplanteras.

Klockparken

Klockparken kommer att öppnas upp när gasverksområdet blir tillgängligt för allmänheten. Klockparken är dock inte en park i vanlig bemärkelse utan en beteckning på området runt Bobergs gasklockor.

Kontorsparken

Den västra delen av Kontorsparken ingår i detaljplanen för etapp 1N. Den kommer att öppnas för allmänheten och upprustas. Kontorsparken är kulturhistoriskt intressant och dess befintliga karaktär med stora lövträd, gräsmattor och slingrande grusgångar ämnas bevaras. I ett senare skede i planprocessen kommer prövning ske angående en lekplats i Kontorsparkens östra del.¹¹⁸

Lekplatsen

I etapp 1N finns en lekplats planerad intill Nationalstadsparken. Den ska ha inslag av vatten och naturelement genom att exempelvis möblerna utgörs av grova stockar.¹¹⁹ Där kommer det att finnas gungor, klätterställning, en mindre amfiteater och regnskydd.¹²⁰

Strandpromenaden och strandplatsen

Det detaljplanerade området öppnas mot Husarviken genom en strandpromenad med böljande grässlänt med al- och björkdungar. Det finns även tankar om att anlägga ett antal bryggor för att skapa ökad kontakt med vattnet samt att exempelvis ansluta en uteservering till bryggorna. Strandpromenaden planeras mynna ut i en småbåtshamn (delområde 8) med utsiktsmöjligheter över Lilla Värtan. I anslutning till stråket planeras en friyta, Strandplatsen, med öppna gräsytor och en plaskdamm för de yngsta barnen.¹²¹

Hjorthagsbornas vision om framtida Hjorthagen – friytor och övriga miljöer

Föräldrarna poängterar att de inte saknar fler iordningställda parker i Hjorthagen utan att de helst vill se att Hjorthagens grönområden upprustas, så att "...det blir lättare att vistas och upptäcka i dem". De anger dock att åtminstone en fantasifull park, som till exempel Fruktparken (Liljeholmen), borde byggas i det "nya" Hjorthagen. Föräldrarna tror att befintliga Hjorthagen kommer att vara en exotisk grön oas för de nyinflyttade hjorthagsborna. Nedan redovisas en vision om Hjorthagens friytor och övriga miljöer framförd av barn och företrädare för barn och ungdomar.

- "Abbisparken":
 - Fyllande av dammen är anpassad efter badsäsong istället för efter skolbarnens sommarlov.
 - En grill är installerad i parken.
 - Gungorna omgärdas av ett staket.
- Böcklingbacken och Abbisplan:
 - Belysningen i området är förbättrad.
 - Buskagen är uppröjd.
 - Abbisplan är upprustad eller har byggts om till en skatebana eller allmän tennis- eller badmintonbana.
- Dianavägens lekplats:
 - Lekplats är upprustad genom att träd och buskar har planterats för att skapa små gröna rum, skugga och platser där barn kan gömma sig. Lekplatsen har gjorts varierad med kvarteret Skyttens bostadsgård som förebild.
 - Flera bollplank är installerade, likaså någon form av rör som barnen kan åla sig igenom, en gammaldags snurra (liknande den snurra som finns i Humlegården) och en grill.
 - Klätterställningen är utbytt mot en klätterställning som tilltalar både yngre och äldre barn.
 - Ett vind/regnskydd är byggt.
- Duschparken:
 - Parken är upprustad med Stora skuggan som förebild. Ett vindskydd är byggt, stockar att sitta på införskaffade, en grill anlagd så att besöket till parken upplevs som ett vildmarksäventyr. Alternativt har en pulkabacke iordninggjorts.
 - Den befintliga duschen är upprustad.
 - Dricksfontäner har installerats.
 - Parken är kopplad till Klockparken och Kontorsparken efter gasverksamrådets öppnande.
- Förskolegården:
 - Gräsmattan är förnyad samt där finns plattor. Buskar är planterade för att skapa rum och gömställen för barn.

- Hjorthagsgårdens bakgård (kvarteret Hagelbössan):
 - En grill, bänkar och bord är inköpta.
 - Rampen är upprustad eller en ny är inköpt.
- Hjorthagsparken:
 - Parkens gångvägar är upprustade med ramper och de underhålls vintertid.
 - Området är uppröjd på sly och grenar.
 - Den del av parken som tidigare tillhörde området barnriket är på ett spännande sätt kopplat till sin historia.
 - Sly och grenar är uppröjda kring Örnlipporna och mot IP.
 - Problemet med hundavföring vid Örnlipporna är löst.
 - En av parkens höjder är uppröjd så att visuell kontakt finns med vattnet.
- Hubertusplan:
 - Gungorna är utbytta mot stora nätgungor och rep liknande ungdomsgårdens rep är upphängda i träden.
- Natur- och kulturstigen:
 - Natur- och kulturstigen är upprustad genom röjning av sly och grenar.
 - Stigen är förlängd genom att samtliga Hjorthagens grönytor har kopplats samman. Nu passeras till exempel Örnlipporna och en passage mellan Hjorthagskyrkan och Värtahemmet har tillkommit.
 - Klätterväggar är installerade. Likaså rep i vissa träd, grillar och enkla stolphus med en liten bänk inuti (liknande den i kvarteret Skyttens bostadsgård) samt bänkar och bord för vuxna. Detta sammanbinder stigen tydligare och gör den mer spännande.
 - De klottrade skyltarna som sammanbinder stigen är rengjorda och de stulna skyltarna har blivit ersatta med nya.
- Ökad säkerhet:
 - En ny grind finns installerad på Hubertusplans gungområde.
 - Nya grindar finns på Dianavägens lekplats.
 - Dianaparken berså som vetter mot Ropsten är stärkt med ett staket eller ett nät för att undvika fallolyckor.
 - Det murkna bollplanket på Dianavägens lekplats är utbytt.
 - Dammens rutschkana i "Abbisparken" är utbytt.
- Övrigt:
 - Fler platser för ungdomar är skapade, till exempel fritidsplatser och parkområden med möjlighet till fotboll, basket och skate.
 - En stor skatepark är byggd.
 - Hjorthagsgården är upprustad invändigt.

- Ett ungdomshem som är gratis att bo i har byggts
- Det är trevligare att gå mellan Värtaverket och ställverket.
- Värtaverket är rivet.
- Ställverket är rivet.
- Ett utomhusbad är byggt, exempelvis där ställverket tidigare låg.
- En lekplats eller ett köpcenter är byggd där ställverket tidigare låg.
- Ställverket är rivet och fina bostäder har byggts på dess plats.
- Ställ- och Värtaverket är rivet. Istället har bostäder byggts på platsen, framförallt stora lägenheter; 4 och 5 rok.
- Fler parker är skapade, exempelvis där Myrorna låg.
- Hjorthagen är inte sammankopplad med Gärdet eller någon annan stadsdel. Detta för att undslippa förortskänsla och för att Hjorthagen ska kunna behålla sin mysiga känsla.

Trafikmiljö

Med cirka 10.000 nya boende i Hjorthagen kommer trafiksituationen att förändras markant. Ur barnperspektiv är det intressant att följa var gränsvärdena 3000, 5000 och 8000 fordon/dygn kommer att överskridas. För att möta de nya behov som uppstår ska den nya bebyggelsens trafikförsörjning ha sin utgångspunkt i anslutning till befintliga gator. Exempelvis ska en ny stadsgata som ansluter till Gasverksvägens södra del byggas mellan Husarvikens byggnader och gasverksområdet. Detta kommer att vara huvudgatan genom Norra Djurgårdsstaden, varifrån trafikanter kan ansluta till de flesta nya vägar mot Husarviken. Förutom privatbilism kommer flera busslinjer samt en eventuell stadsspårväg att trafikera denna väg.¹²² Beslut angående hastighetsbegränsningen på huvudgatan har ännu inte fattats. Enligt trafikplanerare kommer hastighetsgränsen troligtvis bli 50km/timme som på de flesta huvudgator och det planeras för att hastighetssänkande åtgärder ska vidtas vid passager över gatan.¹²³ Försättningsvis kommer denna väg att refereras till som huvudstråket ND.

Hjorthagens huvudgator kommer att utgöras av befintliga Lidingövägen och Storängsvägen och

huvudstråket ND. I samband med att Norra länken öppnas (tidigast 2015) kommer trafiken på Storängsvägen och Jägmästargatan att öka. Detta till följd av den planerade bebyggelsen och på grund av att vägarna utgör anslutningar till Norra länken och Lidingövägen. En bättre utformning av Jägmästargatan är föreslagen för att underlätta trafikflödet och för att Stockholms stad vill se gatan som en tydligare entré till Hjorthagen. Om bebyggelse inom kvarteret Elektriciteten (ställverket) blir aktuell behöver Jägmästargatan samtidigt kunna fungera som en god anslutningsväg till det nya bostadskvarteret.¹²⁴

Den del av Fiskartorpsvägen som ingår i Hjorthagens programförslag prognostiseras få minskad trafik. Även dess fortsättning mot Östermalms idrottsplats kan få minskad trafik om sträckan mellan Lidingövägen och Storängsvägen stängs för genomfartstrafik, i annat fall sker en ökning. Enligt prognoser kommer

Rådjursstigen att få ökad trafik till och med 2015 men därefter blir trafiken mindre än idag. Dock inkluderar inte dessa prognoser eventuell kompletteringsbebyggelse i området.¹²⁵ I samband med att Norra Länken öppnas minskas genomfartstrafiken på Gasverksvägen och vägen får istället funktionen av en lokalgata.¹²⁶ Hela Gasverksvägen kommer att upprustas och få en annan sträckning.¹²⁷

Det finns även långt gångna tankar på en ny anslutning mellan Gasverksvägen och Jägmästargatan, väster om IP, för att koppla samman östra och västra Hjorthagen. Denna anslutning kan få relativt mycket trafik om den ska tillhöra huvudgatunätet och ha hastighetsbegränsningen 50 km/timme. Det troliga är dock att vägen kommer att klassas som en lokalgata med hastighetsbegränsningen 30 km/timme alternativt en bilfri gång- och cykelväg.¹²⁸

Samtliga föräldrar i urvalsgruppen är negativt inställda till förslaget att den nya anslutningen ska avse biltrafik. De hänvisar till den ökade genomfartstrafik vägen skulle medföra. De menar även att hastighetsbegränsningen på vägen inte skulle ha någon inverkan eftersom inte heller de nu aktuella hastighetsföreskrifterna efterföljs i Hjorthagen.

I tabellen intill presenteras trafikscenarier¹²⁹ för Hjorthagens mest trafikerade vägar (se även karta sida 28). Dessa vägar nyttjas även av flera av utredningens informanter.

Kollektivtrafik

Då hela stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtanhamnen-Frihamnen-Loudden är färdigutvecklat, cirka 2020, finns befolkningsunderlag för fler busslinjer och högre turtäthet.

Även en stadsspårväg till Hjorthagen utreds för närvarande. Spårvägens genomförande kan bli aktuellt för Hjorthagen tidigast efter Norra länkens öppnande cirka 2015. De två föreslagna busslinjerna för Hjorthagen är busslinje 62 och 73. Busslinjerna 62 och 73 och stadsspårvägen föreslås komma in i Hjorthagen via Storängsvägen och fortsätta till huvudstråket ND. Lidingöbanan, tunnelbanan och buss 55 kommer att fortsätta enligt tidigare dragning.

En ökning av kollektivtrafiken är vad både föräldrarna och förskolepersonalen efterfrågar. Önskemål finns om att busshållplatser ska placeras

nära gångvägar även under vägarbete. I övrigt uppmärksammades behovet av en avsevärd förbättring avseende angöring till kollektivtrafiken i Ropsten.

Kollektivtrafik, etapp 1 norra

Från etapp 1 norra finns närmsta tunnelbaneuppgång vid Hjorthagsberget på 750-950 meters avstånd. I samband med att Hjorthagen utvecklas kommer busslinje 55 och möjligtvis busslinje 62 att trafikera nordvästra Hjorthagen. De planerade busshållplatserna i området ger ett maximalt gångavstånd till närmsta busshållplats på cirka 350 meter. Utredning pågår om spårvägsförbindelse.¹³⁰

Trafikscenario	Gatusträckning					
	Gasverksv.	Fiskartorpsv. utmed delomr. 2-3	Jägmästarg. utmed delomr. 10-11	Jägmästarg. sträckan mellan Porjusv./Kolarg.	Huvudstråk Norra Djurgårds-staden utmed delomr. 1, 2, 4, 7	Huvudstråk Norra Djurgårds-staden utmed delomr. 9
2015	>8000	>8000	>3000<8000	<3000	<3000>8000 ^A	<3000
2030	<3000	>5000<8000	>5000>8000	<3000 ^B	>3000<8000	>8000

A: Delområde 1 och 4 kommer att passeras av 17800 fordon/dygn, delområde 2 och 7 av färre än 3000 fordon/dygn.

B: Dessa trafikscenarier har varit utgångspunkten i planområdets trafikbulleranalyser i miljökonsekvensbeskrivningen. Hänsyn har ej tagits till ett scenario där Jägmästargatan förlängts utmed västra sidan av IP. Om detta sker blir trafikmängden 6000 fordon/dygn. (Structor: scenario 3B)

Gång- och cykelvägar

I Hjorthagen finns ett behov av fler gång- och cykelvägar, att de ska leda "...till och förbi viktiga mål och knutpunkter på ett effektivt sätt så att tillgängligheten och därmed attraktiviteten blir hög."¹³¹

För att få en bättre koppling mellan Hjorthagen och Storängsbotten och vidare söderut finns fyra förslag på passager över Värtabanan och Norra länken. Två av passagera är tänkta att löpa öster om den Kungliga tennishallen, en väster om den och en rakt över.¹³²

1. Passagen längst västerut är en förlängning av Storängsvägen, en gång- och cykelbana som fortsätter utmed hela huvudstråket ND.
2. Stråket mitt över tennishallen utgörs av en ny gång- och cykelbro. Till en början är detta stråk tänkt att som en gång- och cykelbana för att längre fram fortsätta i blandtrafik genom Hjorthagen.
3. En bro enbart för cyklister och fotgängare föreslås strax öster om Kungliga tennishallen, parallellt med befintlig tunnelbanebro. Detta stråk ansluter till Porjusvägen och fortsätter i blandtrafik genom Hjorthagen.
4. Passagen längst österut är befintlig, den fortsätter som en gång- och cykelbana från Värtabanan och söderut. En detaljplan med ett förslag om att ersätta passagen med en ny trafikplats är framtagen. Den nya passagen är tänkt att ansluta till Jägmästargatan som gång-

cykelbana fram till Midskogsgränd. Därefter sker fortsatt färd i blandtrafik. Huruvida Jägmästargatan får utrymme för en cykelbana avgörs i ett senare skede om möjlighet till breddning av vägen kommit till stånd.

Det befintliga gång- och cykelstråket runt Hjorthagen kommer att bli sammanhängande genom att en ny länk skapas förbi trafikplatsen i Ropsten. Denna länk skapar en mer tillgänglig förbindelse mellan Södra Värtahamnen, Frihamnen, Loudden och Norra Djurgårdsstaden.¹³⁷ "Ringleden" kommer att förbättras ytterligare genom två gång- och cykelförbindelser över Husarviken. På "Ringledens" mest trafikerade stråk Storängsvägen och Lidingövägen planeras cykelbanor. Exakt hur Storängsvägen utvecklas beror på byggandet av de nya anslutningarna över Värtabanan och på hur området kring Kungliga tennishallen utvecklas.

Då Norra länken är färdigbyggd kan cyklister inte längre färdas på västra sidan av Lidingövägen (norr om trafikplats Hjorthagen). Istället byggs en dubbelriktad cykelbana på Lidingövägens östra sida (efter trafikplats Hjorthagen). Väster om Lidingövägen planeras en förstärkning av gångstråket i anslutning till Kolargatan för att sammankoppla det med Hjorthagsparkens gångstråk. På Fiskartorpsvägen finns redan separata gång- och cykelbanor, dock är passagen smal och en eventuell avstängning av genomfartstrafik utreds.¹³⁸

Fotgängare kommer att kunna flanera utmed trottoarer och stråk på södra sidan av Husarviken

medan cyklister kommer att cykla i blandtrafik. Trafikseparerad gång- och cykelbana planeras norr om Husarviken.¹³⁹ Gångvägen ska anläggas närmast vattnet och strax norr därom planeras cykelbanan. Cykelbanan ska anslutas till Fiskartorpsvägens cykelbana.¹⁴⁰ Vissa gator som vetter mot Husarviken avses en utformas för att prioritera fotgängare och cyklister.¹⁴¹

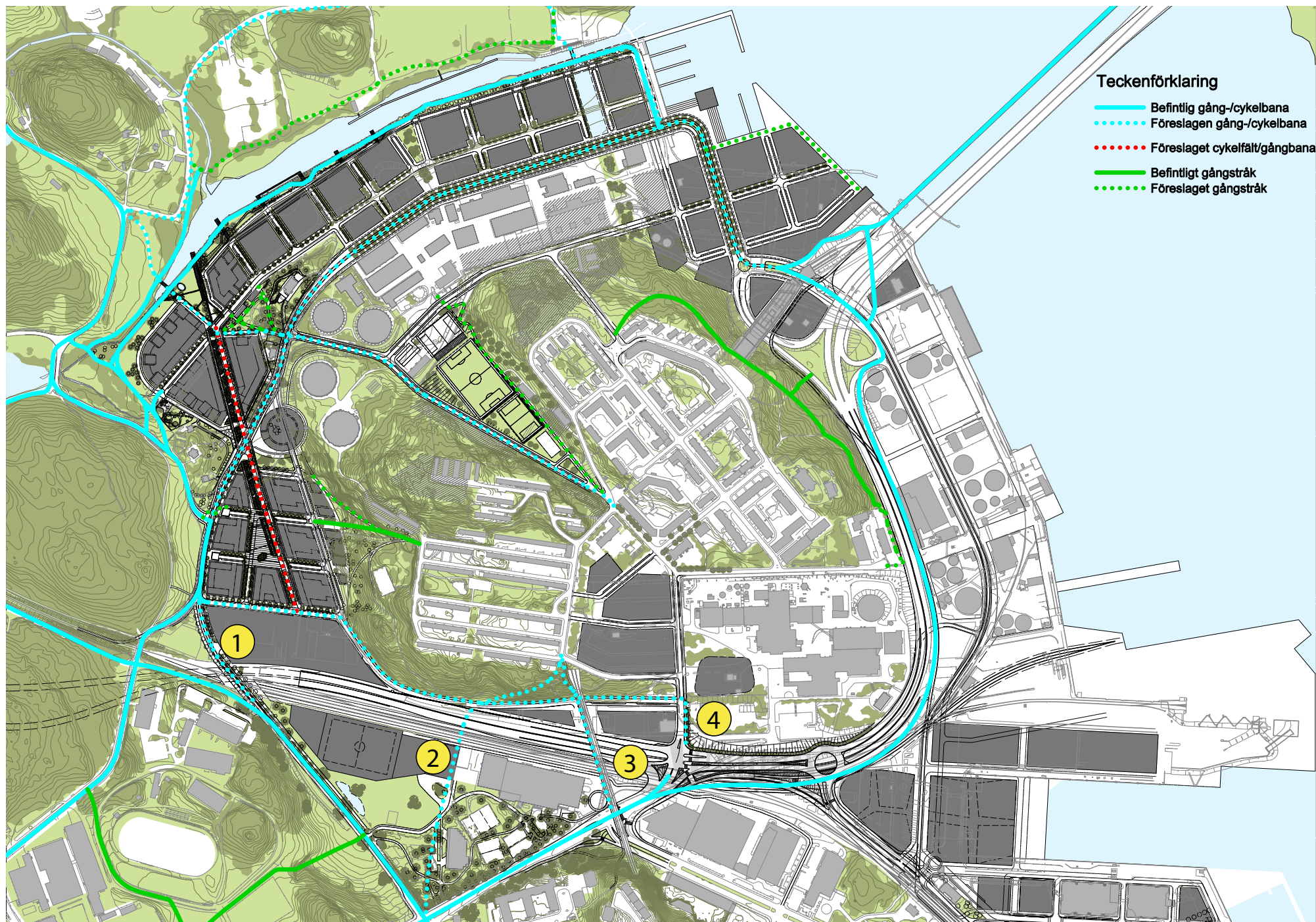
Det finns långt gångna tankar på en ny anslutning mellan Jägmästargatan och Gasverksvägen väster om IP. Det är ännu inte bestämt om anslutningen kommer att utgöra en väg för bilister med gång- och cykelbanor eller om det blir en bilfri gång- och cykelväg.¹⁴²

Gång- och cykelvägar, etapp 1 norra

Enligt detaljplanen för nordvästra Hjorthagen utgör Bobergs allé områdets huvudstråk. Det är en 25 meter bred gata som mynnar i Strandplatsen. Stråket kommer att ha breda trottoarer för fotgängare och cykelfält för cyklister. På övriga gator i området kommer cykeltrafik att ske i blandtrafik.

Parkeringsmöjligheter

För hjorthagsborna i Abessinien och "Gamla Hjorthagen" sker vissa förändringar avseende parkeringsmöjligheter då vägar byggs om. Exempelvis planeras möjligheter för kantstensparkering på Jägmästargatan, ifall breddning av den blir möjlig. Boendeparkering för de nyinflyttade kommer att lösas genom garage under de nya bostadshusen. Detta kommer att

kombineras med kantstensparkering längs gatorna för boende och besökare. Beslut har ännu inte tagits avseende Ropstens infartsparkering, dock föreslås bostadsbyggnation på en stor del av parkeringsplatsen.

Parkering i etapp 1 norra

Parkeringsmöjligheter för boende kommer att finnas i garage under bostadsgårdar och bebyggelse samt i parkeringsfickor på gatorna i området.

Hjorthagsbornas vision om framtida Hjorthagens trafikmiljö

Nedan redovisas en vision om Hjorthagens trafikmiljö framförd av föräldrarna, förskolepersonalen och barnen i åldern 10-12.

- Bättre tillgänglighet från Hjorthagen till Ropstens trafikplats:
 - Gasverksvägen har bra gång- och cykelbanor.
 - Hjorthagsparkens gångvägar har fler ramper.
 - Gasverksvägens och Hjorthagsparkens gångvägar är ordentligt underhållna.
 - Övergångsställen kring Hjorthagskopplet är trafiksäkert anslutna och hela platsen är mer ”fotgängarvänlig”.
- Bättre tillgänglighet till Nationalstadsparken:
 - Broar är byggda över Husarviken, mittöver och på sidorna.
 - Gasverksvägen har bra gång- och cykelbanor.
 - Hjorthagen är kopplad till Stora skuggan genom en ny bilfri gång- och cykelväg väster om IP.
 - Gasverksområdet är öppnat för allmänheten.
- Fler övergångsställen och farthinder:
 - Ett övergångsställe är kombinerat med farthinder vid biblioteket och den intilliggande busshållplatsen på Artemisvägen.
 - Farthinder finns på Rådjurstigen, Hubertusgatan och Jägmästargatan (intill Hjorthagsskolan).
- Trafikljus finns vid korsningen Kolargatan/Artemisgatan och Jägmästargatan/Kolargatan.
- En varningsskylt om trevägskorsning finns på Rådjurstigen.
- Dianavägen har fått en naturlig fortsättning genom att en gångväg öppnats mellan husen i kvarteret Drevkarlen.
- Skogvaktargatans trottoar är smalare.
- Fler cykelbanor finns i hela området.
- Belysningen är förbättrad längs Böcklingbacken.
- Antalet busslinjer är utökade.

- Busshållplatser är placerade nära gångvägar även under vägarbete.

Luftkvalitet

Den största utsläppskällan till luften i området är vägtrafiken. I miljökonsekvensbeskrivningen för Hjorthagen finns två olika trafikscenarier för Hjorthagen 2030 (se bilaga 4)¹⁴³. Scenarierna utgår från ett Hjorthagen som mer eller mindre utvecklats enligt programförslagen.

Luftkvaliteten i norra delen av programområdet har förbättrats i båda scenarierna. För området närmast Norra länken klaras miljökvalitetsnormerna avseende kvävedioxid. Abessinien är det bostadsområde som kommer att ligga närmast Norra länken. Där beräknas normen av partikelhalter hamna strax under miljökvalitetsnormen. Detta kan periodvis innebära negativa konsekvenser för de boendes hälsa. Vid ogynnsamma vindförhållanden kan luftburna hästallergener från Östermalms ridskola bäras till Storängskroken. Detta kan påverka känsliga personer.¹⁴⁴

Buller

I miljökonsekvensbeskrivningen för Hjorthagen finns ett flertal scenarier om trafikbullersituationen i Hjorthagen år 2015 och 2030. Här redogörs för två av scenarierna (se bilaga 2).

2015

Scenario A beskriver bullernivåer år 2015, när 2300 nya lägenheter har byggts och Norra länken ännu inte har tagits i bruk. Detta är det scenario som ger mest negativa effekter för etapp 1N. Ljudnivåerna kring befintliga bostadskvarter och på samtliga friytor har blivit lägre än idag. Dock är området närmast Värtabanan, där ett av Abessiniens bostadshus ligger, fortfarande bullerutsatt. Riktvärdet 55 dB(A) överskrids även i näst intill hela östra Hjorthagsparken och på Dianavägens lekplats. Vad gäller ”Gamla Hjorthagens” bostadsgårdar är bullernivåerna fortsatt låga.¹⁴⁵

Avseende delområde 1 (etapp 1N) visar bullerprognoser att Strandplatsen, Kontorsparken och bostadsgårdarna kommer att klara riktvärdet 55 dB(A). Stockholms stad planerar för att bostäderna i området ska få tillgång till tysta uteplatser. Riktvärdet för buller innehålls ej utmed hela parkstråket Bobergs allé eller strandpromenaden. Även vissa delar eller hela den nya lekplatsen kommer att vara bullerutsatt.¹⁴⁷ Bullerskydd avses uppföras utmed Fisksjöängsvägen men enbart tills Norra länken tas i bruk.¹⁴⁸

Förskolan på Bobergs allé klarar riktvärdet 55 dB(A), åtminstone avseende trafikbuller, om dess gård lokaliseras mot bostadsgården. Den andra förskolan bedöms kunna klara riktvärdet oavsett var i anslutning till verksamheten som gården förläggs.¹⁴⁹ Vad gäller riktvärden utomhus vid bostadsfasad finns detaljerade planer för hur dessa ska klaras i detaljplanen för etapp 1N.¹⁵⁰

Det som vid detta stadium går att utröna avseende delområde 2 (etapp 1V) är att västra Hjorthagsparken, det nya torget och samtliga bostadsgårdar kommer att klara riktvärdet 55 dB(A). I princip samtliga bostadsgårdar klarar trafikbuller nivåer lägre även 45 dB(A).¹⁵¹

2030

Det andra trafikbullerscenariot avser Hjorthagen och Norra Djurgårdsstaden år 2030. Stadsdelarna har utvecklats enligt programförslaget och en bullerskyddsskärm finns utmed Norra länken (Fiskartorpsvägen/Björnnäsvägen). Ljudnivåerna kring befintliga bostadskvarter i ”Gamla Hjorthagen” har blivit lägre än idag, dock klarar inte hela området 55 dB(A). Bostadsgårdarna har fortsatt låg bullernivå. Östra Hjorthagsparken är fortsatt bullerutsatt men flertalet friytor har fått sänkta bullernivåer, till exempel Duschparken, Motalaparken och delar av Hjorthagsparken. Även Hjorthagsskolan och idrottsplatsen bedöms få lägre ljudnivåer. I Abessinien är bostadshuset närmast Norra länken fortfarande i ett område där riktklinjen 55 dB(A) överskrids medan resterande Abessinien fått lägre ljudnivåer.

Enligt miljökonsekvensbeskrivningen är scenarierna för år 2015 och 2030 avseende delområde 1 och 2 snarlika. Vad gäller övriga delområden är förutsättningarna goda för att friytorna ska kunna klara riktvärdena

för trafikbuller men i samband med att detaljplaner tas fram bör varje detaljplaneområde utredas i detalj. Delområde 3 kommer att vara bullerutsatt och där kommer bostäder enbart uppföras om förutsättningar medger.¹⁵²

KONSEKVENSANALYS

Analys

Nedan redogörs för konsekvenser för barn och ungdomar av genomförandet av Hjorthagens fördjupade program inklusive detaljplan etapp 1N och förslag för etapp IV.

Brukarvärden

- + Barnen i Hjorthagen har god parktillgång enligt sociotopkartans riktlinjer. Även majoriteten av de barn som flyttar till Hjorthagen kommer att få god parktillgång tack vare Norra Djurgårdsstadens läge intill Nationalstadsparken. Därtill tillskapar och planerar Stockholms stad för ytterligare friytor som är lämpliga för lek och utevistelse.
- + Bostadsgårdarna i etapp 1N uppfyller Stockholms läns kvalitetsmål avseende trafikbullernivåer.
- + De låga trafikbullernivåerna på Hjorthagens befintliga bostadsgårdar blir ännu lägre.
- + Ökad tillgänglighet till Nationalstadsparken genom anläggning av gång- och cykelbroar över Husarviken.
- + Tillgång till gasverksområdet, området utvecklas till ett attraktivt offentligt rum.
- + Tillgång till Husarviken och vattenkontakt utmed strandpromenad och bryggor.
- + Tillgång till och upprustning av Klockparken och Kontorsparken.
- + Upprustning av västra Hjorthagsparken.
- + Ny fantasifull lekplats som har regnsskydd (etapp 1N).
- + Ny lekplats byggs i Kontorsparken (etapp 1N)
- + Upprustning av idrottsplatsen samt byggnation av en ny inomhussporthall.

+ Upprustning av Abbisplan.

+ Ny offentlig plats, Strandplatsen, med öppna gräsytor och en plaskdamm för de yngsta barnen (etapp 1).

+ Ny allé ("Bobergs allé") med överblickbarhet och orienterbarhet samt mångfunktionellt torg (etapp 1V).

+ Nya interaktionsplatser, t.ex. gasverksområdet, Bobergs allé och strandpromenaden.

+ Hjorthagsskolans populära skolgård har större möjlighet till fortsatt god förvaltning i och med att inflyttning till området ger skolan ett större elevunderlag.

- Förskolornas små utsläppsgårdar

- Tre av de fyra bostadsgårdarna i etapp 1N möter inte sociotopkartans riktlinjer avseende solljus.

Trafikmiljö

+ Bättre koppling för fotgängare och cyklister inom Hjorthagen i nord-sydlig riktning

- Ny gång- och cykelbana utmed Storängsvägen och huvudstråket ND.

+ Bättre koppling för fotgängare och cyklister mellan Hjorthagen och intilliggande områden

- Kolargatan kopplas till gångstråk som leder till Lidingövägen.
- Ett mer sammanhängande gång- och cykelstråk runt Hjorthagen som kopplar stadsdelen till:
 - Nationalstadsparken genom passager över Husarviken som därefter fortsätter som gång- och cykelväg utmed Husarvikens norra sida och ansluter till Fiskartorpsvägen.
 - Nationalstadsparken genom fler och bättre färdvägar från Storängskroken.
 - Södra Värtahamnen, Frihamnen, Loudden och Norra Djurgårdsstaden genom ny länk förbi trafikplatsen i Ropsten.
 - Storängsbotten och vidare söderut. Detta ska ske genom fler passager över Värtabanan och Norra länken. Det är ännu inte bestämt vilka av förslagen på passager som kommer att genomföras.

+ Upprustning av Gasverksvägen.

- + Trafikmängden på Gasverksvägen minskar så pass mycket att den inte längre utgör en barriär.
- + Trafikmängden minskar på Fiskartorpsvägen intill delområde 2 och mot Fiskartorpet.
- + Förbättrad kollektivtrafik genom fler busslinjer, högre turtäthet och eventuellt spårvägstrafik.
- + Boendeparkering för de nyinflyttade i garage under bostadshus.
- + Vissa gator som vetter mot Husarviken kommer att prioritera fotgängare och cyklister i sin utformning.
- + Breda trottoarer på Bobergs allé.
- Cykelfält istället för cykelbana på Bobergs allé.
- Ökad trafik på Jägmästargatan (där finns en viktig målpunkt för barn: Hjorthagsskolan).
- Om Jägmästargatan breddas och utrymmet används till kantstensparkering.
- Parkeringsfickor på gatorna i området etapp 1N.
- Huvudstråket ND kommer att utgöra en trafikbarriär såvida inte hastighetssäkrade övergångsställen/ planskilda passager anläggs. Barriäreffekten är störst intill delområde 9 där trafikmängden enligt prognoser kommer att vara cirka 10300-11200 fordon/dygn.
- Ifall huvudstråket ND får hastighetsgränsen 50 km/timme, även om hastighetssänkande åtgärder vidtas vid passager över gatan.¹⁵³

Buller och luftkvalitet

2015

- + Ljudnivåerna kring Hjorthagens befintliga bostadskvarter (2008) och på samtliga friytor blir lägre.
- Områden där riktvärdet 55 dB(A) överskrids ännu är: närmast Värtabanan (där finns ett av Abessiniens bostadshus), i stort sett hela östra Hjorthagsparken och Dianavägens lekplats.

2030

+ Ljudnivåerna kring Hjorthagens befintliga bostadskvarter (2008) och på alla friytor, med undantag av östra Hjorthagsparken, blir lägre.

+ Bättre luftkvalitet i norra delen av programområdet.

+ Strandplatsen, Kontorsparken och bostadsgårdarna kommer att klara riktvärdet 55 dB(A).

+ Västra Hjorthagsparken, det nya torget och samtliga bostadsgårdar kommer att klara riktvärdet 55 dB(A) (etapp 1V).¹⁵⁴

- Östra Hjorthagsparken, som redan idag inte klarar riktvärdena för buller, kommer att få högre bullernivåer.

- Områden där riktvärdet 55 dB(A) överskrids och även fortsättningsvis kommer överskridas är: närmast Värtabanan (där ett av Abessiniens bostadshus ligger) och Dianavägens lekplats.

- I Abessinien beräknas föroreningshalterna för partikelhalter från Norra länken hamna strax under miljökvalitetsnormen vilket periodvis kan innebära negativa konsekvenser för de boendes hälsa.

- Vid ogynnsamma vindförhållanden kan känsliga personer boende i Storängskroken komma att påverkas av luftburna hästallergener från Östermalms ridskola.

- Riktvärdet för trafikbuller klaras ej utmed hela parkstråket Bobergs allé eller strandpromenaden.

- Bullerskydd avses anläggas utmed Fisksjöängsvägen intill detaljplanområdet 1N men enbart till och med år 2015. Bullerprognoser visar att lekplatser närmast Fiskartorpsvägen kommer att vara bullerutsatt.

Därtill finns ytterligare eventuella positiva effekter av förslagen i det fördjupade programmet för Hjorthagen:

- Hjorthagen kan få en mindre "läskiga/tråkiga" plats om flytt av ställverket blir aktuellt. En eventuell bostadsbyggnation skulle bidra till att Jägmästargatan blir mindre enslig.
- Till och med 2015 prognostiseras en ökning med cirka 400 fordon/dygn på Rådjurssstigen men

därefter blir antalet bilister färre än idag. En eventuell kompletteringsbebyggelsen kan dock komma att påverka trafikmängden på Rådjursstigen negativt. Prognoser är ännu inte gjorda för en eventuell kompletteringsbebyggelsens påverkan på trafikmängden i Hjorthagen.

- Om huvudstråket ND får hastighetssäkrade passager.
- Om en ny bilfri gång- och cykelväg anläggs utmed västra sidan av idrottsplatsen.
- Om upprustningen av Hjorthagens befintliga parkområden innebär att förslag i Östermalms parkplan fullföljs avseende utveckling av Dianaparken får hjorthagsborna tillgång till det saknade brukarvärdet odling.

Eventuell kompletteringsbebyggelse

Om den för närvarande föreslagna kompletteringsbebyggelsen byggs i delar av Hjorthagsparken, Duschparken samt på garageplatser kan följande målpunkter för barn påverkas negativt:

- ”Örnklipporna”
- ”Duschparken”
- Pulkabacke öster om Rådjursstigen

Idag har Hjorthagens gator låg trafiktäthet. Om kompletteringsbebyggelsen förverkligas kommer detta bidra till en viss ökning av antalet bilister inom Hjorthagen. Ifall kompletteringsbebyggelsen

lokaliseras enligt befintligt förslag kommer till exempel Jägmästargatans och Rådjursstigens trafikmängd att påverkas. Redan idag upplever barn och företrädare för barn oro på dessa vägar, dock snarare för bilisternas hastighet än trafikmängden. En yta utmed Jägmästargatan, i närheten av idrottsplatsens ingång, är föreslagen för kompletteringsbebyggelse. Kring denna plats anses det vara läskigt/tråkigt av två av 10-12 åringarna eftersom ”läskiga gubbar” vistas där. Platsen kan bli mindre läskig om fler personer rör sig i området.

Den stora tillgången på friytor i befintliga Hjorthagen innebär att även om kompletteringsbebyggelse byggs på de nu föreslagna platserna uppfylls sociotopkartans riktlinjer på god parktillgång. Dock anger miljömål 15 att natur- och grönområden med närhet till bebyggelse och med god tillgänglighet ska värnas så att behovet av lek, rekreation, lokal odling samt ett hälsosamt lokalklimat kan tillgodoses.

Slutsatser

Hjorthagen har ett flertal befintliga och potentiella värden och funktioner för barn och ungdomar. Samtidigt kan alltid förbättringar göras, både i utemiljön och avseende tillgänglighet. Informanterna framförde flera synpunkter på möjliga åtgärder. Områdets spridda och varierande inslag av friytor bidrar till att föräldrarna, då de förflyttar sig mellan olika målpunkter, spontant kan stanna till vid olika platser och ha lektider med sina barn. Hjorthagens 10-12-åringar har stor rörelsefrihet. De nyttjar hela Hjorthagen

både som fotgängare och cyklister och besöker även Nationalstadsparken utan vuxens sällskap. Dock uttrycker barnen oro för trafikmiljön vid vissa platser. Ett exempel är trafikmiljön vid Hjorthagsskolan trots att enbart 1600 fordon/dygn¹⁵⁵ passerar skolan och området ingår i en 30-zon. Inom Hjorthagen är det snarare bilisternas hastighet än trafikmängden som skapar oro. Både barn och företrädare för barn påtalar att hastighetsgränsen inom 30-zonen inte hålls.

För barnen i åldern 10-12 är idrottsplatsen den mest populära platsen att vistas på eftersom ”alla kompisar är där”. Särskilt nämns en inte tillrättalagd plats inom idrottsplatsens inhägnad, en avlastningszon. Där finns möjlighet till avskildhet samt möjlighet och utrymme för att använda sin egen kreativitet för att skapa cykelgupp och bygga kojor. Där umgås även ungdomar. Bostadsgårdarna är populära bland både företrädare för barn och 10-12-åringarna. Bostadsgårdarna uppfattas som trygga och de ger möjlighet till diversifierad lek och umgänge. Snitselplan (kv. Kopplet) och kvarteret Skyttens gård är favoriter.

Trots att Dianavägens lekplats har många brister är det en omtyckt plats bland föräldrarna, förskolepersonalen och mellanstadiebarnen. Avseende Hjorthagsparken finns vitt skilda åsikter. En del av mellanstadiebarnen ser Hjorthagsparken som sin favoritplats (där finns en bra pulkabacke) medan andra ser parken som en av de läskigaste platserna (den är snårig och där finns ”fullgubbar”) i Hjorthagen. Ungdomar vistas främst på skolgården och på IP. Det som utlöser mest negativa känslor i Hjorthagen är ställverket,

gasverksområdet, Värtaverket, ”fullgubbar” och trafikmiljön vid Jägmästargatan.

I sin helhet är stadens vision för utvecklingen i Hjorthagen tillfredsställande ur barnperspektiv. Visionen uppfyller även vissa av informanternas önskemål avseende framtida Hjorthagen som till exempel ökad tillgänglighet till brukarvärden och större bostäder för att kunna göra boendekarriär i sitt eget närområde. Ur barnperspektiv är det viktigt att barn har ytor att röra sig på. I och med att varje kvantitativ riktlinje avseende god parktillgång uppfylls av samtliga delområden, med ett undantag, har hjorthagsbarnen gott om rörelseytor. Undantaget är delområde 9 som fortfarande har möjlighet att få god parktillgång beroende på hur det utformas.

Från samtliga delområden, med undantag för delområde 9, finns tillgänglighet till brukarvärden viktiga för barn såsom lek, naturlek, pulkaåkning, bollspel, avkoppling, samvaro och ridning. Majoriteten av delområdena har även närhet till skridsko, skidor och evenemang. Ungdomar kommer att få tillgång till fler interaktionsplatser i och med öppnandet av gasverksområdet och tillskapandet av Strandplatsen och Bobergs allé. Gasverksområdets attraktionskraft för ungdomar beror dock på de funktioner som planeras inrymmas där. Fler brukarvärden tillkommer även med den planerade småbåtshamnen och den förbättrade tillgängligheten till Husarviken. Hur närheten till vattnet ska utformas på bästa sätt ur barnperspektiv återstår att bedöma.

Det räcker inte enbart med att skapa och behålla

friytor, även tillgängligheten till dem ska vara god. Ur barnperspektiv ges flera goda förslag avseende gång- och cykelstråk i det fördjupade programmet för Hjorthagen. Bland annat blir kopplingen bättre mellan Hjorthagen och intilliggande områden och den nord-sydliga kopplingen inom Hjorthagen förbättras genom en gång- och cykelbana utmed Storängsvägen och huvudstråket ND. Därtill ska den kritiserade Gasverkswägen upprustas och kollektivtrafiken förbättras. Ur barnperspektiv är Hjorthagens planerade ökning av busslinjetrafik och en eventuell spårväg positivt.

Trafikmiljön i Hjorthagen kan dock förbättras ytterligare. Trafikmiljön är inte enbart en tillgänglighetsfråga utan även en säkerhetsfråga. I Sveriges trafikmiljöer dödas fortfarande cirka 50 barn årligen och därtill skadas ytterligare 2800 barn¹⁵⁶. Enbart genom planera var parkering utmed vägar ska ske noggrant och genom välplacerade planskilda korsningar och hastighetssäkrade övergångsställen kan dessa siffror minskas. Prop. 1997/98:56 anger att barns behov avseende tillgänglighet, säker trafik och god miljö bör vara vägledande för transportsystemets utformning och funktion.¹⁵⁷

I Hjorthagen finns fyra negativa aspekter som särskilt behöver betonas och hanteras ur barnperspektiv; Jägmästargatan, delområde 9, de nya förskolornas och grundskolans gårdar och huvudstråket ND. Jägmästargatan utgör redan idag ett orosmoment för barnen, föräldrarna och förskolepersonalen. Delområde 9 riskerar att bli instängt mellan Lilla Värtan och en trafikbarriär. De två förslagen på förskolegårdar (etapp 1N)

och att de ska kombineras med en bullerutsatt lekplats är inte alternativ skapade utifrån barnens behov. Såvida inte huvudstråket ND hanteras ur barnperspektiv kommer den att utgöra en barriär mellan Norra Djurgårdsstaden och befintliga Hjorthagen samt påverka tillgängligheten till Nationalstadsparken negativt.

I Hjorthagen har stadsbyggnadskontoret möjlighet att agera för sin standpunkt; Att det är viktigt att hela staden fungerar för barn och att höga krav ställs på barnens utemiljö. Hjorthagen skulle kunna bli den första stadsdelen där tyngdpunkten på planeringsperspektivet utgår från barnen. Dessutom, vad gäller perspektivet funktionshinder och äldre går barnperspektivet nästintill hand i hand med dessa. För att nämna vissa aspekter gynnas samtliga av dessa invånare av utemiljöer med ramper vid nivåskillnader, sittvänliga bänkar, bländfri belysning och bra trottoarer. Avståndet 200 meter ses som en rimlig räckvidd för lek och avkoppling för barn i åldern 6-12 vilket även sammanfaller med avståndet till frekvent besökta rekreationsområden för vuxna.¹⁵⁸ Därtill har barn- och miljöperspektivet flera gemensamma nämnare såsom goda gång- och cykelvägar, främjande av kollektivtrafik, minskat buller och renare luft.

Likaledes behöver inte barnens perspektiv stå i konflikt med ekonomiska intressen.¹⁵⁹ Till exempel är det möjligt att kombinera både effektiva trafikflöden och barnvänlig trafikmiljö genom att ha planskilda korsningar. Barn och ungdomar är nödvändigtvis inte själva motståndare till bostadsbyggnation eller köpcenter. Just köpcenter

kan fungera som interaktionsplatser för ungdomar. I denna utredning framförde ett mellanstadiebarn att han gärna såg ett köpcenter där ställverket står idag medan två efterfrågade bostadsbyggnation på dess plats.

Fokus kan även läggas från kortsiktig ekonomisk vinning till det långsiktiga och därmed även till hållbar utveckling. Det finns beräkningar som påvisar att det är samhällsekonomiskt lönsamt att

bygga gång- och cykelbanor och gröna stråk. Goda möjligheter till fysisk aktivitet gynnar samhällsekonomin särskilt om möjlighet till det ges i nationalstadsparker. Den byggda miljön har stark påverkan på utomhusaktiviteter i vardagen. Den barnvänliga trafikmiljön främjar inte fysisk aktivitet enbart bland barn utan även bland vuxna. Folkhälsoinstitutet påpekar att besparingarna för samhället skulle ske inom hälso- och sjukvården medan investeringsbehovet i huvudsak finns hos kommunerna.¹⁶⁰ Här finns dock skäl att tänka längre, friskare personer kan arbeta och producera mer och detta innebär inkomster för både stat och kommun.

Förslag

Trafikmiljö

Ett förslag avseende trafikmiljön är att låta sig inspireras av miljonprogramområdenas barnvänliga trafiksäkerhetstänkt genom att bygga en planskild koppling över trafikbarriären mellan gasverksområdet och delområde 9. Förutom att skapa tillgång till hela staden bör tillgängligheten till gasverksområdet främjas eftersom där avses viktiga målpunkter för barn såsom skola och idrottsmöjligheter förläggas. Den planskilda kopplingen skulle kunna ha funktionen av en spännande markör med en utformning som kopplar

till gasverksområdets historiska arv. Detta skulle tydligt markera var kultur- och evenemangsområdet börjar och slutar. Alternativt kan dess utformning inspireras av den intilliggande hamnen. På detta sätt skulle Stockholms stad på ett bättre sätt tillse ”...att risken för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för trafiken inte uppkommer.” (PBL, 3 kap. 15 §).

Ett ytterligare förslag avseende trafikmiljön avser gäller Rådjursstigen/Artemisgatans övergångsställe, både föräldrarna till barnen på förskolan på Artemisgatan samt personalen anser att den nuvarande placeringen är felaktig ur säkerhetssynpunkt. En bättre placering skulle vara framför biblioteket på Artemisgatan. Inga prognoser finns gjorda på hur trafikflödet i området påverkas av eventuell kompletteringsbebyggelse. Ifall kompletteringsbebyggelse lokaliseras där kommer fler personer att vistas på Rådjursstigen. Detta kan även motivera att övergångsstället på Rådjursstigen bibehålls men att det i så fall kombineras med fartsänkande åtgärder.

Avseende förslagen på passager över Värtabanan vore det bästa alternativet ur barnperspektiv att två passager tillkommer, passage 1 och 2 (se karta sida 39). Orsaken till detta är att cykelbanor är att föredra framför cykelfält eller cykling i blandtrafik och att cykling är säkrare på vägar med låg trafiktäthet. Därmed är kopplingen till Porjusvägen ett bättre alternativ än kopplingen till Jägmästargatan eftersom det är oklart huruvida en cykelbana kan anläggas där. Passage 2 är att föredra framför passage 3 eftersom den ger kortare färdväg till barns målpunkter i Storängsbotten.

Det som för närvarande saknas i de förslag som finns avseende cykelbanor är att inga banor finns kring en för barnen viktig målpunkt, Hjorthagsskolan. Barnen kan distraheras från trafikfarorna i och med att själva färden till skolan kan vara en lek i sig samt av att klasskompisar vistas där. Därtill finns de fysiska aspekterna på barns uppfattningsförmåga. För närvarande behöver inte skolans elever lockas till aktiv transport till sin skola, i och med att det vanligaste transportsättet till skolan redan är aktivt. Det vill säga att barnen inte får skjuts till skolan utan går eller cyklar dit. Däremot skulle cykelbanor vara positiva ur trafiksäkerhetssynpunkt och för att främja att framtida hjorthagsbarn väljer aktiv transport till Hjorthagsskolan.

Dock är områdets vägar smala och möjlighet att bredda samtliga vägar saknas. Planer finns på att bredda Jägmästargatan och utnyttja utrymmet för kantstensparkering (vid delområde 10). Istället kan breddningen av vägen kunna utnyttjas för anläggande av cykelbana och de planerade parkeringsmöjligheterna skapas utmed närliggande Midskogsgränd (delområde 11) där enbart kontor planeras. Därtill är en ny bilfri gång- och cykelbana väster om IP är efterfrågad.

De färdvägar som informanterna upplever som otrygga är Böcklingbacken och Hjorthagsparkens gångstråk (östra sidan). Orsakerna är dålig överblickbarhet på grund tät växtlighet i kombination med dålig belysning, klotter och vandalisering. Även ”fullgubbar” nämns som faktorer till otrygghet av både pojkar och flickor i 10-12 års ålder. Tryggheten kan ökas genom

röjning av buskage (särskilt utmed gångvägarna), förbättrad belysning, klottersanering och återställning av saknade skyltar. Upprustningen av dessa stråk samt inflyttningen till området kan leda till att fler börjar nyttja dessa stråk vilket också kan bidra till att känslan av trygghet ökar.

Konflikt kan uppstå mellan bussförarens arbetssituation och barnens och deras företrädares intresse av hastighetssäkring. Till exempel passeras Jägmästargatan, där Hjorthagsskolan är lokaliserad, av busslinje 55. Det ligger i barnens intresse att vid sina målpunkter ha närhet till kollektivtrafik. Samtidigt är barnen oroliga för bussarnas och privatbilisternas hastighetsöverträdelser intill sina målpunkter. Även företrädare för barn gav uttryck för samma oro och önskade att Jägmästargatan skulle hastighetssäkras. Dock påverkar hastighetssäkring bussförarens arbetssituation negativt. För att minimera denna negativa påverkan kan till exempel vägkuddar och timglashållplatser väljas som hastighetssäkrande åtgärder framför fartgupp. Dessa former av farthinder är vad som föredras av bussförarna själva.¹⁶²

Var kollektivtrafikens hållplatser placeras samt deras utformning bör studeras noggrant med tanke på att många olyckor med barn som fotgängare sker vid busshållplatser.¹⁶³ Ur trygghetssynpunkt bör de ha god belysning. Även anslutande vägar bör belysas. Om spårväg tillkommer bör hållplatserna vara tydligt utformade och möjlighet ges till säkra övergångar till och mellan plattformarna.¹⁶⁴

Friktor och deltagande demokrati

Det intresse för Hjorthagens framtid som visats av samtliga informanter bör tas väl om hand i den fortsatta planprocessen. Viss skepticism fanns bland företrädare för barnen angående värdet av att framföra sina synpunkter på grund av känsla av maktlöshet. En ytterligare orsak är missuppfattningen att deltagande demokrati innebär att den enskilda individens åsikter alltid ska få bifall. Därmed har Stockholms stad en viktig uppgift i att vara tydlig i sin kommunikation, att redogöra för de sammanvägningar som stadsomvandling innebär samt hur framförda synpunkter tagits hänsyn till, alternativt inte kunnats ta hänsyn till. Sammanfattningsvis att ge en beskrivning av orsak och verkan.

Därtill bör Stockholms stad planera hur barnens perspektiv ska inkluderas i den fortsatta planprocessen. Särskilt ungdomarnas perspektiv eftersom de inte fick möjlighet att göra sin röst hörd i denna utredning. I området bor 33 ungdomar i åldern 16-18.¹⁶⁵ Bland dem skulle Stockholms stad till exempel kunna väcka intresse av att ingå i en utredning om idrotts- och rekreationsmöjligheter i stadsdelen som en helhet. Vad gäller förskolors utemiljöer anges även i förskoleplanen för Stockholm stad att barn ska vara delaktiga i utformningen av denna.

För närvarande pågår diskussioner med hjorthagsborna om hur Norra Djurgårdsstaden och befintliga Hjorthagen ska integreras. Fysiska förslag såsom vägar och hus föreslås. Förslag på samverkan för att skapa en samhörighetskänsla har

inte presenterats. Till detta kan bidra att barn i olika åldrar och föräldrar boende i befintliga Hjorthagen involveras i de nya parkernas och lekplatsernas utformning. Detta skulle bidra till känslan av att Norra Djurgårdsstaden även är deras stadsdel. Likaledes skulle detta samarbete kunna motverka att fler små öar enbart för särskilda ålderskategorier byggs utan istället mötespunkter för olika åldrar. Därtill ska parker och lekplatser behövsanpassas för barn och vuxna med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Skolgård med plats för lek, Hjorthagens skola.

Den gemensamma utformningen av parker och lekplatser skulle kunna ske genom att existerande parker och lekplatser presenteras för Hjorthagens barn och ungdomar. Exempel på alternativ kan vara Malmös temalekplatser samt parker och lekplatser som nämnts som värdefulla av

hjorthagsborna. I och med Hjorthagens närhet till vatten skulle även International Play Associations förslag på en flytande lekplatsö¹⁶⁶ kunna vara ett spännande alternativ. Det sistnämnda skulle kunna ha funktionen av en parklek eftersom en sådan saknas i Hjorthagen. Av dessa skulle barnen kunna välja ut favoriter varefter dessa kan fungera som utgångspunkt i utformningen av parker och lekplatser i stadsdelen. Alternativt kan barnen ge förslag på en ”ihop-plockad” park. Det vill säga att de får plocka ut sina favoriter, bland lekinstallationer och växtlighet, från olika platser de besökt och fått presenterade för sig.

Även konstnärer skulle kunna involveras i utformningen av en friyta, antingen genom att de gör olika förslag som barnen får välja mellan eller att barnen själva får utforma en lekplats tillsammans med en konstnärlig ledare. Ett annat alternativ är att barnen får måla eller smycka staketen på sina lekplatser och det bullerskydd som kommer att ligga närmast den nya lekplatsen i etapp 1N. Om bullerskyddet tas bort är det motiverat att ha ett högt plank på lekplatsen, som förutom att ge en viss ljuddämpning även kan användas som bollplank eller klättervägg. Dessa sistnämnda alternativ skulle samtidigt främja artikel 31 i Barnkonventionen ”Alla barn ska ges möjlighet att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet”.

Förutom att samtliga förslag skulle ge barnen möjlighet att bli delaktiga i utvecklingen av sin egen närmiljö skulle detta även vara ett ypperligt tillfälle för barnen att lära sig om deltagande demokrati. Att man som individ känner att man kan påverka sin vardag och sin omgivning är även positivt ur folkhälsosynpunkt.

Skatepark efterfrågades av flera mellanstadieelever. En möjlig plats att anlägga en skatepark på skulle kunna vara ”Abbisplan”. Dels för att friyta inte skulle behövas tas i anspråk och för att informanterna själva föreslagit att ytan kan användas för andra funktioner. Därtill kommer en ny yta för spontanidrott (bollspel) att anläggas strax norr om Husarviken, i Fisksjöäng. ”Abbisplan” skulle kunna fylla funktionen av en reträttplats för ungdomar i och med att den ligger lite avskides och inte är ”för” iordningsställd. Denna reträttplats kan kompensera iordningsställandet av IP och den avlastningszon som finns där. Skogen runt omkring kan även fungera som en barriär för det ljud som skejtandet skapar eftersom den kan ses som störande av vuxna. Alternativt skulle en skatepark kunna byggas i gasverksområdet och där omges av klätterväggar eller att den befintliga rampen bakom Hjorthagsgården upprustas.

I det här skedet av planprocessen kan gasverksområdet utvecklas till en plats för alla med flera olika funktioner och värden. Där kan brukarvärden för ungdomar skapas genom att skapa möjligheter för folkliv, uteserveringar och evenemang. Särskilt om evenemangsmöjligheterna i Storängsbotten i framtiden enbart kommer att avse fotbollsevenemang. Området skulle även

kunna inhysa brukarvärden som för närvarande saknas; torghandel och parklek.

Eftersom förskolors och grundskolors gårdar är utemiljöer där barn vistas i stor utsträckning bör deras utformning och lokalisering särskilt prioriteras. Enligt Östermalms stadsdelsnämnd är förskolornas utsläppsgårdar i etapp 1N små. Därför rekommenderar de att gårdarna ska kombineras med möjligheter till utevistelse i närområdet. Dock ses inte den nya lekplatsen som en möjlig lösning.¹⁶⁷

På mindre ytor kan det vara svårare att skapa utrymme för både soliga och skuggiga platser. Därmed är det snarare positivt än negativt att förskolan på Bobergs allé, som ska ha sin utsläppsgård på bostadsgården, inte har tillräckligt med solljus med tanke på barns känslighet för UV-strålar. Om denna förskola placeras närmare lekplatsen skulle lekplatsens funktion som uteplats för förskolebarnen förbättras. Alternativt bör förskolan få tillgång till mer yta på bostadsgården. För förskolan i det sydostliga kvarteret, intill Kontorsparken, skulle parkens sydvästra hörn kunna fungera som en alternativ uteplats. Då skapas avstånd till trafikbuller från huvudstråket ND.

Det mest positiva vore om dessa förskolegårdar samt de tillkommande anlades enligt följande:

- Avverkning av spontant uppväxande småträd i barns lekmiljöer undviks alternativt odlas.
- Attraktiva lekinstallationer placeras i trädskugga i samband med upprustning, reparation eller nyanskaffning.

- Alla tillfällen att göra skog och naturmark tillgänglig för barn under dag och skoltid tillvaratas.

Forskningsresultat visar att barns utemiljöer där dessa aspekter uppfylls bidrar till både minskad UV-exponering och högre aktivitetsgrad.¹⁶⁸ En rekommendation är att följa Socialstyrelsens tidigare rekommendation om att förskolebarn bör ha minst 40m² friyta per barn. Därtill rekommenderas ljudlandskapsanalys över varje yta där förskole- och skolgårdar avses lokaliseras så att WHO:s riktvärde 55 dB(A) klaras. Barn har trots allt inte enbart behov av utvecklande miljöer utan också rätt till det.

En helhetssyn på förskolegårdarna kan skapas genom ett parkprogram för planområdet. Genom den kan förutsättningar skapas för att förskolor samsas om en gård. Alternativt kan närmiljö intill flera förskolor fungera som komplement till utsläppsgårdar och inhägnas.

I och med stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden har Stockholms stad antagit det som av

Rampen bakom ungdomsgården.

Folkhälsoinstitutets forskargrupp på den byggda miljön ser som ”Den stora utmaningen för alla städer och tätorter i Sverige...att förtäta staden samtidigt som man efter behov utvecklar, förnyar och utökar de ”stödjande miljöerna”, exempelvis parker, grönområden, motionsanläggningar, mötesplatser, näridrottsplatser, lekplatser, infrastruktur för aktiv transport och så vidare.”¹⁶⁹ En ytterligare utmaning är att ge barnen och ungdomarna en verklig möjlighet att delta i utvecklingen av sin egen stadsdel; Hjorthagen.

En rekommenderad prioriteringslista för åtgärder presenteras på nästa sida.

Rekommenderad prioriteringsordning för åtgärder

- Förstahandsprioritering
- Andrahandsprioritering
- Tredjehandsprioritering

Intresseområde	Åtgärd
 Förskolegårdar, planområdet	<p>Storlek/lokalisering: Alt.1: Följ Socialstyrelsens tidigare rekommendation om minst 40m2 friyta per barn. Alt.2: Mindre förskolegårdar lokaliseras mot naturområde/lekplats som kan nås utan att trafikerade vägar behöver passeras. Helhetssyn på områdesnivå kan skapa förutsättningar för att förskolor samsas om förskolegård. Alternativt kan de samsas om en närmiljö intill förskolorna vilket till exempel kan motivera inhägnad av området. (Nivå: program, kan ingå i ett parkprogram)</p> <p>Utformning: Variationsrik lekmiljö, företrädelsevis naturlig utemiljö. Avverkning av spontant uppväxande småträd undviks alternativt odlas. Attraktiva lekinstallationer placeras i trädskugga i samband med upprustning, reparation eller nyanskaffning. (Nivå: detaljplan)</p> <p>Ljudlandskap: Ljudlandskapsanalyser över varje yta där förskolegårdar avses lokaliseras så att WHO:s riktvärde 55 dB(A) klaras. (Nivå: detaljplan, i samband med bulleranalys)</p>
Trafikmiljö, huvudstråket ND	Planskild passage med spännande utformning från delområde 9 till gasverksområdet. Hastighetssäkrade övergångar genom till exempel vägkuddar från delområde 7 till gasverksområdet. (Nivå: detaljplan)
Deltagande demokrati, planområdet	<p>Inbjud barn och ungdomar att medverka i den fortsatta planprocessen genom att ge dem en möjlighet att forma någon/några av friytorna i området. De kan vara med och utforma lekplatser och delta i arbetet att göra Gasverksområdet till en mötesplats för alla åldrar. Undersök om deltagandet kan inrymmas i ett tema-arbete på skolan. (Nivå: detalj)</p> <p>Inbjud barn och ungdomar att medverka i den fortsatta planprocessen genom att ge dem en möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter och synpunkter i en utredning om idrotts- och rekreativsmöjligheter i stadsdelen som helhet. (Nivå: program)</p>
Trafikmiljö, befintliga Hjorthagen	En ny bilfri gång- och cykelväg utmed västra sidan av idrottsplatsen. (Nivå: program)
Trafikmiljö, planområdet	Fler bilfria passager över Värtabanan. Alt. 1: Passage 1 och 2. Alt. 2: Passage 2 (Nivå: program)

 Andrahandsprioritering

Intresseområde		Åtgärd
	Lekplats, detaljplaneområde 1N	Alt. 1: Utred om lekplatsen behöver bullerskyddas även efter år 2015. Alt. 2: Ett plank installeras som förutom att ge en viss ljuddämpning även kan användas som bollplank eller klättervägg. Barn/ungdomar kan engageras för att smycka bullerskyddet/planket. (Nivå: detaljplan)
	Trafikmiljö, Jägmästargatan	Övergångsställena intill Hjorthagsskolan och Gerlesborgsskolan hastighetssäkras till exempel genom vägkuddar. Vid breddning av vägen byggs cykelbana.
	Parkering, planområdet	Vid planering av kantstensparkering/parkeringsfickor bör dessa placeras på god avstånd från barns viktigaste målpunkter. (Nivå: detaljplan)
	Trygghet, planområdet	Kollektivtrafikens hållplatser placeras nära barns och ungdomars målpunkter. Hållplatserna och till dem anslutande vägar bör ha god, bländfri belysning. Timglashållplatser skapar en lugnare trafikmiljö. Om spårväg tillkommer bör hållplatserna vara tydligt utformade och möjlighet ges till säkra övergångar till och mellan plattformarna. (Nivå: detaljplan)
	Trygghet, delområde 10	Eftersträva att snarast möjligt kunna bebygga området. (Nivå: program)
	Friyta, "Örnklipporna"	Bör ej bebyggas utan bevaras och utvecklas då platsen utgör en närmiljö med speciella brukarvärden för förskolepersonalen. Även föräldrar besöker platsen.
	Friytor, Norra Djurgårdsstaden	50% av bostadsgårdarna ska vara belysta vid vårdagjämning. (Nivå: detaljplan)

 Tredjehandsprioritering

Intresseområde	Åtgärd
 Friytor, Norra Djurgårdsstaden	<p>Prioritera skapande av de brukarvärden som planområdet saknar idag: parklek, blomprakt, folkliv, bad, odling och torghandel. (Nivå: program, kan ingå i ett parkprogram)</p> <p>En skatepark är ett uppskattat brukarvärde för barn. Förslag på möjliga platser bör utredas noggrannare. Ett förslag från informanterna är ”Abbisplan”. Ett annat alternativ är gasverksområdet eller bakom Hjorthagsgården där skateparken skulle kunna ersätta den utslitna rampen. (Nivå: program, kan ingå i ett parkprogram)</p>
Trafikmiljö, Bobergs allé	Cykelbana istället för cykelfält. (Nivå: program)
Trafikmiljö, Rådjursstigen/ Artemisgatan	Övergångsstället hastighetssäkras med till exempel vägkuddar, alternativt flyttas framför biblioteket (Artemisgatan) eller kombineras med ett ytterligare övergångsställe.
Friytor, befintliga Hjorthagen	Vid upprustning av friytor bör informanternas favoritplatser där åtgärder önskas prioriteras; Dianavägens lekplats och Motalaparken. Även trygghetsskapande åtgärder såsom bättre belysning, röjning av buskage, klottersanering och återställning av saknade skyltar bör prioriteras på Böcklingbacken och Hjorthagsparkens gångstråk (östra sidan).
Buller, Norra Djurgårdsstaden	Utred hur bullernivåer kan klaras utmed parkstråket Bobergs allé eller strandpromenaden. Räcker åtgärder såsom midjehöga bullerhäckar (häckar med hård ljudisolerande kärna)? (Nivå: detaljplan)
Buller, befintliga Hjorthagen	Utred hur bullernivåer kan klaras på Dianavägens lekplats och i Östra Hjorthagsparken.

Slutnoter

- 1 Reviderat handlingsprogram för barnkonventionen, 2004-2008. En god stad för barnet, Stockholms stad. (2004)
- 2 Barnperspektivet i planeringen. Stadsbyggnadskontorets interna guide om implementering av handlingsprogrammet ”En god stad för barnet”. Stockholms stads stadsbyggnadskontor. (2007)
- 3 Översiktsplan 1999 Stockholm. Stockholm stads stadsbyggnadskontor. (2000)
- 4 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 5 <http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=9&module_instance=3&action=pod_show&navid=65&subnavid=9&subnavinstance=3> (080529)
- 6 Reviderat handlingsprogram för barnkonventionen, 2004-2008. En god stad för barnet, Stockholms stad. (2004)
- 7 Barnperspektivet i planeringen. Stadsbyggnadskontorets interna guide om implementering av handlingsprogrammet ”En god stad för barnet”. Stockholms stad, stadsbyggnadskontor. (2007)
- 8 Jacobsson P, Stockholms stads stadsbyggnadskontor. (080716)
- 9 <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&et=1987:10> (080528)
- 10 http://www.miljomal.nu/om_miljomalen/miljomalen/mal15.php#bygg_3 (080704)
- 11 Trafikbuller och planering III. Ljudkvalitetspoäng. Ingemansson, Miljöförvaltningen Stockholms stad, Länsstyrelsen Stockholms län. (2006)
- 12 http://www.miljomal.nu/om_miljomalen/miljomalen/mal15.php#bygg_3 (080704)
- 17 Stockholms Parkprogram. Handlingsprogrammet 2005-2009 för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur. Markkontoret, Stockholms stad. (2006)
- 18 Östermalms parkplan. Plan för utveckling och skötsel av stadsdelsområdets parker och friytor. Östermalms stadsdelsförvaltning, Gatu- och fastighetskontoret Stockholms stad. (2002)
- 19 Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet. Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2002)
- 20 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 21 Sociotophandboken. Planering av det offentliga uterummet med Stockholmsmarna och sociotopkartan. SBK:2003:2
- 22 Alla är vi barn i början. Förskoleplan för Stockholm stad. Utbildningsförvaltningen Stockholms stad, s.10. (2003)
- 23 Stadsbyggnadskontorets svar på remiss från kommunstyrelsen angående krav på skolgårdar vid planering och bygglovgivning. Dnr 2006-17957-20, Stockholm stad (070124)
- 24 Lieberg M. Att lära av staden. Det offentliga rummet som plats för meningsskapande och identitetsutveckling. (2007)
- 25 Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet. Stadsbyggnadskontoret och Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad (2002)
- 26 Lenninger A et al. Lek äger rum. Planering för barn och ungdomar. (2004)
- 27 Björklid P. Barns närsamhälle. (2004)
- 28 Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget ”Byggd miljö och fysisk aktivitet”. Statens folkhälsoinstitut, 2007:3. (2007)
- 29 Heurlin-Norinder M. Platser för lek, upplevelser och möten. Om barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden. (2005)
- 30 En god start för skolvägen. Ta hand om den lilla skoleleven. Mannerheims barnskyddsförbund. (2005)
- 31 Ekman A et al. Ute på dagis, nr 145. (1997)
- 32 Heurlin-Norinder M. Platser för lek, upplevelser och möten. Om barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden. (2005)
- 33 Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling. SOU 2003:127
- 34 Sociotophandboken. Planering av det offentliga uterummet med Stockholmsmarna och sociotopkartan. SBK:2003:2
- 35 Lenninger A et al. Lek äger rum. Planering för barn och ungdomar. (2006)
- 36 <http://www.trafikeniskolan.se/Templates/standard.aspx?pageId=126> (080609)
- 37 Vräkning och hemlöshet - drabbbar också barn. SOU 2005:88
- 38 Vräkning och hemlöshet - drabbbar också barn. SOU 2005:88
- 39 Lieberg M. Att lära av staden. Det offentliga rummet som plats för meningsskapande och identitetsutveckling. (2007)
- 40 Remissvar från barnombudsmannen till Socialdepartementet. Dnr: 9.1 0060/06 Yttrande angående Grönbok. Förbättring av befolkningens psykiska hälsa. Mot en strategi för psykisk hälsa i Europeiska unionen. (060411)
- 41 Lieberg M. Att lära av staden. Det offentliga rummet som plats för meningsskapande och identitetsutveckling. (2007)
- 42 Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling. SOU 2003:127
- 43 Lieberg M. Att lära av staden. Det offentliga rummet som plats för meningsskapande och identitetsutveckling. (2007)
- 44 Barn och trafiksäkerhet. Ett gemensamt policydokument för Vägverket, NTF, Polisen och Svenska kommunförbundet. (2004)
- 45 Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget ”Byggd miljö och fysisk aktivitet”. Statens folkhälsoinstitut, 2007:3.
- 47 Björklid P. Barns närsamhälle. (2004)
- 48 http://www.vv.se/templates/page3_354.aspx
- 49 Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget ”Byggd miljö och fysisk aktivitet”. Statens folkhälsoinstitut, 2007:3. (2007)
- 50 Barns tillgång till lekområden. Analyser av faktiskt gångavstånd från bostäder, förskolor och grundskolor i Stockholms stad. Miljöförvaltningen, Stockholms stad. (2007)
- 51 Björklid P, Stockholms universitet. (080519)
- 52 Fakta om Sänkt hastighet vid hållplatser. Vägverket (2007)
- 53 http://www.vv.se/templates/page3_334.aspx (080610)
- 54 http://www.vv.se/templates/page3_334.aspx (080610)
- 55 Barn och trafiksäkerhet. Ett gemensamt policydokument för Vägverket, NTF, Polisen och Svenska kommunförbundet. (2004)
- 56 http://www.vv.se/templates/page3_334.aspx (080610)
- 57 Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling. SOU 2003:127
- 58 Vägledning för barnkonsekvensanalys i vägplanering. Vägverket (2005)
- 59 Nilsson, A. Kunskapsöversikt om cykelfält: om cykelfälts användning, utformning och betydelse för cyklisters säkerhet och cykelns konkurrenskraft, Lunds Universitet, Lunds Tekniska Högskola, Institutionen för Teknik och samhälle,

- Trafikteknik, Lund, (2000)
- 60 Prop. 1997/98:56. Transportpolitik för en hållbar utveckling. Regeringens proposition
- 61 Miljöhälsorapport 2005. Socialstyrelsen, Institutet för miljömedicin, Stockholms läns landsting: Centrum för folkhälsa, arbets- och miljömedicin. (2005)
- 62 Miljöhälsorapport 2005. Socialstyrelsen, Institutet för miljömedicin, Stockholms läns landsting: Centrum för folkhälsa, arbets- och miljömedicin. (2005)
- 63 Miljöhälsorapport 2005. Socialstyrelsen, Institutet för miljömedicin, Stockholms läns landsting: Centrum för folkhälsa, arbets- och miljömedicin. (2005)
- 64 Trafikbuller och planering III. Ljudkvalitetspoäng. Ingemansson, Miljöförvaltningen Stockholms stad, Länsstyrelsen Stockholms län. (2006)
- 65 Ljudlandskap för bättre hälsa. Årsrapport, Mistra (2003)
- 66 31 december 2007, Hjorthagen – Värtahamnen. Stockholms stads utrednings- och statistikkontor, Johansson I. (080726).
- 67 Statistik avseende Hjorthagen-Värtahamnen 31 december 2007. Utrednings- och statistikkontoret. Stockholms stad.
- 68 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 69 Statistik avseende Hjorthagen-Värtahamnen 31 december 2007. Utrednings- och statistikkontoret. Stockholms stad.
- 70 Personal, Hjorthagens förskola (080701)
- 71 Bengt Nilsson, bitr. grundskolechef, Utbildningsförvaltningen. (080701)
- 74 Stockholms grönkarta. Stadsdelsområde Östermalm (norra delen). Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2004)
- 75 Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet. Stadsbyggnadskontoret och Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2002)
- 76 Mätningar gjorda av Trafikkontoret 2005-2006. Vissa mätningar har skett före och andra under trängselskattsförsöket.
- 77 Barns tillgång till lekområden. Analyser av faktiskt gångavstånd från bostäder, förskolor och grundskolor i Stockholms stad. Miljöförvaltningen, Stockholms stad. (2007)
- 78 Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet. Stadsbyggnadskontoret och Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2002)
- 79 Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 80 Stockholms grönkarta. Stadsdelsområde Östermalm (norra delen). Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2004)
- 81 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 82 Stockholms grönkarta. Stadsdelsområde Östermalm (norra delen). Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2004)
- 83 Stockholms grönkarta. Stadsdelsområde Östermalm (norra delen). Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2004)
- 84 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 85 Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 86 Enligt mätningar gjorda av Trafikkontoret 2005-2006. Vissa mätningar har skett före och andra under trängselskattsförsöket.
- 87 Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet. Stadsbyggnadskontoret och Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad. (2002)
- 88 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 89 Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, Stockholms stad, SWECO. (2007)
- 90 Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, Stockholms stad, SWECO. (2007)
- 91 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 92 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 93 Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, Stockholms stad, SWECO. (2007)
- 94 Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 95 Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 97 Stoll, T. Stadsbyggnadskontoret Stockholms stad. (080707)
- 99 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 100 Trafikscenario A, s. 101. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 101 Bokander. S. Stadsbyggnadskontoret Stockholms stad. (080804)
- 102 Miljöhälsorapport 2005. Socialstyrelsen, Institutet för miljömedicin, Stockholms läns landsting: Centrum för folkhälsa, arbets- och miljömedicin. (2005)
- 103 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 104 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 105 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 108 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 109 Bokander. S. Stadsbyggnadskontoret Stockholms stad. (080710)
- 110 Trafikscenario C, s. 102. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 111 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 112 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 113 Olsson G. Stockholms stads Exploateringskontor (080820)
- 114 Östermalms parkplan. Plan för utveckling och skötsel av stadsdelsområdets parker och friytor. Östermalms stadsdelsförvaltning, Gatu- och fastighetskontoret Stockholms stad. (2002)
- 115 Hjorthagen Norra och Västra, redovisning av parker och torg. Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad,

- Andersson Jönsson Landskapsarkitekter. (2004)
- 116 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 117 Hjorthagen Norra och Västra, redovisning av parker och torg. Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad, Andersson Jönsson Landskapsarkitekter. (2004)
- 118 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 119 Illustrationsbilaga till detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden. Etapp I, Stockholm stad. (2008)
- 120 Olsson G. Stockholms stads Exploateringskontor (080708)
- 121 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 122 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 123 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 124 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 125 PM - Trafikflöden Gasverksområdet. Structor mark. (070328)
- 126 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 127 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 128 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 129 Scenario 1, 2, 4. PM - Trafikflöden Gasverksområdet. Structor mark. (070328)
- 130 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 131 Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, Stockholms stad, SWECO, s.14. (2007)
- 132 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 137 Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, Stockholms stad, SWECO. (2007)
- 138 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 139 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080703)
- 140 Olsson G. Stockholms stads Exploateringskontor (080704)
- 141 Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stockholms stads Stadsbyggnadskontor. (2008)
- 142 Airijoki S. Stockholms stads Exploateringskontor (080514)
- 143 Scenario B och C, s. 42. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 144 Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 145 Trafikscenario A, s. 101. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 146 Ljudlandskap för bättre hälsa. Årsrapport, Mistra, (2003)
- 147 Trafikscenario A, s. 101. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 148 Lorentz, S. Stockholms stads Exploateringskontor (080724)
- 149 Trafikscenario A, s. 101. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 150 Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret (080512)
- 151 Trafikscenario A, s. 101. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 152 Trafikscenario C, s. 102. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 153 Även i de trafikscenarier som refererats till har utgångspunkten varit att huvudstråket ND hastighetssäkras till 30 km/timme.
- 154 Trafikscenario A, s. 101. Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. (2008)
- 155 Mätningar gjorda av Trafikkontoret 2005-2006. Vissa mätningar har skett före och andra under trängselskattförsöket.
- 156 http://www.vv.se/templates/page3____354.aspx
- 157 Prop. 1997/98:56. Transportpolitik för en hållbar utveckling. Regeringens proposition
- 158 Barns tillgång till lekområden. Analyser av faktiskt gångavstånd från bostäder, förskolor och grundskolor i Stockholms stad. Miljöförvaltningen, Stockholms stad. (2007)
- 159 Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget ”Byggd miljö och fysisk aktivitet” Statens folkhälsoinstitut, 2007:3. (2007)
- 160 Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget ”Byggd miljö och fysisk aktivitet” Statens folkhälsoinstitut, 2007:3. (2007)
- 161 http://www.vv.se/templates/page3____334.aspx (080610)
- 162 Kunskapsöversikt – hastighetssärkring till 30 km/ tim på gator med busstrafik. SWECO. (2008)
- 163 http://www.vv.se/templates/page3____334.aspx (080610)
- 164 Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, Stockholms stad, SWECO. (2007)
- 165 31 december 2007, Hjorthagen – Värtahamnen, samt enbart centrala Hjorthagen. Stockholms stads utrednings- och statistikkontor, Johansson I. (080726).
- 166 Qvennerstedt B. Dubbelt så bra – hälften så dyrt. Hälften så dyrt – dubbelt så bra. IPA – Barns Rätt Till Lek. (2004)
- 167 Tjänsteutlåtande, dnr 2005-354-311. Utställning av förslag till detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm, Dp 2001-07633-54. Östermalms stadsdelsförvaltning, parkmiljögruppen norra innerstaden, Stockholms stad. (080612)
- 168 Förskolemiljöer och barns hälsa. Rapport från Centrum för folkhälsa, Avdelningen för folkhälsoarbete, 2005:3.
- 169 Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget ”Byggd miljö och fysisk aktivitet”. Statens folkhälsoinstitut, 2007:3, s. 11. (2007)

Käll- och litteraturförteckning

Alla är vi barn i början. Förskoleplan för Stockholm stad. Utbildningsförvaltningen Stockholms stad, 2003.

Anna Asker. *Att leka ute har blivit för farligt.* <http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/barnunga/artikel_401461.svd> Hämtat 29 april 2008.

Barn och trafiksäkerhet. Ett gemensamt policydokument för Vägverket, NTF, Polisen och Svenska kommunförbundet, 2004.

Barnperspektivet i planeringen. Stadsbyggnadskontorets interna guide om implementering av handlingsprogrammet ”En god stad för barnet”. Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 2007.

Barns tillgång till lekområden. Analyser av faktiskt gångavstånd från bostäder, förskolor och grundskolor i Stockholms stad. Miljöförvaltningen, Stockholms stad, 2007.

Björklid, Pia. Barns närsamhälle. Presenterat vid seminariet: ”*Inspiration för skolan arbete med trafik och miljöfrågor*”, 16 augusti 2004.

Björklid, Pia. *Out and play – but where?*
<http://www.playboard.org/downloads/Pia_Bjorklid.doc> Hämtat 15 maj 2008.

Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget ”Byggd miljö och fysisk aktivitet”. Statens folkhälsoinstitut, r 2007:3.

En god start för skolvägen. Ta hand om den lilla skoleleven. Mannerheims barnskyddsförbund, 2007.

Fakta om Sänkt hastighet vid hållplatser. Vägverket, 2007.

Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling. SOU 2003:127

Fördjupat program för Hjorthagen, diskussionsunderlag. Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, upplaga 2, maj 2008.

Förskolemiljöer och barns hälsa. Rapport från Centrum för folkhälsa, Avdelningen för folkhälsoarbete, Stockholm, r 2005:3.

Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. *Ute på dagis* (Nr 145), 1997.

Heurlin-Norinder, Mia . *Platser för lek, upplevelser och möten. Om barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden*, 2005.

Hjorthagen Norra och Västra, redovisning av parker och torg. Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad, Andersson Jönsson Landskapsarkitekter, 2004.

Kunskapsöversikt – hastighetssärkring till 30 km/ tim på gator med busstrafik. Transportforum 2008, Malin Rosén, SWECO, 2008.

Lenninger, Anna & Olsson, Titti. *Lek äger rum. Planering för barn och ungdomar*, 2005.

Lieberg, Mats. Att lära av staden. Det offentliga rummet som plats för meningsskapande och identitetsutveckling. *LOCUS, tidskrift för forskning om barn och ungdomar*, s. 37-46, nr 4/2007.

Ljudlandskap för bättre hälsa. Årsrapport. Mistra, 2003.

Miljöhälsorapport 2005. Socialstyrelsen, Institutet för miljömedicin, Stockholms läns landsting: Centrum för folkhälsa, arbets- och miljömedicin. Edita Norstedts Tryckeri, januari 2005.

Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program för Hjorthagen. Stockholms stad, SWECO. Beslutshandling, april 2008.

Naturvårdsverkets Miljömålsportal

<http://www.miljomal.nu/om_miljomalen/miljomalen/mal15.php#bygg_3> Hämtat 4 juli 2008

Nilsson, Annika. *Kunskapsöversikt om cykelfält: om cykelfälts användning, utformning och betydelse för cyklisters säkerhet och cykelns konkurrenskraft*, Lunds Universitet, Lunds Tekniska Högskola, Institutionen för Teknik och samhälle, Trafikteknik, 2000.

Nordström, Maria & Largercrantz, Ira. *Lekutredning. Hur elever på Aspuddens skola i Liljeholmen, Stockholm, använder sin skolgård. Redogörelse utifrån observationer av yngre elevers aktiviteter och deras egna markeringar på en karta över skolans utemiljö i oktober 2005*, 2005.

Planbeskrivning. Dp 2001-07633-54. Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm. Stadsbyggnadskontoret, 12 maj 2008.

PM - Trafikflöden Gasverksområdet. Structor mark, 28 mars 2007.

Transportpolitik för en hållbar utveckling. Prop. 1997/98:56.

Qvennerstedt, Bo. *Dubbelt så bra – hälften så dyrt. Hälften så dyrt – dubbelt så bra.* IPA – Barns Rätt Till Lek, 2004.

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

<http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=9&module_instance=3&action=pod_show&navid=65&subnavid=9&subnavinstance=3> Hämtat 29 maj

2008.

Remissvar från barnombudsmannen till Socialdepartementet. Dnr: 9.1 0060/06 Yttrande angående Grönbok. Förbättring av befolkningens psykiska hälsa. Mot en strategi för psykisk hälsa i Europeiska unionen, 11 april 2006.

Reviderat handlingsprogram för barnkonventionen, 2004-2008. En god stad för barnet. Stockholms stad, 5 februari 2004.

Sociotophandboken. Planering av det offentliga uterummet med Stockholmsmarna och sociotopkartan. SBK:2003:2

Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad – om metoden, dialogen och resultatet. Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad, 2002.

Vräkning och hemlöshet - drabbar också barn. SOU 2005:88.

Stockholms grönkarta. Stadsdelsområde Östermalm (norra delen). Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret, Stockholms stad, 2004.

Stockholms Parkprogram. Handlingsprogrammet 2005-2009 för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur. Stockholms stad, markkontoret, juni 2006.

Svensk författningssamling (SFS), Plan- och bygglag (1987:10)

<<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1897:10>> Hämtat 28 maj 2008.

Tjänsteutlåtande, dnr 2005-354-311. Utställning av förslag till detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet) i stadsdelarna Hjorthagen och Norra Djurgården i Stockholm, Dp 2001-07633-54. Östermalms stadsdelsförvaltning, Stockholms stad, 12 juni 2008.

Tjänsteutlåtande, dnr 2006-17957-20. Stadsbyggnadskontorets svar på remiss från kommunstyrelsen angående krav på skolgårdar vid planering och bygglovgivning., Stockholms stad, 24 januari 2007.

Trafikbuller och planering III. Ljudkvalitetspoäng. Miljöförvaltningen Stockholms stad, Länsstyrelsen Stockholms län, 2006.

Trafiken i skolan

<<http://www.trafikeniskolan.se/Templates/standard.aspx?pageId=126>> Hämtat 9 juni 2008.

Trafiköversyn av stadsutvecklingsområdet Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden. Stockholms stad, SWECO, maj 2007.

Vägledning för barnkonsekvensanalys i vägplanering. Vägverket, 2005.

Vägverket

<http://www.vv.se/templates/page3____334.aspx> Hämtat 10 juni 2008.

<http://www.vv.se/templates/page3____354.aspx> Hämtat 25 juli 2008.

Östermalms parkplan. Plan för utveckling och skötsel av stadsdelsområdets parker och friytor. Östermalms stadsdelsförvaltning, Gatu – och fastighetskontoret, Stockholms stad, 2002.

Översiktsplan 1999 Stockholm. Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 2000.

Muntliga källor

Airijoki, Stina. Trafikplanerare, exploateringskontoret Stockholms stad, maj-juli 2008.

Björklid, Pia. Professor, Stockholms universitet, 19 maj 2008.

Bokander, Anna-Stina. Arkitekt, stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, juli-augusti 2008

Jacobsson, Peter. Verksamhetsutvecklare, stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 16 juli 2008.

Johansson, Inger. Informationsassistent, utrednings- och statistikkontoret, Stockholms stad, 24 juli 2008.

Lorentz, Staffan. Projektledare Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, exploateringskontoret, Stockholms stad, 24 juli 2008.

Nilsson, Bengt. Bitr. grundskolechef, utbildningsförvaltningen, Stockholms stad, 1 juli 2008.

Olsson, Gösta. Landskapsarkitekt, exploateringskontoret Stockholms stad, juli-augusti 2008.

Stoll, Thomas. Planarkitekt, stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad, 7 juli 2008.

Bilaga 1: Definitioner

Aktiv transport: Förflyttning från en plats till en annan genom fysisk aktivitet såsom cykling eller gång.

Ekvivalentnivå: Medelnivå på fluktuerande buller bestämd på effektbasis under en viss tidsperiod.

Frifältsvärde: Värde utan inverkan av förstärkande reflexer från exempelvis andra husfasader.

Friyta: Obebyggd mark- och vattenområde som inte har transport eller terminalfunktioner. Det vill säga bostadsgårdar, parker, torgytor, stränder, idrottsytor och natur- och friluftsområden.

Hastighetssäkring: Åtgärder för sänkt hastighet, t. ex. vägkudde och fartgupp,

Interaktionsplatser: Platser fulla av möjligheter och oväntade möten, med möjlighet att förbli anonym i den stora massan eller att synas, t.ex. köpcentrum, kommunikationsknutpunkter och andra offentliga platser.

Lekplatslek: Barns lek på lekplats och i park.

Naturlek: Barns lek i naturmiljö.

Orienterbarhet: Det upplevda avståndet för fotgängare på marken mätt i antal riktningsförändringar (axiallinjesteg).

Reträttplatser: Platser för att dra sig undan vuxenvärlden, t.ex. bakgårdar, trappuppgångar, källare, parkeringshus, källare och andra avskilda platser.

Sociotop: En specifik plats användning och betydelse i en specifik kultur. Kulturen kan exempelvis utgöras av de som lever, bor eller arbetar, i Stockholms stad eller ett specifikt stadsdelsområde.

Tillgänglighet: Möjligheten och känslan att kunna nå och ha tillträde till en miljö.

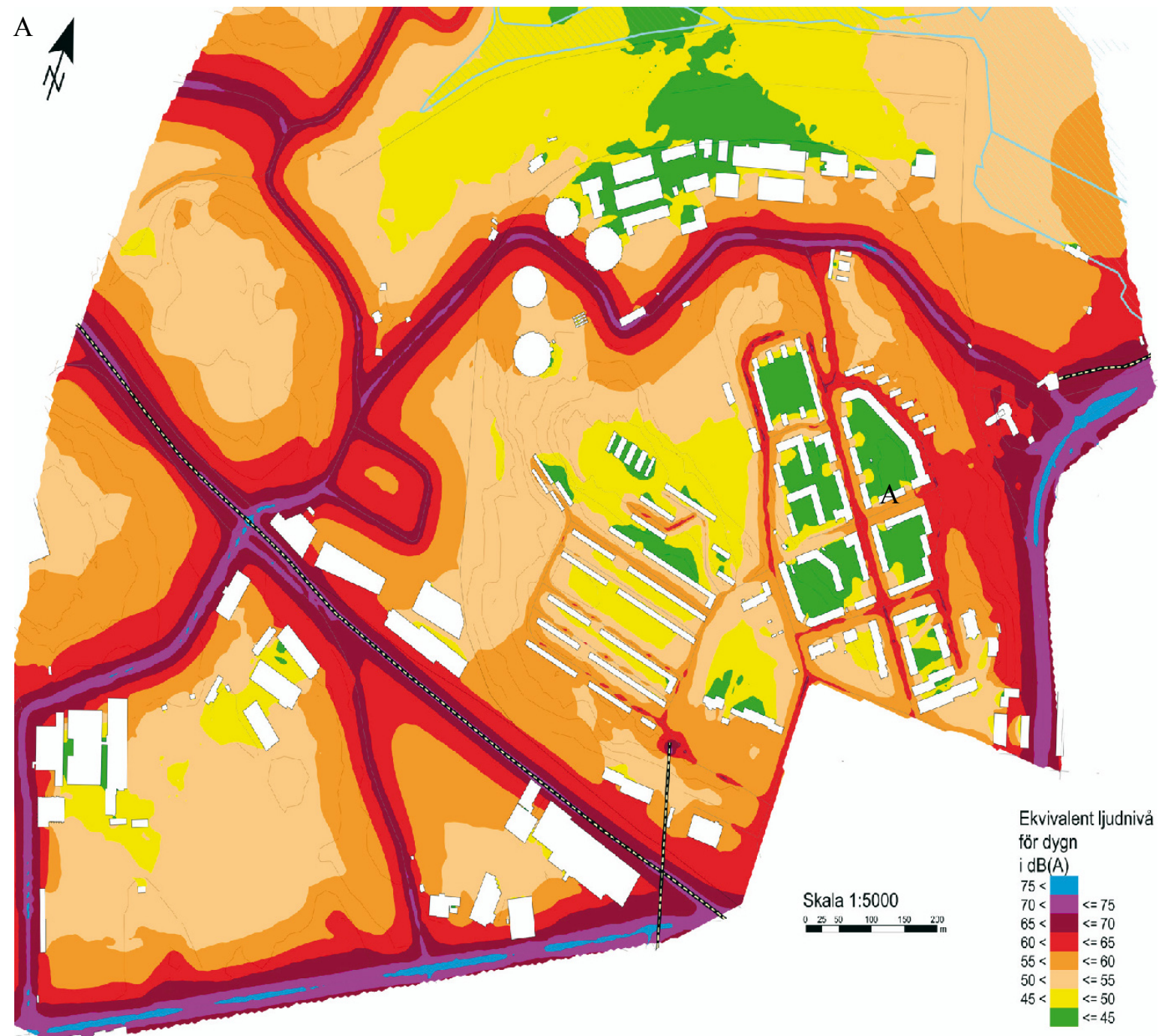
Utsläppsgård: En liten förskolegård

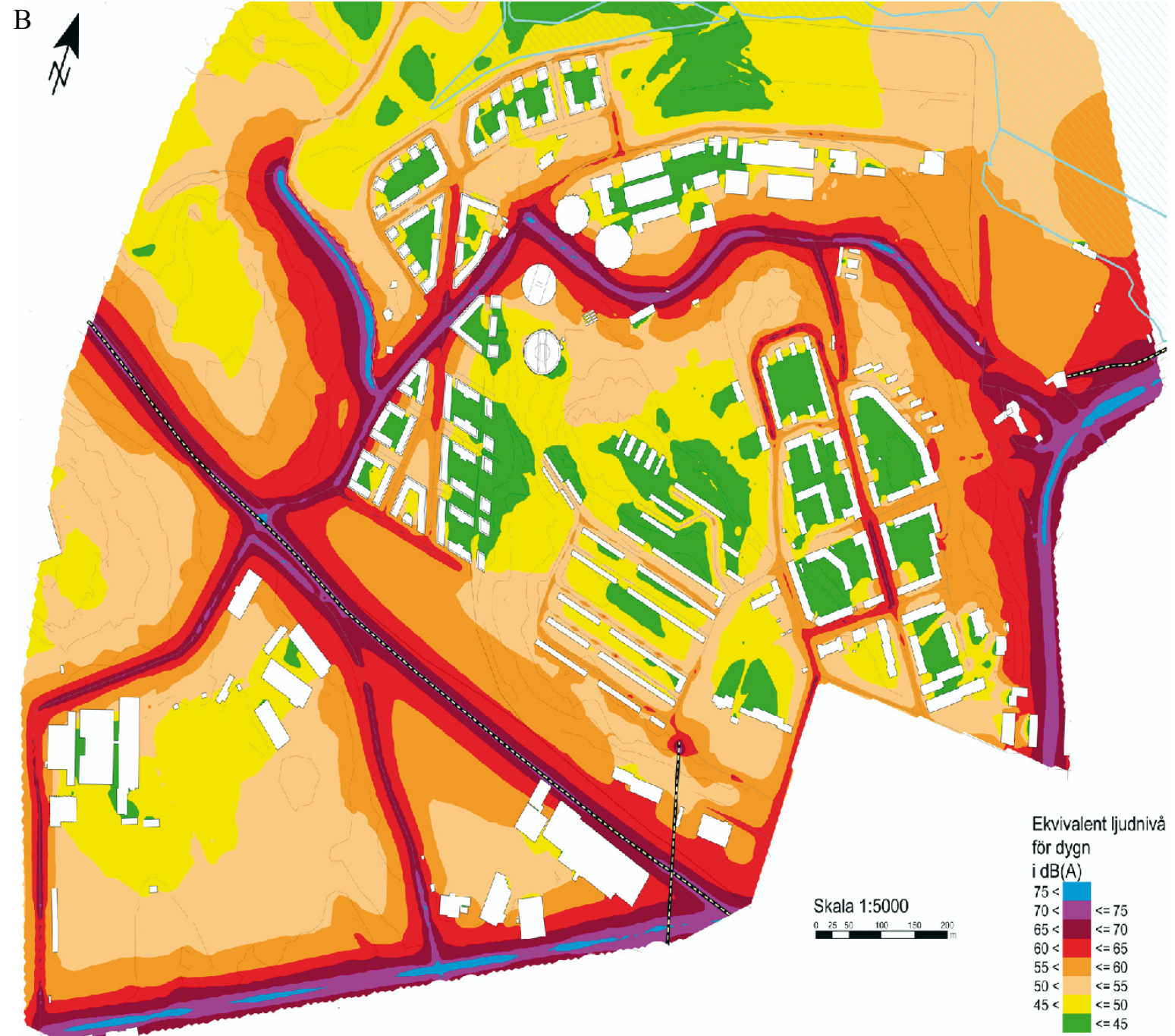
**Bilaga 2: Trafikbullerberäkningar för Hjorthagen
(Källa MKB)**

A: år 2007

B: år 2015

C: år 2030

Bilaga 3: Brukarvärden.
(Källa: Sociotophandboken)

Värde	Lägeskrav	Ytkrav	Övrigt
Bad	Anslutning till vattenområde, sandstrand, klippstrand, eller bassäng	100 m strand och 50 m öppet vatten eller 25x12,5 m bassäng	rent vatten, ej båttrafik
Båtliv	Kajer och bryggor	Minst 10 m bred kaj	-
Blomprakt	Soliga lägen och gärna god jordmån.	Minst sammanlagt 200 m ² odlingsyta	-
Bollspel	Plan mark.	25x40 m, 40x60 m	Grusyta eller gräsyta, naturlig eller i plast. Stängsel vid behov. Belysning kvällstid.
Djurhållning	Hagmarker, ängar	Beroende av djur.	Hägnad. Personal som sköter.
Evenemang	Amfiteatrar, stora planer.	Minst 0,5 ha	Elinstallationer
Folkliv	Öppen och välintegrerad (central) plats	-	Attraktioner som affärsliv, publika byggnader, café och torghandel
Grön oas	Jordmån för träd, buskar och gräs.	1000 m ²	-
Kulturmiljö	Historisk plats.	-	Platsen måste ha en historisk dokumenterad kontinuitet.
Landform	Sprickdalslandskapets branter, stränder, dalbottnar och vattenytor	20 m hög eller 100 m bred	Omgivande bebyggelse får inte dominera i skala.
Lek	Mångformigt, mångrummigt och småskaligt. Gärna naturmark.	1 ha, närliggande skola kräver ytterligare 1 ha	Trafiksäkert och olycksskyddat.
Löpträning	Kuperad terräng.	Minst 1 meter bred och 1 km lång	Gärna nära omklädningsmöjlighet. Sägspänsspår. Belysning kvällstid.
Parklek	Lättillgänglig för många barn.	Minst 2 ha inklusive terräng, gräs m.m.	En parklek är bemannad och trafiksäker.
Picknick	Solbelyst, stora gräsplaner, öppna hagar, park- och klippstränder	1 ha grönyta eller 100 m strand	Utsikt och tystnad.
Promenader	Sammanhängande stråkstruktur. Stora parker, stränder, gator, kajer.	-	Trafiksäkra och trygga. Sittmöjligheter skall finnas.
Pulkaåkning	Backe med planyta nere. Lutning minst 1:2.	100 m lång och 10 meter bred	Trafiksäkert och inga korsande gångvägar
Ridning		-	Ridstigar och ridbanor
Ro	Små skyddade rum eller stort område	-	Tystnad, avsaknad av buller och folkliv. Mindre än 50 dB(A)
Skogskänsla	Tät varierad barrskog	Minst 50 ha, ej för avlång	inga korsande gångvägar. Tystnad, ej buller och folkliv. Under än 40 dB(A).
Skridsko	Plan isbelagd mark eller fruset vattenområde	Isplaner minst 0,2 ha Isbanor minst 100 m	Konstfrysning kräver elinstallationer.
Torghandel	Öppen plats	Minst 200 m ²	Attraktioner och andra affärer
Uteservering	Öppen solbelyst plats eller terrass	Minst 200 m ²	Hus för matberedning
Utsikt	höjder, kajer och stränder	-	Ev. säkerhetsstaket
Vild natur	Våtmarker, gammal skog, sumpskogar, stränder, öppna vatten	Minst 5 ha eller minst 30 m bred strand	Växt- och djurliv måste skyddas och får ej störas.

Bilaga 4: Trafikscenarier 2030
(Källa MKB)

Scenario	1	2
Antal lägenheter	2030	2030
Norra länken utbyggd	Ja	Ja
Tennishallen utbyggd	1000 f/d	1000 f/d
Infartsparkering, antal	1000	1000
Handels-/serviceområde	Ja	Ja
Storängsvägen sträckning	Ny	Dagens
Fiskartorpsvägen	Stängt	Stängt
Björnäsvägen	Stängt	Stängt
Midskogsvägen	Nej	Ja
Gasverksvägen sträckning	Ny	Ny

Bilaga 5: Barnenkät, 10-12 år

Mitt Hjorthagen!

Tjej Kille

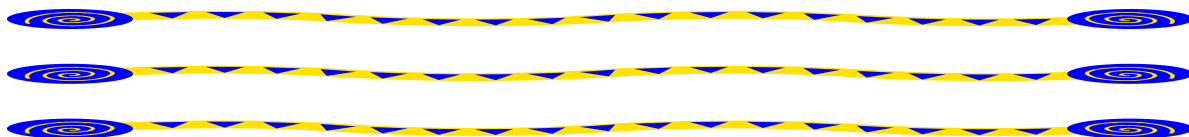
Ålder _____

A. På kartan markera:

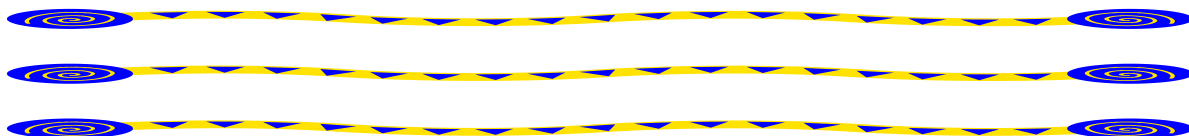
1. Var du bor
2. Favoritplats (ute)
3. Ställen du tycker om (ute)
4. Tråkiga platser (ute)
5. Läskiga/farliga platser (vägar, parker, övergångar, tunnlar, vad som helst du tycker är det)
6. De byggnader där du brukar vara inne mycket på din fritid (träningshall, ditt hem, hos kompis)

B. Skriv om din av favoritplats:

1. Varför är den så bra?

2. Vad brukar du göra där?

3. När brukar du vara där? Du kan välja flera alternativ.

Vår Sommar Höst Vinter Morgon Dag Kväll

4. Ringa in hur du oftast tar dig till din favoritplats:

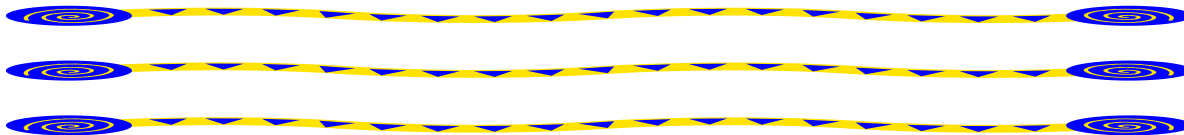
På våren, sommaren och hösten

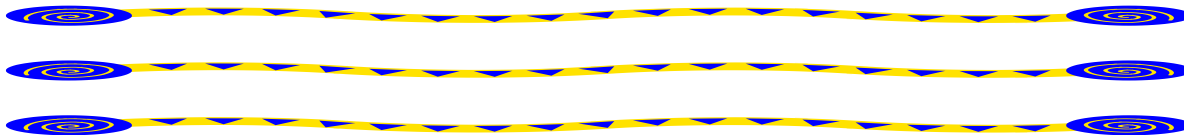
På vintern

C. Välj en av de tråkiga platserna, varför är just den platsen tråkig?

D. Välj en av de läskiga/farliga platserna, varför är just den läskig/farlig?

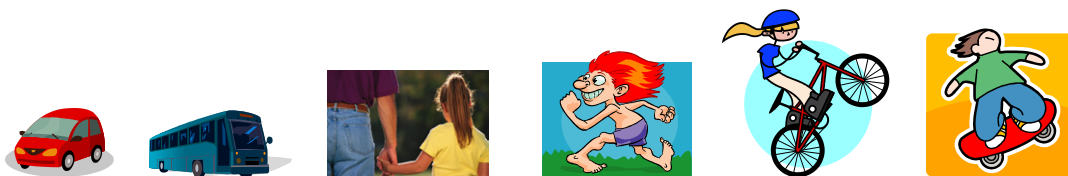
E. Svara på denna fråga om du tränar i Hjorthagen:

1. Var tränar du?

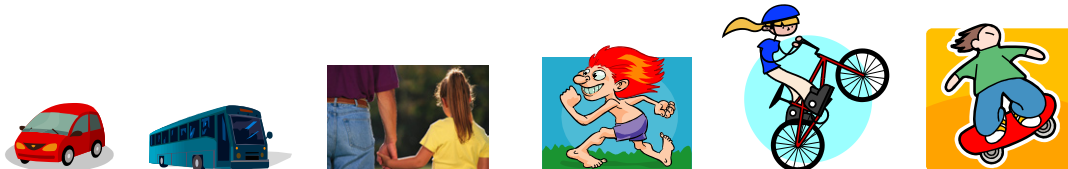

2. Ringa in hur du för det mesta kommer till och från träningen:

På våren, sommaren och hösten

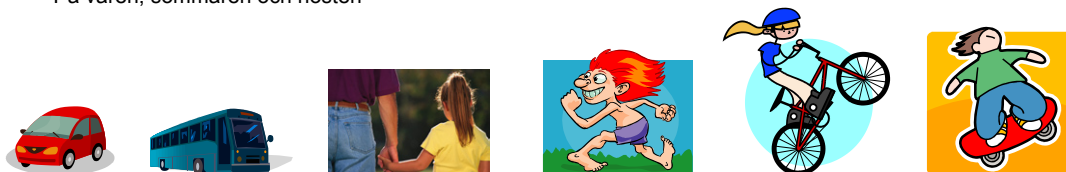
På vintern

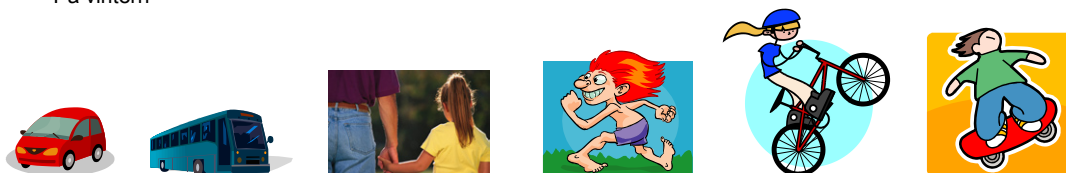
F. Om du markerade någon lokal, någon kompis eller släktings hem på kartan, fortsätt här eller hoppa till nästa sida.

1. Ringa in hur du för det mesta kommer dit och hem:

På våren, sommaren och hösten

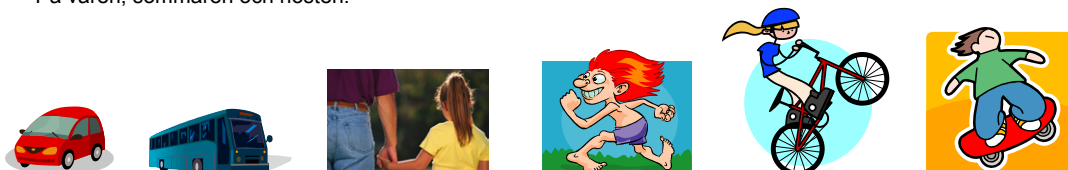

På vintern

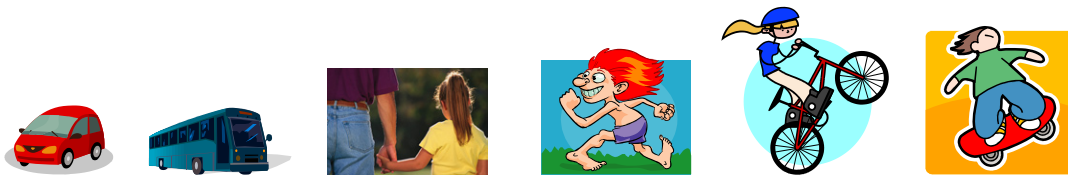

2. Hur kommer du för det mesta till och från skolan?

På våren, sommaren och hösten:

På vintern:

3. Varför väljer du att komma till skolan på det sättet? Du kan ringa in flera alternativ.

Det är roligt

Det går snabbast

Skolan är nära mitt hem

Skolan är långt från mitt hem

Vi har ingen bil

Får inte åka på annat sätt för förälder eller annan vuxen

Då kan jag åka/gå med kompisar

Då kan jag åka med förälder eller annan vuxen

Annat alternativ, i så fall vad?

Two horizontal lines for writing, each starting and ending with a blue circular icon containing a white 'G'.

G. Till Nationalstadsparken hör Norra Djurgården, Fisksjöäng, Ugglebacken, Lill Jans skogen, Fiskartorpet, Stora Skuggan, Lilla Skuggan och Oxbergsbacken.

Brukar du besöka någon del av parken?

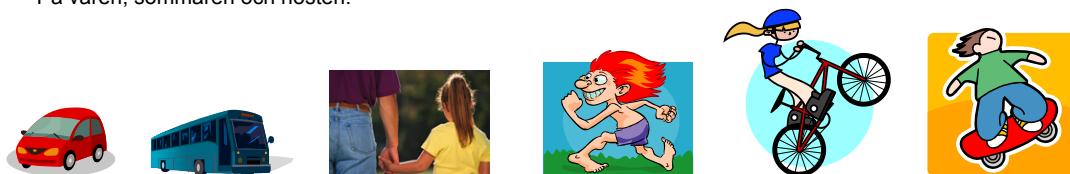
Aldrig Ibland Ofta

1. Förklara varför du är där/på de platserna aldrig, ibland eller ofta.

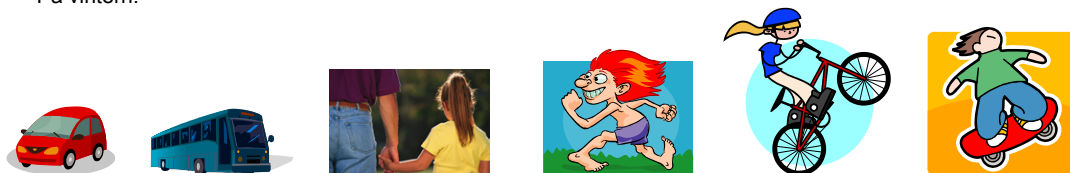
Four horizontal lines for writing, each starting and ending with a blue circular icon containing a white 'G'.

2. Om du brukar vara där ibland eller ofta, hur tar du dig dit för det mesta?

På våren, sommaren och hösten:

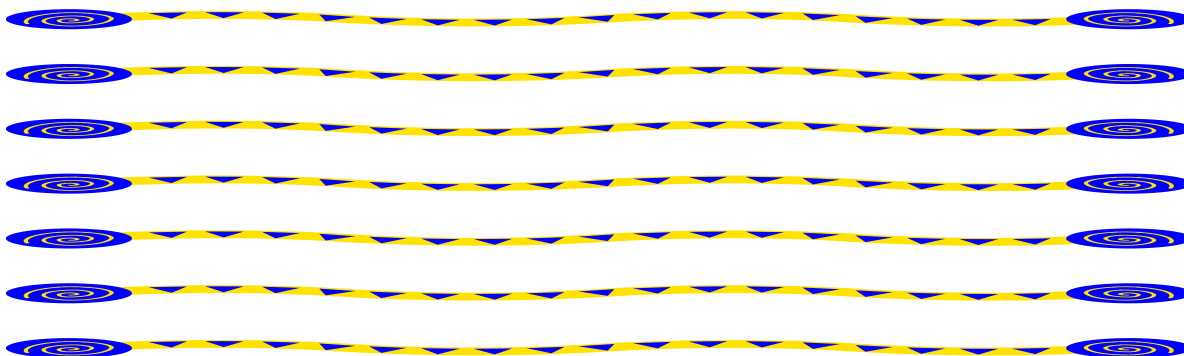

På vintern:

H. Saknar du något särskilt i Hjorthagen?

1. Skulle du till exempel vilja bygga något eller riva något? Göra någon park eller plan finare eller bättre på något sätt? Ha trafikljus eller cykelbana någonstans där det inte finns idag?

Tack för din medverkan!

Bilaga 6: Enkät/diskussionsunderlag för föräldrar till barn i åldern 3-6 och förskolepersonal

1. Vilka platser och stråk använder du och ditt barn?
2. Varför använder ni just dessa platser och stråk (goda kvalitéer) och vad gör du och ditt barn där?
3. Vad tycker du om deras storlek och utformning (innehåller de funktioner viktiga för barn)?
4. Vad tycker du om antalet platser (ute) för barn i området idag?
5. Vad tycker du om deras placering?
6. När använder ni de platser du nämnt (årstid, tid på dygnet)?

Vår Sommar Höst Vinter Morgon Dag Kväll
7. Hur tar ni er till dessa platser vid olika årstider?
8. Finns det några hinder/brister för att ta sig till dessa platser eller på platserna i sig?
9. Finns det platser i Hjorthagen som du tycker är särskilt olämpliga för barn upp till 6 år? På vilket sätt?
10. Är det något du saknar eller skulle vilja ändra/förnya i Hjorthagen? (OBS: ur barnperspektiv)

Bilaga 7: Enkät/diskussionsunderlag till mentorer på Hjorthagsskolan

1. Måste alla skolbarn gå ut på rasterna?

Ja Nej

2. Finns det platser dit skolbarnen inte får gå under skoltid?

3. Mestadels var vistas skolbarnen under rasterna? Om de vistas på platser utanför skolgården, varför tror du de föredrar dessa platser?

4a) Får skolbarnen vistas på skolgården efter skoltid?

Ja Nej

4b) Om ja, brukar de göra det?

Ja Nej

5a) Brukar ni göra utflykter inom Hjorthagen?

Ja Nej

5b) Om ja, vart och varför väljer ni just denna/dessa plats/platser?

6a) Brukar ni ta skolbarnen till Nationalstadsparken?

Ja Nej

6b) Om du svarar ja, till vilken/vilka delar och varför åker ni dit?

7. Hur kommer de flesta elever till skolan?

8. Hur är framkomligheten och säkerheten då eleverna kommer och lämnar skolan sommar- och vintertid?

9. Finns det något som du är särskilt nöjd med i Hjorthagen respektive vill förbättra? Tänk på trafik, parker och grönområden, fritidsmöjligheter m.m ur barnperspektiv.

Bilaga 8: Enkät/diskussionsunderlag till Fältenheten Östermalm

1. När är ni i Hjorthagen? (Dygnstider, veckodagar, årstider, frekvens)
2. Hur länge har ni arbetat i området?
3. Vilka platser i Hjorthagen brukar unga vistas på? (Utomhusmiljöer som gatustråk, skogspartier och parker och inomhusmiljöer)
4. Vilken ålder är det på de ungdomar som befinner sig på dessa platser?
5. Vad gör barnen/ungdomarna på dessa platser och varför tror ni att de valt just dessa platser?
6. Brukar de uttrycka att de saknar eller uppskattar något särskilt i Hjorthagen?
7. Vilka platser anser ni vara värdefulla för ungdomar i området? (Både utomhusmiljöer och inomhusmiljöer)
8. Anser ni att något saknas för ungdomar i området? (Både utomhusmiljöer och inomhusmiljöer)
9. Anser ni att något behöver rustas upp/byggas om för ungdomar i området?
10. Övriga synpunkter?

Bilaga 9: Diskussionsunderlag för Hjorthagsgårdens personal

1. Vad har ni för öppettider?
2. Vilken ålder är det på de barn/ungdomar som besöker er?
3. Vilka aktiviteter kan barn/ungdomar ägna sig åt, vad gör de? (Inomhus, utomhus)
4. Känner ni till övriga platser i Hjorthagen där barn/ungdomar vistas och vad de ägnar sig åt på dessa platser?

